

PROF. DR. ERHAN YETİK* İLE MÜLÂKAT

Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu: Muhterem Hocam ve değerli arkadaşlar! Hepiniz bu toplantımıza hoş geldiniz. Neredeyse artık geleneksel diyebileceğimiz İnegöl-Oylat toplantılarından birinin daha açılışını gerçekleştiriyoruz. Bu toplantılar şimdiye kadar genellikle buraya davet ettiğimiz hocalarımızın akademik olarak kendi serüvenini anlatımı etrafında oluştu. Bundan sonra da yine öyle devam edecek inşallah. Bu seneki seçkin konuğumuz Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Erhan Yetik Hocamızın teşrifleri için kendilerine minnettarız, teşekkürlerimizi sunuyoruz. Üç gün sürecek toplantılarımızda arkadaşlarımız sorularını soracaklar hocamız da bu soruları cevaplandıracaklar. Toplantıyı yönlendirmek ve yönetmek üzere Ali Çınar arkadaşımız görev yapacak. Ben sözü kendilerine bırakıyorum.

Muhterem Hocam öncelikle hayat hikâyenizden başlamak istiyoruz. Memleketiniz neresi? Kaç yılında doğdunuz? Sülaleniz, anneniz, babanız hakkında, kimliğiniz konusunda bizlere bilgi verir misiniz? Buradan başlayalım.

Değerli dostlar, bu güzel mekânda, sizin gibi güzel insanlarla beraber olmaktan dolayı duyduğum mutluluğu ifade ederek ve bize bu güzellikleri bahşeden Yüce Rabbimize sonsuz hamdü senalar olsun diyerek sözlerime başlamak istiyorum.

Değerli Hocamız Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu Bey dergi çalışmalarında olduğu gibi bizleri bir araya getirmek, tanıştırmak, kaynaştırmak ve karşılaştığımız problemleri ortaya koyup üzerinde tartışmalar yapmak konusunda da öncülük görevini üstleniyor ve hepimiz için fevkalade önemli ve yararlı organizasyonlar gerçekleştiriyor. Bu başarılı hizmetlerinden dolayı kendisini içten kutluyor ve en samimi teşekkürlerimi, şükranlarımı huzurlarınızda ifade etmeyi bir görev addediyorum.

Sayın hocamızın ifadesiyle dergimizin devamı ile ilgili her ne kadar gözü arkada kalmayacak bir kadro oluşmuş olsa da bizler kendisinden daha uzun

---

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

yıllar bu alandaki öncülük görevini sürdürmelerini bekliyor ve bu hizmeti başarıyla yürüteceğine yürekten inanıyoruz. Bu dönemki Oylat toplantısına katılmak üzere Sayın Hocam bana teklifte bulundu. Bundan dolayı hassaten kendilerine teşekkürlerimi tekrar ifade ediyorum. Ben de bu davete icabet ettim. Sorunuzun cevabına geçmeden bir hususa işaret etmek istiyorum. Bizler geçiş döneminin insanlarıyız. Ben İmam-Hatip ve Yüksek İslam Enstitüsü'nün ilk beşinci dönem mezunuyum. Yani İmam-Hatip okuluna kaydımı yaptırdığımda Enstitüler henüz ortada yoktu, İmam-Hatip okulları da daha henüz mezun vermemişti. Bu okulların maddi yapıları ise ileride temas edeceğim üzere çok eksikti. Hoca kadrosu da büyük ölçüde bu işi yapabilir denilen insanlardan teşekkül ediyordu. İmam-Hatipler mezun vermediği, Yüksek İslam Enstitüsü de açılmadığı için mezuniyet sonrası ne yapacağımızı bilmiyor, bu konuda bize yöneltilen soruları cevaplayamıyorduk. Bu şartlardan etkilenmediğimizi söyleyemeyiz. İşlerin teferruatına girmiyorum. Mesleğimin ilk on yılında görevim gereği enerjimizin çoğunu, ilimden çok sorumluluğunu üstlendiğim okulların fiziki problemlerini çözmek, okullarımıza kamuoyunda yer edindirmek için harcamak zorunda kaldık. Gece gündüz demeden koşturduk. Asistanlık dönemimizde yeni açılan Enstitümüzde içeride, dışarıda ne iş varsa onu yaptık, kayıt memuru olduk, kütüphane görevlisi olduk, satın alma komisyonlarında çalıştık, spor işlerini takip ettik, ders döneminde ise kendi bilim dallarımız yanında hangi derse hoca lazımsa o derse girdik. Yatılıda kalan öğrencilere belleciler yaptık. Bu arada tatillerde İstanbul'a giderek araştırmalarımızı sürdürdük, materyal topladık, tezlerimizi hazırladık Yüksek İslam Enstitüleri İlahiyata dönüşünce sıkıntılarımız oldu. Hatta bir ay süreyle fakülteden ilişkimizi keserek ayırdılar bizi. İlgililer nezdinde yaptığımız mücadele sonunda hakkımızı alabildik. Ama sıkıntılarımız bitmedi. Her değişimde ve uygulamada adeta bizler kobay olduk. Bu mücadelelerde çok şey kazandık, büyük bir hayat tecrübesi edindik fakat geriye baktığımda ilmi çalışmalar açısından kaybolan yıllar demeden edemiyorum. İşte bu yüzden özellikle hemen her şeyi elinin altında, yanı başında hazır bulan genç arkadaşlarıma, bizlerin tecrübelerinden yararlansınlar, içinde buldukları güzel imkânların kadrini, kıymetini bilsinler diyerek ve sözü daha fazla uzatmadan sorunuzun cevabına geçiyorum.

Efendim ben Samsun'un Havza ilçesinde 1945 yılında doğdum. İlkokulu Taş Mektep diye bilinen, kaplıcalarıyla meşhur Havza'mızın merkezinde yer alan, geçmişinde yörenin önemli bir ilim yuvası olarak, medrese olarak hizmet vermiş bir okulda, Merkez İlkokulu'nda okudum.

Bu ilköğülün eski bir medrese olduğunu söylediniz, binaların ruhu olduğundan sözedilir. O binada okumuş olmanın sizin üzerinizde bıraktığı bir tesir olmuş mudur?

Bunu o günlerde fark etmiş olduğumu söyleyemem. Ancak yapılan ek binalar yanında fiziki olarak hala ihtişamını koruyan bu binanın hemen bitişiğinde, yakınında yer alan bizim yolumuz üzerinde bulunan müftü evinin önünden geçerek gittiğimiz o muhteşem yapının kesme taşlarının estetiğiyle adeta hafızalarımıza ve gönüllerimize, unutulmaz bir biçimde kazılı olduğunu rahatlıkla ifade edebilirim. Oradan geçerken hala heyecanlanırım. Bir parentez cümlesiyle ifade edeyim; benim çocukluğumda, sözünü ettiğim müftü evinde, İstiklal Savaşının manevi mimarlarından Sıtkı Hoca oturuyordu. Aile dostuydu. Havza’ımızda ilmiyle, irfanıyla latifeleriyle, hoş sohbet ve vaazlarıyla iz bırakanlarından biridir. Yörede hala onun fetvalarıyla insanlar dini problemlerini çözerler. Dolayısıyla siz farkında olmasanız da üzerinizde böyle bir atmosferin mutlaka izleri ve tesirleri olacaktır.

Önceki sorunuzun cevabı olarak ailemin durumuna gelince, aile itibarıyla Havza’nın yerli, en eski ailelerindeniz. Ben evlenene kadar dedemin yönetiminde, büyük bir aile içinde çocukluk ve bir ölçüde gençlik yıllarım geçti. Babamın iki erkek, üç kız kardeşi daha vardı. Dedemin babası 93 harbi sebebiyle askere alınmış, şehit olmuş. Ailenin tek erkek çocuğu olan dedem küçük yaşta, eski ifadesiyle dede yetimi olarak kalmış, çok sıkıntı çekmiş. Dedemin dedesi Hacı Hasan Efendi herkesin çok iyi tanıdığı varlıklı bir insan, deve ile hacca gidilen dönemde bu suretle haccını ifa eden sayılı kişilerden biri. Dedem Hacı Ahmet Efendi de 1953 de gemi ile ilk haccını ifa etti. O da Havza’da hayri hizmetleriyle tanınır, çok çalışkan biri olarak bilinir. Annemin babası Cevahir Ağa diye tanınan, önce han işletmeciliği, sonra otelcilik yapan, İstiklal harbinde ağabeyi Rumlar tarafından pusu kurularak şehit edilen, kendisi de bir anbarın altına gizlenerek tesadüfen hayatını kurtaran, sohbet ehli, herkesin yardımına koşan, çok geniş çevresi olan biridir. Onun babası ise Sivas’ta eski dönemde sorgu hâkimliği, savcılık görevi yapmış Kadir Efendidir. Ailemiz ziraatle iştilal ediyordu. Arazilerimiz Havza’nın hemen bitişiğinde bulunuyordu. Ailenin büyük oğlu sıfatıyla babam Burhanettin Yetik, büyük gelini itibarıyla annem Yeter hanım hep işleri koşturmakla meşguldüler. Ekmekler evin fırınında pişer, su çeşmeden getirilir, çamaşırlar elde yıkanır, arta kalan zamanlarda da dışarıda yapılacak bitmeyen işler vardır. Bu yüzdendir ki benim yetişmemde hep dedem ön planda olmuştur. Çünkü ailede kararları hem veren hem de uygulayan bir kişi vardı o da dedemdi.

Çocukluk döneminde sizi din eğitimi almaya yönelten sebep neydi?

Aile olarak dindar bir yapıya sahiptik. Yaz Kur'an kurslarına gitmem, aile ortamında var olan potansiyel hava beni din eğitimi almaya hazırlamıştı. Bu yüzden küçük yaşta evden ayrılma gibi bir sonuç doğursa da Çorum İmam-Hatip Okulu'na gitmem beni son derece sevindirmişti. Aile ortamı dedim de ben de derin izler bırakan bir uygulamadan söz etmeden geçemeyeceğim. Büyük annem Fatma Hanım hafız değil ama hafız gibi Kur'an okuyan Kur'an okumadığı günü olmayan, gece ibadetlerine düşkün, tespihini elinden bırakmayan biriydi. Çok ziyaretine gelenler olur, onlarla genelde dini içerikli sohbetler yaparlardı. Uzun kış gecelerinde kimi zaman da gündüz vakitlerinde Rus harbi sebebiyle Erzurum'dan Havza'ya gelip yerleşen bir yaşlı amca vardı. Çavuş lakabıyla tanınan, soyadları da Kaya olduğu için Kayaçavuş Amca denilen yaşlı bir derviş. Bizim eve sıkça gelir. Koltuğunun altında getirdiği Muhammediye'den, Hz. Ali'nin cenklerinden bahseden kitaplardan kendine has Erzurum şivesiyle okur, konuya göre gözlerinden yaşlar akar, dinleyenler etkilenir, saatlerce büyük bir heyecanla onu dinlerdik. Oluşan bu atmosferi tarif etmem mümkün değil. Bu ve benzeri sebeplerin beni dini eğitim görmeye hazır hale getirdiğini ve ileride temas edeceğim üzere Kenan Taşkan Ağabeyin de bu konuda nihai bir vesile olduğunu söyleyebilirim.

Tasavvuf hocası olmanızda bu durum psikolojik bir amil olarak değerlendirilebilir mi?

Böyle bir geçmişe sahip olmanın, şuuraltındaki izlerini yok saymak imkânsız. Aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen sözünü ettiğim atmosferi hala hatırlarım. Kayaçavuş Amca'nın okuma ritmi, bu ritimdeki düzgünlük, sadelik, içtenlik şüphesiz ki beni ve o ortamda bulunan herkesi etkilemiştir. Bu yüzden din eğitim ve öğrenimine yönelmem problem olmamış, bu arada bilim dalı olarak tasavvuf tercihimde de bu durum psikolojik amillerden biri olmuştur diyebilirim. Bu tür ufuk açan, insana zengin hayaller kurdurup duygu yükleyen uygulamaların yönlendirici etkisi inkâr edilemez.

O zat sadece sizin eve mi gelirdi yoksa her tarafa giden birisimiydi?

Hayır, kesinlikle her tarafa giden birisi değildi. Belki sayılı birkaç yere daha gitmiş olabileceğini zayıf bir ihtimal olarak söyleyebilirim. Nerelere gittiğini araştırarak ve bilecek yaşta değildim. Ancak bizim evi, kendisini anlayan ve samimi bir şekilde dinleyen sıcak bir ortam olarak gördüğü ve hissettiği için tercih ettiğini söyleyebilirim. Zira o aynı zamanda çok temiz, nezih ve titiz bir insandı. Keza, bu işi kendisine meslek edinmiş biri de değildi. Bu işi karşılık

bekleyerek de yapmıyordu. O yüzden onun ev ev dolaştığını söyleyemem. Söz bizim evden açılmışken, bu güzel evin izninizle akıbetinden de bahsetmek istiyorum. Bir dönüme yakın arsasıyla çocukluk yıllarımın geçtiği bu ev, dedemin riyasetindeki büyük ailenin ihtiyaçlarını karşılayamaz oldu. Üç birader, dedemlerle beraber dört hanenin bir arada olduğu, yirmiye yakın kişinin aynı sofrada yer aldığı kalabalık sığmadı bu eve. Arazilerimizin Havza'nın hemen bitişiğinde yer aldığını söylemiştim. Yeni evlerimizi, ayrı ayrı, aynı zamanda imarlı arsa konumunda olan bu arazilerimize yaptırarak ve o evi de dedem, arsasıyla, bahçesiyle birlikte Kur'an kursu yapılmak üzere Havza Müftülüğü'ne bağışladı. Ve bu ev bir müddet müftü lojmanı olarak kullanıldı. Sonra bitişiğine yapılan yeni Kur'an kursunun bahçesini genişletmek amacıyla yıkıldı. Yani şu anda eski evimizin bulunduğu yer yatılı Havza Merkez Kur'an Kursu olarak hizmet veren yer olup içinde biz olmasak da bu mekan güzelliklere şahit olmaya devam ediyor.

Başka kardeşleriniz var mı?

Biz üç kız, üç erkek olmak üzere altı kardeşiz. Ben ailenin en büyük çocuğuyum. Benden küçük olan biraderim de Samsun İmam Hatip ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü mezunu. Çok az öğretmenlik yaptı. Çeşitli idari görevlerde bulundu. En küçük biraderim İmam Hatiplerin orta kısmının kapandığı yıl ilkokulu bitirmişti. Ortaokula gitti. Sonra liseyi bitirdi. 12 Eylül 1980 öncesi ortamından dolayı yüksek öğrenim nasip olmadı. Kız kardeşlerim ilkokuldan sonra Kur'an kursuna ve dikiş-nakış kurslarına devam ettiler, tahsil imkânına sahip olamadılar.

Büyükkannenizin manevi bir bağı var mıydı?

Büyükkannemin dindar biri olduğunu söylemiştim. Onun bu dindarlığının kanaatimce sahip olduğu manevi bağlılıkla bir ilgisi vardı. Şöyle ki O İstanbul'da tahsilini ikmal etmiş, dersiam ünvanını almış, Vezirköprü'lü İbrahim Efendi diye bilinen, zamanın Nakşî şeyhlerinden biri olarak şöhreti olan birinin müridesi idi. Dedem de aynı şekilde intisabı olan biriydi. Dolayısıyla onların dini hayatında bu durum belirleyici olmuş, kendi hallerinde, sakin, mütevazı bir dini hayatı yaşamışlardır. İbrahim Efendi'nin vefatından sonra bu hareket o nesil ile adeta sınırlı kalmış, gücünü büyük ölçüde kaybetmiştir.

İmam-Hatip Okuluna gidiş serüveniniz nasıl gerçekleşti?

Çok enteresandır. Ben ilkokul üçüncü sınıfa giderken kaplıcalar semtinde Beylikler döneminden kalma Yörgüç Paşa Camii diye bilinen ahşap yapı çok

güzel bir camimiz var 1954 Ramazan'ından bir hafta önce bu camiye biri geliyor. Bu zat orada Kur'an okuyor sonra da oranın yaşlı imamı Mahmut Hoca'ya eğer kabul edilirse bu camide ve Havza'da başka yerlerde mukabele okumak istediğini söylüyor. Ancak kimseyi tanımadığını, kalacak bir yeri de olmadığını belirtiyor. Bu hafız arkadaşımızın Kur'an okuyuşunu çok beğenen Hoca Efendi cemaate şöyle bir bakıyor ve dedeme yaklaşarak "Hacı Efendi, bu çocuğu birlikte dinledik, çok güzel kıraatı var, bu çocuğa yardımcı olalım, mümkünse sizin evde kalsın, sizde, komşularda ve bu camide mukabele okusun" diyor. Rahmetli dedem hiç tereddüt etmeden, memnuniyetle deyip bu teklifi evimiz çok kalabalık, çok da müsait olmamasına rağmen kabul ediyor. Aslen Terme ilçesinden olan bu hafız arkadaşımızla eve geldiler, hane halkı ile tanışıldı ve o ramazanı bizim evde birlikte geçirdik. Kendisini çok sevdik. Artık o bizden biri oldu derken ikinci yıl yine geldi. Daha çok yerde mukabele okudu. Üçüncü yıl bu durum tekrarlandı. Ancak Ramazan sonunda Kenan Ağabey dedeme, ilkokul diploması almak ve İmam-Hatip Okulu'nda okumak istediğini söyledi. Ben de ilkokul son sınıftayım. Okul çıkışı, boş zamanlarda Yörgüç Paşa Camii bitişiğinde bulunan Kur'an kursuna gidiyor ve Kur'an öğrenmeye çalışıyorum..Bu arada Hafız Ağabey bana Kur'an öğrenmem konusunda yardımcı oluyor, ben de ona ilkokul derslerine çalışırken yardım ediyorum. O, ilkokulu dışarıdan, ben içeriden aynı yıl bitirdik. Dedem ona, " İmam-Hatip Okuluna ikinizi birlikte gönderelim, Erhan'ı da senin yanına katalım. Onu yalnız başına gönderemeyiz. Bu şekilde Erhan da okumuş olur" diyor. Kayıt zamanı ikimizi yanına alarak Çorum'a götürüyor. Ben ilkokulu bitirdim ama henüz on bir yaşındayım, zayıf ve çelimsiz bir çocuğum. Bu yüzden o günün şartlarında benim durumumda olan birinin evden ayrılması gerçekten zordu. Cenab-ı Hakk'ın bir lutfu O arkadaşımız sayesinde önüme bu imkân çıktı. Kayda geldiğimizde aynı zamanda bütünleme sınavları yapıyordu. Öğrenciler daha çok kültür derslerinden ikmale kalmışlardı. Aralarında ders konularını, sorulan ya da sorulabilecek suallerin cevaplarını tartışıyorlardı. Zaman zaman ben de söze karışıp şehirde okumanın avantajıyla olmalı cevaplar verdiğimde "aferin ufaklık" diye beni sevmişlerdi. Sonra okullar açıldı. Ancak okula gittiğimizde Bakanlıktan yazı geldi. Giriş imtihanı yapılacak ve kazananlar alınacak dediler. Haliyle tartıştık. O arkadaşımızın endişesi ve korkusu daha fazla idi. Neticede giriş sınavı engelini de aşarak ve İmam-Hatip Okullarına sanıyorum ilk kez giriş sınavı ile seçilip alınan öğrencilerden olarak, 1956 yılında öğrenime başladım. O tarih itibarıyla Samsun ve Amasya gibi çevre illerde İmam-Hatip Okullarımız yoktu. Bölgenin yegâne İmam Hatip'i Çorum İmam-Hatip Okulu'ydu. Biz de zorunlu olarak Çorum tercihini yaptık. O yıl Amasya'dan gelen Süleyman Ulu-

dağ Ağabeyimizle beraber biz aynı dönemde İmam-Hatipteki öğrencilik hayatımıza başladık. Marmara İlahiyattan tanıdığımız Prof. Dr. Mustafa Öz Bey de lise kısmında bizimle beraber oldu. Ben sınıfın en küçüklerinden biriydim. Öğrenciler arasında çok yaş farklılıkları vardı. Mesala Süleyman Ağabey askerlik çağına gelmiş biri olarak kimi hocalarımızdan daha yaşlı idi. Benim İmam-Hatip Okulu'nda öğrenci olmama vesile olan arkadaşımızın yaşı da Süleyman Bey'in yaşına yakındı. Bu arkadaşımız hafız Kenan Taşkan Ağabeydir. Milli Eğitimde öğretmen ve idareci olarak çalıştı. Daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığına, Mushafı Tetkik Kurulu üyesi olarak intikal etti, yerini buldu ve oradan da emekli oldu. İzninizle bir parentez cümlesi daha açarak o arkadaşımızın bir güzel özelliğini burada sizlerle paylaşmak istiyorum. O, çok kuvvetli bir hafız idi. Kur'an'la o kadar yoğrulmuştu ki kimi zaman gece uykuda yatağında oturarak, euzu besmele çeker, nizami bir biçimde, şevkle bir aşr-ı şerif okur, sadakallahulazim der ve yatar, uykusuna devam ederdi. O dönem arkadaşlarımız defalarca bu duruma şahit olmuşlardır.

Çorum İmam Hatip Okulundaki öğrencilik döneminizle ve hocalarımızla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Çorum İmam-Hatip Okulu daha önce polis karakolu olarak kullanılmış eski ahşap bir binada eğitim öğretime başlamış bizden üç yıl önce. Benim kayıt olduğum dönemde yeni binasına taşındı. Bir yandan inşaatı devam eden bu binada fiziki yönden zor şartlar altında öğrenime başladık. Hayırseverler ellerinden geleni yapmaya çalışsalar da okullar açıldığında yatakhane camlarının takılması işlemini bitiremediği için bir gece de olsa, camsız olan bir yatakhane yatmak zorunda kaldık. Camsız pencereden girip karanlıkta kamyon farı gibi parlayan gözleriyle, bir arkadaşımızın karyola başlığına konuk olarak gelen baykuşu ve ondan korkan arkadaşımızın feryadını hiç unutmadık. İlginçtir yedi yıl, bir organizasyon eksikliğinden olmalı, yemeksiz yatılı öğrenci olarak öğrenimimizi sürdürdük. Tabldot usulü aylık 30 liraya üç öğün yemeğimizi anlaşmalı lokantalardan yedik, bir çorba içebilmek için sabahın soğuşunda bir saat zaman harcadık. Somyalarımızı ve renk cümbüşü oluşturan yataklarımızı her yıl Çorum'a getirdik, götürdük. Zayıf ve güçsüz olduğum için bagajı üstünde olan ve stabilize yolların tozlarını olduğu gibi içine alan otobüslerle yaptığım yolculukları ve bagajları indirip bindirmekte ne kadar zorlandığımı unutmam mümkün değil. Daha sonra imkânlar genişledi, ek binalar yapıldı. Devlet parasız yatılı öğrencilikleri, paralı yatılı öğrencilikleri gibi tercihler ortaya çıktı. Bu gelişmede özellikle genelde Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının, o dönem itibarıyla imam-hatiplerde yönetici olarak, hoca olarak büyük atılımlar

gerçekleştirdiklerini belirtmeliyim.

Biraz da hocalarınızdan söz eder misiniz?

O dönemde müdürümüz Sayın Necmi Şamlı benim aynı zamanda velimdi. Çorum'da tanıdık kimsemiz yoktu. Sivil bir veli bulamadık. Kayıtlarla da ilgilenen Müdür Bey "bu çocuğun velisi kim olacak?" diye sorduğunda dedem "Müdür Bey Çorum'da senden daha iyi veliyi ben nereden bulayım?" karşılığını verdi. Bu cevaptan hoşlanan okul müdürü veliliğimizi de kabul etti. Müdürümüz Dil- Tarih- Coğrafya mezunu, ama gerektiğinde cami kürsülerine çıkıp vaaz da edebilen, halkla çok güzel diyalogu olan, mesaisi bitmeyen, öğrencilerle gece-gündüz demeden ilgilenen biriydi. Diğer hocalarımız, genellikle meslek derslerine gelen şehrin müftüsü, vaizi ve yetenekli imam- hatiplerinden oluşan bir kadro idi. Pedagojik formasyon yönünden eleştirilen bu hocalarımızdan biz çok şeyler öğrendik. Zira onların ağırbaşlı, samimi ve örnek davranışları bizi ziyadesiyle etkilemiştir. Bu durumu daha sonraki yıllarda daha çok fark ettik. Bunlardan il müftüsü Mustafa Özer, Vaiz Server Ahıskalı ve Ulu Cami İmam-Hatibi Hafız Recep Camcı Hoca Efendileri hep saygı ile hatırladık ve hatırlıyoruz. İlahiyat mezunu bir iki hocamız vardı. İkinci devrede sayıları arttı, bunlardan beni çalışkan ve başarılı bir öğrenci olarak tanıyan birinin "Erhan ben kendimi yaktım. Sen de aynı hatayı yapma, liseye geç" tavsiyesini ısrarla tekrarladığını unutamam. Kültür dersleri hocalarımız çoğunlukla birinci devrede, ilkökul öğretmenlerinden, daire müdürlerinden ve diğer orta dereceli okullardan gelen hocalardan oluşuyordu. İkinci devrede kadrolu hocalarımız çoğunlukta oldu. Burada özel bir durumu belirtmeden geçemeyeceğim. O da, yaşlı ağabeylerimizin, sınıfları farklı olsa da yetenekli gördükleri öğrencilerle ilgilenmeleri ve adeta onlara hocalık yapmalarındır. Mesela, o dönemde biz birinci sınıfta, Ahmet Lütfü Kazancı Ağabeyimiz üst sınıfta olmasına rağmen çoğu hocamızdan fazla bizimle ilgilenmiştir. Bizlere eski usül emsile, bina, maksud, avamil ve izhar okutmuş, okumamız için kitaplar vermiş, üçüncü sınıfta iken bizleri haftada bir hadis ezberlemeye teşvik etmiş ve bunu bizleri sıkmadan sağlamıştır. Daha sonraki mesleki hayatımda çoğunlukla hep o hadisleri materyal olarak kullandım.

Eski dönem İmam-Hatip mezunlarının şimdi çok önemli isimler olduğunu görüyoruz. Kimler var sizin alt devreniz, üst devrenizden?

Çok isim var. Çorum İmam-Hatip eski mezunlarından, değişik görevlerde başarılı hizmet veren arkadaşlarımdan... Hepsini saymam mümkün değil. Ancak şunu belirtmek isterim ki sınıfımızın en haylazı olarak bilinenleri dahi çok

başarılı idari görevlerde bulunmuşlardır. Bizim sınıftakilerden Süleyman Uludağ Ağabeyimizi, Marmara İlahiyattan Prof. Dr. Mustafa Öz'ü üst sınıflardan, Prof. Dr. Ahmet Lütü Kazancı Ağabeyimizi, Uludağ İlahiyatta Dr. Fuat Kavukçu ve Öğretim Gör. Mehmet Aksu'yu, Samsun İlahiyat'ta görev yapan Yrd. Doç. Dr. Ahmet Usta Beyi, alt sınıflardan Prof. Dr. Osman Çetin'i, Prof. Dr. Bayraktar Bayraklı'yı ve Prof. Dr. Arif Ersoy ile kamuoyunun yakından tanıdığı Bağcılar Belediye Başkanı Sayın Feyzullah Kıyıklık'ı sayabilirim.

Yüksek İslam Enstitüsü'ne girişiniz ve bu dönemdeki öğrenciliğiniz hakkında bilgi verir misiniz?

Bizim dönemimizde ÖSYM yoktu. Fakat iki kademeli bir sınavla Yüksek İslam Enstitüleri öğrenci alıyordu. Bu sınavlardan biri yazılı, diğeri sözlü idi. Yazılı sınav soruları merkezden geliyor, imtihanlar okullarda yapılıyordu. Yazılıda başarılı olanlar İstanbul ya da Konya tercihlerine göre sözlü sınava çağrılıyorlardı. Aralarında benimle birlikte Süleyman Uludağ, Mustafa Öz'ün de bulunduğu beş Çorum mezunu yazılı sınavı başardıktan sonra İstanbul'a sözlü sınav için çağrıldık. Yapılan sözlü sınavı da başararak İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne öğrenci olduk. Ancak İstanbul'da nasıl okuyacağız, nerede kalacağız sorusu hepimizi korkutuyordu. Allah'a sonsuz şükürler olsun ki beş Çorum mezunu bizler yatılı öğrenci sıralamasında da dereceye girerek İstanbul Fındıklı'da bulunan bir ilkokulun çatı katındaki Yüksek İslam Enstitüsü binasında 1963 -1964 ders yılında öğrenimimize başladık. Bu binada üç yıl okuduk. Son sınıfta Yüksek İslam Enstitüsü Bağlarbaşı'na taşındı, biz de şu anda öğretim üyeleri ofisleri olarak kullanılan binada, odalardan oda beğenerek -o gün itibariyle etrafta şimdiki binalaşma yoktu- kuş sesleri dinleyerek, bir yıl, çok güzel şartlar altında lisans düzeyindeki öğrenciliğimizi tamamladık

Bir başka tespit için Çorum'daki öğrencilik yıllarınıza dönelim. O dönemde Çorum'da etkili olan tasavvuf ekolleri var mıydı? Bu konuda bize aktaracağınız bir hatıranız var mı?

Ben yatılı bir öğrenci olduğum için o dönem itibariyle Çorum'daki bütün dini hareketleri ve bunların durumlarını bilmem mümkün değildi. Ancak Ulu Cami cemaati içinde dikkatimizi çeken insanların olduğunu söyleyebilirim. Hatta bunların bizlerle ilgilendiklerini, bir müddet sonra da oturma odalarında çay içmeye davet ettiklerini hatırlıyorum. Biz de birkaç arkadaş gözlem amacıyla ve merak saikiyle Çorum'da ve bölgede şöhretli olan Cürünlü Mustafa Efendinin sohbet yaptığı yere gittik. Sohbetten sonra ayin yapan dervişleri seyrettik. Sohbet esnasında ve de ayin başlamadan önce ayinin önemini ifade etmek sa-

dedinde Şeyh Efendi'nin "Burada, yani ayin esnasında tadacağınız zevki, namazda dahi bulamazsınız..." tarzında kurduğu bir cümle bizi rahatsız etti, iza-hını yapamadık ve bu yüzden oraya bir ikinci ziyaret ihtiyacı duymadık. Ben tasavvuf bilim dalına yönelirken de araştırmalarımı yaparken de bu değerlendirme hiç hatırımdan çıkmadı. Bir başka cemaat olarak ise Kastamonu'lu Muhammed İhsan Oğuz'un cemaati vardı. Çorum'da yine Ulu Cami çevresindeki kiraathanelerde gerçekleşen, emekli matbaacı Mustafa Atak Bey'in herkesin takip edemediği muhtevalı sohbetlerini hatırlıyorum.

Dedenizin teşviği ve desteğiyle Çorum'da okudunuz. Enstitüyü bitirdiniz. Havza'ya geldiğinizde, dedenizin sizden beklentileri istekleri olmuyor muydu?

Dedemin ve ailemin benden en büyük beklentileri, tahsil hayatımdaki başarılarımın toplum içinde ortaya konulmasıydı. İmam-Hatip yıllarında camide yaptığım bir müezzinlik bile memnun ederdi onları. Evde cemaatle kıldığımız namazlarda mesela benim imam olmam dedemi en çok sevindiren bir husustu. Kürsüye çıkıp vaaz ettiğimde ise onun duyduğu memnuniyeti tarif edemem.

Biraz da Yüksek İslam Enstitüsü'ndeki öğrencilik yıllarınızdan konuşalım. Talebeliğiniz nasıl geçti? Hocalarınızdan, öğrenci arkadaşlarınızdan bahsedelim.

Öğrencilik dönemimin çok iyi geçtiğini söyleyebilirim. Derslerle bir sıkıntı olmadı. Yatılı öğrenci olduğumuz için yol derdimiz, derslere devam problemimiz de yoktu. Boş zamanlarımızda kütüphanede, sahaflar çarşısında olurduk. Değişik yerlerdeki konferanslara katılır, farklı fakültelerde okuyan arkadaşlarımıza ulaşmaya çalışırdık. Hafta sonlarında bekar olarak evde kalan arkadaşlarımıza çay içmeye gitmek, kendimize balık ziyafeti çekmek bizim için büyük bir zevkti.

Daha sonraki hizmetleri itibarıyla kamuoyunun yakından tanıdığı pek çok sınıf arkadaşımız oldu. Süleyman Uludağ, Mustafa Öz, Hamdi Mert, Sami Uslu, Timurtaş Uçar, Mehmet İpşirli, Ahmet Yaşar Ocak, Hulusi Yavuz, Yaşar Fersahoğlu, Mahmut Çamdibi, Eşref Can, hemen hatırladığım isimler ve çoğu Diyanet İşleri Başkanlığı nezdinde il müftüsü olarak hizmet veren daha nicele-ri...

Hocalarımıza gelince, onların hepsi ayrı bir değerdi. Ömer Nasuhi Bilmen, Ali Nihat Tarlan, Ahmet Davutoğlu, Ali Üsküdarlı, Nihat Sami Banarlı, Mehmet Sofuoğlu, Halil Can, Ömer Kirazoğlu, Zekai Konraba, Nevzat Ayasbeyoğlu, Osman Pazarlı, Abdülkadir Karahan, Hilmi Ziya Ülken, ve unutulmaz bir isim Mahir İz hocamız. Biz bunların hepsi ile ayrı ayrı güzellikler

yaşadık ve onlardan ilmi manada ders olarak ve aynı zamanda hayat dersi olarak çok şey öğrendik. Ömer Nasuhi Bilmen Hocanın mütavazi duruşunu ve samimi ders tavrını, Ahmet Davutoğlu Hocanın Arapça dersinden hemen fıkhi konulara geçişini, samimiyet ve heyecanını, Ali Üsküdarlı'nın çoğu kez zorla dinleyebildiğimiz güzel kıraatini, Ali Nihat Tarlan Beyin nazik tavırlarını ve bir beyitle bir hafta süren derin tahlillerini, Nihat Sami Banarlı Hocadan diğer sınıflardan da gönüllü katılım olduğu için yer bulmakta zorlanarak ve sanki nefes almadan büyük bir ilgi ile dinlediğimiz Dede Korkut masallarını ve onun vezinli yürüyüşünü, güzel Türkçesini, Halil Can Hocanın tekbir ve selavatla tamamladığımız musiki derslerini, Ömer Kirazoğlu Beyin büyük bir heyecanla dillendirdiği memleket meseleleriyle ilgili önerilerini, Zekai Konrpa, Osman Pazarlı, Nevzat Ayazbeyoğlu hocaların onca yaşlarına rağmen görev ve sorumluluk anlayışlarını, titizliklerini, Hilmi Ziya Ülken Beyin derin felsefi yorumlarını ve felsefe tarihi derslerini, Abdülkadir Karahan'ın kendine has üslup ve tavırlarını, Oral Çilingiroğlu'nun İslam ülkelerinin coğrafi bilgilerini bütün teferruatıyla öğrenmemize vesile olduğunu ve disiplinli duruşunu, Mehmet Sofuoğlu'nun yorulma bilmeyen anlatımı ile verdiği tefsir derslerini ve nihayet bütün sıkıntılarımıza deva olan Mahir İz hocamızın iz bırakan tasavvuf derslerini hiçbir zaman unutmadık. Onların gösterdiği istikamette şekillendik ve kendimizi yetiştirmeye çalıştık. Bunları anlatırken bile kendimi o ortamlarda hissediyor ve heyecanlanıyorum diyebilirim.

Evinizde Kayaçavuş Amca'nın okumalarından söz ettiniz. Bunun dışında sizin evde veya Havza'da, sizin evden birinin ya da çevreden bir başkasının bayan hoca sıfatıyla Kur'an okuma, sohbetler yapma tarzında bir uygulamasına tanık oldunuz mu?

Bizden birinin iş yoğunluğu nedeniyle böyle bir hizmeti olmadı. Ancak sayıları az da olsa bu tür uygulamaların olduğunu, özel ders tarzında bu hoca hanımların gönüllü hizmetler verdiklerini biliyorum. Bizim evde de büyükanem zamanında, mübarek gün ve gecelerde bir araya gelen bayanlar olduğunu, onlara yemekler ikram edildiğini mübarek gecelerde mesela Kadir gecelerinde sabaha kadar bir araya gelen bayanların namaz kılıp, ilahiler söyleyerek, tespih çekerek, Kur'an okuyarak zamanlarını geçirdiklerini hatırlıyorum.

İmam-Hatipten başlayarak Enstitü dönemi de dahil dersler dışında ortak çalışma yaptığınız arkadaşlarınız, katıldığınız dersler ve sohbetler ve sosyal faaliyetlerle ilginiz konusunda bilgi verir misiniz?

İmam-Hatip okulundaki öğrenciliğim döneminde bir grup arkadaşla ders

dışı ortak çalışmalarımız olmuştur. Hafta sonlarında Çorum'un yerlisi olan gruptaki arkadaşlarımızın evlerinde bir araya gelir. Büyük İslam İlmihali'nden bölümler okur, güncel olayları tartışır, sohbetler yaradık. Okulda ders saatleri dışında Ahmet Lütfi Kazancı başta olmak üzere eski usul mükteşebatı olanlardan Arapça dersler alırdık. Yaz tatillerinde işlerin müsaadesi ölçüsünde, Havza müftüsünden ders alır, bana hocalık yapabilecek insanlardan istifade etmeye çalışırdım. Enstitü döneminde Fatih'te okutulan arapça ve tefsir derslerine katıldığım oldu. Mahir Hoca'nın sohbetlerine iştirak ettim. Ve İstanbul'da sayılmayacak kadar çok gerçekleşen kültürel faaliyetlere imkânlarım ölçüsünde katılmaya çalıştım.

Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdikten sonra ne yaptınız?

Ben yatılı okuduğum için Haziran 1967 de Enstitüden mezun olduktan bir hafta sonra Ankara'da kuralarımızı çektik, kur'ada bana Denizli İmam-Hatip Okulu Meslek Dersleri Öğretmenliği görevi, dönem arkadaşlarımızdan daha sonra Diyanet İşleri Başkan Yardımcılığı'ndan emekli olan Hamdi Mert Bey'e de Samsun İmam-Hatip Okulu Meslek Dersleri Öğretmenliği görevi çıktı. Kendisine becayiş teklifinde bulundum. Sağ olsun "Başka biri teklif etseydi düşünürdüm ama sana hayır diyemiyorum" dedi ve beni kırmadı. İlk görev yerim olarak memleketim Samsun'a geldim. Büyük bir heyecanla göreve başladım. Gece gündüz demeden her tarafa koşturuyoruz. Stajyer olmama rağmen boş geçen ders olmasın diye normal ders yükünün üstünde bir taraftan derslere giriyorum, diğer taraftan belletici öğretmen olarak geceleri de görev yapıyorum. Yirmi iki yaşındayım ve henüz bekârım. Hafta sonlarında değişik zamanlarda şehirde öğrenci evlerini dolaşıyor, ihtiyaç sahibi olanların problemlerini koruma derneği aracılığı ile çözüyor, yaramazlık yapanları uyarıyoruz. Böyle bir tempo ile çalışırken Nisan 1968 de Libya İslam Üniversitesi'ne gönderilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından burslu öğrenci olarak seçildiğime dair bir yazı geldi. Araştırdım, Yüksek İslam Enstitüsü son sınıfında iken araştırma ve incelemede bulunmak, mümkün olursa doktora yapmak üzere, yapılan bir ilâna dayalı olarak yaptığım başvuru kabul görmüş ve benim sözünü ettiğim üniversiteye gitme imkânım hasıl olmuştu. Bu noktada karar vermem zordu. Kendi vilayetimde görev yapıyordum. Bir düzen kurmuşum, az da olsa borçlarım, hesaplarım, daha da önemlisi evlilik girişim ve hazırlıklarım var. Bütün bunlara rağmen ailemle istişaremi yapıp ilim aşkına herşeyi dondurarak zor kararı verdim. Ama hiç düşünmediğim, hesapta olmayan engeller çıktı karşıma. Mesela maaşlı izinli gideceğim söylenmişti, Ankara'ya işlemlerimi takip etmeye gittiğimde stajyer olduğum için istifa etmemin gerektiği ifade edildi.

Zor da olsa istifa ettim. İlanlarda gidiş geliş tüm masrafların karşılanacağı bildirilmişti. Bu konu gündeme geldiğinde “sen kendin harcayacak, verirlerse masraflarını gittiğin ülkeden alacaksın” dediler. Dönüş yoktu. Bunca yıl yetmiyormuş gibi yine aile desteğine başvurarak uçak biletimi aldım, harçlığımı cebime koydum ve 1968 Haziran’ında Libya’nın Beyda şehrinde olan İslam Üniversitesi’ne ulaştım. Aynı bursla gelen Konya Yüksek İslam Enstitüsü’nden Lütfi Şenel hocamız ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nda görevli Mehmet Dinçer arkadaşlarımızla bir araya geldik. Onlar benden farklı bir konumda maaşlı ve izinli olarak gelmişlerdi. Üç ay konumumuzu belirleyebilmek için zaman harcadık. Lisansüstü öğrenci olabilmek için kendi üniversitelerinden mezun olma şartı olduğu söylendi bizlere. Lisans öğrencisi olmamızda da bir fayda yoktu. Ders dönemi sonuna kadar dinleyici öğrenci olarak derslere katıldık. Bazı hocalardan özel ders alma durumumuz oldu. Ancak beklenen faideyi sağlayamayacağımızı yaşayarak anladık ve dönüş kararı verdik. On beş gün çıkış alabilmek için uğraştık, mezun konumunda olmadığımız için masraflarımızı karşılamak istemediler. Neticede ısrarlı girişimlerimiz sonunda çıkışımızı ve biletlerimizi almayı başardık. Dönüşü Kahire üzerinden gerçekleştirdik. Beş gün Kahire’yi eski Ezher’i, Ehramları ve görülmeye değer yerleri, imkânlarımız ölçüsünde gezdik. Ve nihayet yine sıfırdan başlamak üzere Türkiye’ye döndüm ve Ankara’ya geldim. Din Eğitimi Genel Müdürlüğü’ne başvurduğumda bana Samsun’a atanmamın yapılamayacağı, mecburi hizmetim olduğu için yeniden kur’a çekmem gerektiği ifade edildi. Çaresiz 1968 bütünleme sonrası kur’a çekenlerle birlikte ikinci kez kur’a çektim. Kastamonu İmam-Hatip Okulu’na tayinim çıktı. Havza’ya çok uzak değil, tanıdık olarak Süleyman Uludağ Ağabey de orada öğretmen. Bu şekilde kendimi teselli ederek Kastamonu’ya gittim ve göreve başladım. Samsun’daki tempo ile Kastamonu’da bir yıl görev yaptım. Stajyerliğim kalktı ve ailemin ısrarlı talep ve takibi sonunda yeniden Samsun İmam-Hatip Okulu’na nalken tayinim gerçekleşti. 1969-1974 arası bu okulda önce Md. Yardımcısı sonra da Md. Baş Yardımcısı olarak görev yaptım Bakanlıktan önce Ordu iline sonra Rize’ye müdür olarak atayacaklarını söylediler, kabul etmedim. Bana sormadan 1974 de Amasya İmam-Hatip Okulu Müdürlüğü’ne atandığıma dair kararnamemi çıkartıp gönderdiler. Başka seçenek kalmamıştı. Karşımda bir hizmet daveti ve imkânı vardı. Her şeyi ile mükemmel kurulu bir düzeni olan okuldan henüz mezun vermemiş mahrumiyetlerle içiçe bir okula hem de sorumlu kişi olarak gittim. Nereden başlayacağımı bilemiyordum. Okul arsasının ve binasının tapu kaydı olmadığı için devletten ödenek alınamıyor, vatandaş da kendisince okulu açılabilir hale getirmiş olmanın rahatlığı ve yorgunluğu içinde. Okulun ne sıvası var, ne de kaloriferi, haliyle ne de

çevre düzenlemesi. Okul resmen gecekodu hükmündeydi. Belediyeden pazarlık ederek üzerinde bina kurulu arsamızı sembolik bir bedelle satın almakla işe başladık, binayı tescil ettirip fiili duruma resmi hüviyet kazandırdık. Bir taraftan Genel Müdürlüğün desteği, diğer taraftan Orman Bölge Müdürlüğü'nün, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün verdikleri dozerlerle, taşımacılık hizmetleriyle okul bir şantiyeye döndü ve kısa zamanda içi ile dışı ile güzel hale geldi. Eğitim öğretimin kalitesini yükseltmek için çalışmalarımız oldu. Yıl 1977 geldiğinde genelde idareci olarak geçen on yılın muhasebesini yaptım. Samsun Yüksek İslam Enstitüsü'ne asistan alınacağı haberini öğrendim ve içimde eski arayış heyecanı yeniden canlandı. İdari görevi de bırakmak istiyordum. Ama bunun için bir mazeretim olmalıydı. İşte bu şartlar altında kimsenin karşı koyamayacağı mazeretimi ve kararımı açıkladım, başvurumu yaptım. Asistanlık sınavlarına katıldım. Neticede Tasavvuf Tarihi asistanı olarak 27 Temmuz 1977'de Samsun Yüksek İslam Enstitüsü'nde göreve başladım.

Hayatınızın şekillenme dönemini ve bu dönemle ilgili yurt içi ve yurt dışında geçen serüvenlerinizi anlattınız. Geçmişinizle ilgili tercih hatası yapmışım dediğiniz bir durum oldu mu?

Hatasız kul olmaz. Çeşitli konularda daha sonra kazandığımız, hayat boyu kazandığımız birikim ve tecrübelerin ışığında baktığınızda şöyle yapsaymışım daha iyi olurmuş diyebileceğiniz hususlar hep olmuştur. Daha iyi ortamlarda, daha disiplinli, daha düzenli, daha bilinçli çalışsaydık daha çok başarılı olabilirdik diyebilirim. Başta da ifade ettiğim gibi bizler geçiş döneminde öncü kuvvet görevini üstlendik. Önümüzü el yordamıyla açtık. Bir meslek dersleri öğretmenimizin "Kendini bu meslekte heba etme dediği", yakınlarımdan bazılarının "İmam-Hatıpte okuyup ta cenaze mi yıkayacaksın" sualini sorduğu bir ortam içinde yola devam ettik. Fiziki şartların olumsuzluğu yanında, bilimsel manada çalışma yapmanın şartları da cazip olmayı bir tarafa bırakın hayatım boyunca sistematik olarak hiçbir zaman hazır olmadı. Karşımıza çıkan engeller, her zaman teşvik edici unsurların önünde oldu. Bu yüzden maddi ve manevi açıdan daha iyi şartlar içinde, imkânlar içinde olsaydık inanıyorum ki daha iyi sonuçlara ulaşabilirdik, dediğim olmuştur. Ama bu durumlar genelde beni aşan durumlardır. Ben Erhan Yetik olarak hep Rabbime şükrettim. En olumsuz şartlar altında bile Rabbim bana bir çıkış yolu nasip etti. Şahsen hayatımın şekillenmesi sürecinde bana düşen yönüyle verdiğim kararlardan ve bu kararlara dayalı attığım adımlardan dolayı bir pişmanlık duymadım. Bulduğum ortamlarda hep iyi niyetli oldum. Ve doğru bildiklerimi söyledim, doğruluğuna inandığım şeyleri yapmaya çalıştım. Ne aile çevremden ne de çalıştığım çevre-

lerden yaralayıcı eleştiriler aldım. Genelde olumlu tepkilere muhatap oldum. İşte bu nedenle geçmişimle ilgili keşke ile başlayan cümlelerin arkasına sığınmaktan çok, yaptığım ve inandığım şeylerin arkasında oldum. Bunu söylerken de asla hayatımda “daha iyi olurdu” diye başlayan cümleler kurmadığımı söylemek istemiyorum. Zira hayatın her devresinde daha iyiye yönelik her türlü arayışta ve beklentiler dünyasına dönüp baktığınızda “şöyle yapsaydım daha iyi olurdu” demeyen insan yoktur. Ayrıca bir realite olarak hepimiz biliyoruz ki ne daha iyinin ve ne de beklentilerin bir nihayeti vardır.

Tam ihtilal öncesi 3 ay gibi kısa bir dönem olsa da Libya’ya gitme ve kalma durumunuz olmuş, siz oradayken Kral İdris Senusi yönetimin başında idi. Kaddafi’nin gerçekleştirdiği ihtilalin hemen öncesine rastlayan Libya’da kalma döneminizde böyle bir değişimin olabileceği hissediliyor muydu? Yani ihtilalin ayak sesleri duyuluyor muydu?

Kaddafi ihtilali bizim Türkiye’ye dönüşümüzün hemen akabinde bir hafta sonra gerçekleşti. Kral İdris Senusi Türkiye’de Bursa’da tatilini geçiriyordu. Senusi hanedanın, özellikle büyük İslam âlimlerinden biri olan Muhammed Ali Senusi’nin ve Senusi tarikatının Libya’nın İtalyanlara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesindeki rolü nedeniyle olmalı Libya halkı üzerinde büyük bir etkinliği vardı. Bizim bulunduğumuz şehirde kralın katıldığı bir ihtifaldeki coşkuyu, “Yaşasın Kralımız” haykırışlarını çok iyi hatırlıyorum. Ancak çok geniş coğrafyada ne askeri ve ne de idari düzen açısından ciddi bir yapılanma olmadığını gözlemlemek zor değildi. Karakollarda maaşlı, yaşlı ve düzensiz askerler, yurt genelinde iyi işlemeyen bir idari yapı vardı. Eğitim-öğretim düzeyi çok düşüktü. İlkokul öğretmenleri, cami hatipleri dahi Mısır’dan yani dışarıdan gelen insanlardı. Senusi zaviyeleri büyük tabelalarıyla sosyal problemlere çözüm üretmeye çalışan merkezlerdi. Ancak yetersiz oldukları aşikârdı. Bütün bunları birleştirenince ülke çapında ciddi bir direnme gücü de olmayınca Kaddafi de bir başkası da belli bir organizasyonla o ülkeye kolayca hâkim olabilirdi, öyle de oldu diyebilirim.

Libya’dan Anadolu’ya gelelim. Anadolu da yerel hocalar var, derin hocalar var, ne derece derin bilemiyoruz. Ama bunların tartıştıkları konulara bakıyorsunuz. Kadından Peygamber olur mu? Kıyamet alametleri nelerdir? Türünden şeyler, hayatın gerçeklerinden uzak. Bir de bunların yüzde doksan beşini tanıyorum çocukları bir başka âlemde, mum dibine ışık vermez misali. Bu durumlara üzülüyorsunuz. Bu konularda siz ne düşünüyorsunuz?

Tarih boyu güzel Anadolu'muz, yerin altındakilerle, üstündekilerle pek çok güzelliklere şahit olduğu gibi zaman zaman toplumları rahatsız eden, sonuçları itibariyle bir takım olumsuzluklar doğuran durumlara da tanık olmuştur. Gerçekten bu topraklarda ilminin yanında irfanıyla da hizmet vermiş, her yönüyle gerçek derinliğe, önder kişiliğe sahip insanlar yetişmiş. Söyleşimizde de ifade ettiğim gibi o hoca efendiler, müftüler vefat etseler de asırlar boyu onları gerçek mürşid olarak kabullenen toplumumuz, problemlerini onların fetvalarıyla çözerek yolunu devam etmiştir. Ama ne var ki canlı organizmalar gibi değişim yaşayan kurumlarda işlevlerini kendilerinden beklenen ve ihtiyaç duyulan düzeyde gerçekleştiremeyince gerçek seviye düşüyor ve izafi bir derinlikle, yüzeysel bir seviye ile karşı karşıya kalan toplumun gündemini de pratik değeri olmayan konularda yapılan tartışmalar işgal ediyor. Kıyametin ne zaman olacağını tartışmak yerine ellerimizdeki fidanları dikip yetiştirmemiz gerektiğini unutuyoruz. Sorunuzda sözünü ettiğiniz derin âlimlerin bir fidan konumunda olan çocuklarına gerekli ilgiyi göstermeyip, onlara kendi yollarını takip etme konusunda verilmesi lazım olan bilgiyi vermediklerinin acı bir gerçek olduğunu söylemek isterim. Bunun yanında peygamber babaya da asi olan çocuklar olduğunu da hatırlatarak, insanı sonuca ulaştıran sebebin filanın oğlu olmaktan çok onun kendi kazanımları olduğunu belirtmek isterim. Fakat bu arada sosyal aktiviteleri nedeniyle kendi çevresine zaman ayıramayan, kendi çocuklarıyla yeterince ilgilenemeyen ve bu yüzden ortaya çıkan olumsuzluklar nedeniyle fevkalade muzdarip olan insanların da var olduğunu kendi oğlunuz da olsa insan yetiştirmenin kolay olmadığını ifade ederek bu sorunuzun cevabını noktalıyorum.

Söyleşimizin bu bölümüne kadar ben bir insicam dahilinde sizinle olan sohbetimizi gerçekleştirdim. Bu oturumla birlikte burada hazır bulunan elliye yakın arkadaşımız da size soru yöneltecekler, ben yine söyleşinin insicamını sağlamaya çalışacağım. Ancak özellikle bu röportajı okuyanların bu durumu bilmeleri açısından böyle bir açıklamayı zorunlu görüyorum. Söz arkadaşlarımızda:

İlahiyat fakültesinde Tasavvuf Profesörüsünüz. Bugün itibariyle ülkemizin her yöresinde bir takım tarikat yapılanmaları, mezhepler var. Ben Yüksek İslam'da öğrenci iken derslerinde söylerdi. Yazdığı Tasavvuf isimli kitabında da Mahir İz hocamız önce şariat sonra tarikat vurgusunu yapardı. Maalesef bugün tarikat maskesi altında islamiyette olmayan uygulamaların sergilendiğini görüyoruz. Bunlardan her biri benim yolum doğru diyor. Bu konularda ne düşünüyorsunuz? Ayrıca Süleymancılar, Nurcular, İmam-Hatipliler gibi ayrıştırılan pek çok dini gruplar var. Bunların hepsi ayrı ve hepsi bir ölçüde ayrımcılık yapıyor. Müslümanlar, tevhit

inancına sahip olan bu insanlar nasıl bütün ve bir olacaklar? Üçüncü sorum İmam-Hatiplilerle ilgili. Bu okullarımıza eskiden devlet sahip çıkıyordu. Şimdilerde öğrenci kaynağı itibariyle mezuniyet sonrası itibariyle sorunlar var. 27 Temmuz 2006 tarihinde Kızılcahamam Çamlıdere beldesinde yapılan pırlav günü toplantısında da ben bu konuyu dile getirdim. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz? Bu olumsuzluklar ne zaman son bulacak?

Bu işletmenin de sahiplerinden olan arkadaşımız çok temel problemlere işaret ettiler. İşaret buyurdukları gibi dün itibariyle Anadolu'nun İslamlaşmasında Osmanlı İmparatorluğu gibi bir süper güce hayat verip onu çağ açıp çağ kapatan bir konuma taşıma konusunda önemli rol oynayan bir düşünce sistemi, bir yaklaşım ve hayat tarzı ne oldu da daha sonraları ve özellikle günümüzde birtakım olumsuzlukların ve çeşitli istismarların nedeni oldu, sorusunu sormak ve bu sorunun doğru cevabını bulmak gerekir kanaatindeyim. Şüphesiz ki itikadi ve ameli mezheplerde olduğu gibi tasavvuf alanında da farklı mezheplere hitap eden farklı tarikat yapılanmalarının olması doğaldır. Ancak ister itikadi, ister ameli, ister tasavvufi alanda olsun bu farklı tezahürlerin ortak paydası İslam olmalıdır. Onun için Mahir İz Hoca önce şeriat derken; önce dinin temel esaslarının Kur'an ve Sünnet'e dayalı temel ölçülerinin dikkate alınması gereğini, farklı tezahürlerin ise bu ortak paydadan aldıkları pay ölçüsünde değer ve anlam kazanabileceklerini anlatmak istemiştir. İşte bu noktada ben de diyorum ki dün bir sufi için, muhaddis sufi olma, sufi muhaddis olmama özelliği önemseniyordu. Yani bu düşünceye ve harekete gönül veren bir kimse için önce muhaddis olması, din bilgini olması, sonra da ilmin ve İslam'ın aydınlığında yol alması, sufi olması isteniyor ve öngörülüyordu. Bugün özellikle Batı'da az da olsa bizde ise İslam'la ilişkisi tartışılan kimi kişilerin sufilik iddiasında buldukları gözlemlenmekte, bu düşünce ve hareket adına pek çok istismarlar yapılmakta, İslam tanınmadan, onunla doğru bir bağlantı kurulmadan tasavvuf ve tarikat hareketlerinden söz edilmektedir. Ayrıca şu husus çok iyi bilinmelidir ki her Müslüman sufi olmak zorunda değildir. Fakat her sufi İslam'ın sınırları içinde kalmak, yani Müslüman olmak zorundadır. Mahir Hoca'nın şeriatı yani dinin sınırlarını içinde kalmaya, sonra tarikatın esaslarına uymaya dikkat çekmesini bu manada yorumlayabiliriz.

İkinci sorunuza yani Süleymancılık, Nurculuk, İmam Hatiplilik vb. gruplaşmalara gelince: Bu konu her Müslümanı derinden rahatsız eden bir durum. Ben öğrencilik yıllarımda da daha sonraki meslek hayatımda da her ortamda birliğin sağlanmasına, herkesle diyaloga önem verdim. O kadar ki İmam-Hatip 4.sınıfta iken yaz tatilinde Havza'ya yeni açılan Süleymancılığın Kur'an kursu-

na sırf Arapça ve Kur'an bilgilerimi yenilemek ve geliştirmek amacıyla gittim. Onların öğrencilerinden biri olmak istedim. Havza'da ailemizin konumu nedeniyle bana hayır demekte çok zorlandılar. Bir hafta, on gün devamlı kursa gittim, geldim. Dikkatle dinliyorum onları, zaman zaman beni hep birlikte soru yağmuruna tutuyorlar, cevaplar veriyorum, birbirlerine bakışıyorlar, bir türlü kendilerinden biri olarak beni görmüyorlar ve benimle sıcak bir ilişki kurmuyorlar. Nihayet hoca konumunda olan zat beni odasına çağırdı ve bana "seni hep gözledik, gerçekten iyi bir talebesin, gelecek vaat ediyorsun, senin burada kalmanı, okumanı isterim. Ancak Samsun'a sordum ya İmam-Hatipten ayrılacak ya da burada kalacak, dediler. Bir tercihte bulunman gerekiyor" dedi. Ben sırf okumak isteyen birine karşı nasıl böyle davranıyorsunuz? Bunun vebalini nasıl taşıyacaksınız? Diye feryat ettiysem de sonuç alamadım. Öğretmenliğe başladığım, idari görevler yaptığım yerlerde de iyi münasebetler kurmaya çalıştım. Fakat istenilen sonuçları aldığımı söyleyemem. Bugün gruplar arasındaki ilişkiler geçmiş günlere nispetle daha sıcak denebilirse de ben bu ilişkilerin bir takım beklentilere dayalı olduğunu düşünüyorum. Hal böyle olunca da beklentiye dayalı ilişkilerin o beklentilerin sınırını aşması, olması gereken düzeyde gerçekleşmesi düşünülemez. Bu tür olumsuzluklardan ve beklentilere dayalı ilişkilerden bu gruplar ne derece memnunlar bilemiyorum ama içeride ve dışarıda birileri son derece memnunlar. Tevhit dinini, tefrika dini olarak sunmanın bu topluma pahalı faturalar ödettiğini hepimiz biliyoruz. Görevimiz, Müslümanlar arasındaki ayrılıklar son buluncaya kadar mücadele vermek ve bu milletin güzel insanlarını birlik ve beraberlik ekseninde, sevgi ve kardeşlik hattında buluşturmaya çalışmaktan, ortak payda ile irtibatı güçlendirmekten, ilişkilere ve beklentilere İslam'ın doğru ilkelerini hâkim kılmaya gayret etmekten ibarettir.

Üçüncü sorunuzun cevabına gelince, ben mesleğimin on yılını İmam-Hatip okullarında idari görevle geçirdim. Farklılık arz etse de ben 1956 yılında bu okulların bir öğrencisi iken de problemlerimiz vardı. 1977'ye kadar yönetici olarak görev yaptığım yıllarda da gruplaşmaların, anarşik hareketlerin neden olduğu problemleri oldu. Yine 1980 öncesinin can almaya kadar uzanan, acımasız sıkıntılarını hep beraber yaşadık. 1997 sonrası ise bu okullar yaşanan siyasi ve sosyal problemlerle irtibatlandırılarak baskı altına alındılar. Şu anda bu okulların öğrenci kaynağı itibariyle, mezuniyet sonrası itibariyle ciddi problemleri var. Ben bunların zaman içinde çözümleneceğine inanıyorum. Özgürlüklerin ve insan haklarının daha çok önemsendiği bir dünyada yaşıyoruz. Baskı ile dayatmalar ile sorunların çözümlenemediği, daha karmaşık hale getirildiği aşikâr. Ben burada başkalarının bu müesseseler ile ilgili neler yaptıklarını sor-

gulamak yerine, bu camianın mensupları olarak başlangıçtan bugüne bu müesseselere sahip çıkma konusunda üzerimize düşen görevleri yerine getirip getirmediğimizi sorgulamalıyız, diye düşünüyorum. Bu okulları açmak için maddi ve manevi açıdan bütün güçlerini ortaya koyan fedakâr Anadolu insanının ilinde ve ilçesinde bu okullar açılırken bir elinde paspasla temizlik için koşturan, sevinç gözyaşları akıtan, o günü düğün-bayram çöşkusüyle karşılayan Hacı Amcalar'ın, Hoca Efendilerin Allah için olan beklentilerine ne ölçüde cevap verdik? Dışarıdan yapılan müdahalelere meslektaşlar olarak niçin olması gerekenden daha fazla açık olduk? Ayağımızın altı azıcık sallanınca neden önce çocuklarımızı bizler bu okullardan çektik? Bu ve benzeri soruların cevabını camiamızı tatmin edebilir bir düzeyde verebiliyorsak mesele yok. Ama bu konuda tatminkâr cevaplar veremiyorsak ki ben böyle düşünüyorum. Yaşanan problemler ortaya çıkan sonuçlardır. Bu sonuçların en azından bir yönüyle bize dönük olan sebepleri vardır. Çözüm de kendimizi sorgulamaktan ve toplum önderi kişiler olarak bu müesseselere samimi bir biçimde sahip çıkmaktan, değişen ve gelişen ülke ve dünya şartlarına göre gelişme bazında gerekli değişimleri yapmaktan geçmektedir. Yurt içinde ve yurt dışında liyakatli, dil bilen, idealist, bu alanda sayısız hizmet elamanına ihtiyaç varken, getirilen sınırlamaların kalıcı olması, insanların gönüllerinde yer bulmuş, toplumun kabulüne mazhar olmuş bu kurumların bir takım zorlamalarla yok edilmesi mümkün değildir. Bu kurumlara Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği devlet desteği zorunludur. Bu desteğin iyi değerlendirilmesi, kalitenin, liyakatin önemsenmesi, bu okulların toplumun ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilir bir konuma getirilmesi gerekir, kanaatindeyim. Bunun için özel okul, dersane takviyesi gibi pratik çalışmalar, program geliştirme tarzında teorik çalışmalar yapılabilir. Ülkemizin yanında, Türk Cumhuriyetlerinde, Balkan ülkelerinde, Avrupa Birliğine dahil ülkelerde, Amerika'da, Avusturalya'da bu alanda liyakatli insanlara olan mutlak ihtiyaç ortada iken bu kurumların yok edilmesi mümkün müdür? Ben İmam-Hatiplerde görev yaptığım dönemde çatı altında, kömürlükte barınan ve kışın soğuşunda büründüğü yatağından dışarı çıkamayan öğrencilerimle karşılaştım. Elinden tutup onu yatılıya alarak onun topluma kazandırılmasına vesile oldum. Kayıt formalitesi ile karşılaşp bu engeli aşamadığı için geri giden bir öğrencimin kaydını yaptırıp okumasını sağladım. Bugün onu alanında uzman bir profesör olarak görmenin ve kazanmanın mutluluğunu yaşıyorum. Binaenaleyh insana sahip çıkarsak insanlarımızı, kurumlarımıza sahip çıkarsak kurumlarımızın yanında toplumumuza hatta insanlığa çok şeyler kazandırabilir, en azından onların mutluluğuna bir ölçüde katkı sağlayabiliriz diyerek suallerinizi cevaplandırmış olayım.

Uzun yıllar İmam-Hatip okullarında hizmet verdiniz. Bugün bu kurumlarda siyasallaşma, siyasete bulaşma gibi durumlardan söz ediliyor. Hizmet yıllarınızda siz böyle bir duruma şahit oldunuz mu? Bu tespitler ne derece doğrudur?

Başlangıçtan buyana yaşadığımız süreci bu açıdan değerlendirecek olursak, bizim öğrencilik yıllarımızda kesinlikle siyasi bir yaklaşım, siyasi bir yapılanma, bir organizasyon yoktu. İmam-Hatip Okulu vardı. Orada okuyan öğrenciler vardı. Ve nihayet sınırlı bir sayıda bazı gruplarla ilgisi olan arkadaşlarımız vardı. Büyük ölçüde dayanışma içinde idik. İmam-Hatipli olmak önemliydi. Ancak görev yıllarımda 1980 ihtilali öncesi ülkede yaşanan ideolojik ve siyasi kamplaşmalardan İmam-Hatipler de nasibini aldı. Bu kaçınılmaz bir durumdu. Çünkü bu toplumda ne varsa, neler yaşıyorsa bu toplumun bir parçası olan İmam-Hatiplerinde bu toplumda yaşananlardan etkilenmemesi düşünülemez. Bu dönemde çok acı ve unutulmaz olaylara şahit oldum. Artık İmam-Hatiplilik adeta yok olmuş, okullar kavgaların ve güç gösterilerinin sahnelendiği mekanlar haline getirilmek isteniyordu. Siyasi kimlikler İmam-Hatipli olmak bilincini ve kimliğini geri plana itelemişti. İdarecisi olarak bir olay üzerine çağırdığım bir öğrencim bana, “Bu hareketin önüne kim çıkarsa çıksın yok olmaya mahkumdur” cevabını vermişti. “Yok olmak” ölüme, öldürmeye kadar uzanan bir tavır koyma idi. Peki böyle bir tavır, izah edebiliyor musunuz? Doğru mu? Diye sorduğumda ise, “İzahı olmasa da biz böyle düşünüyoruz” karşılığını almıştım. Hulasa bu durumlar ülkemizde yaşandı. Ülkemiz zarar gördü. Onlarca genç hayatlarının baharında heba edildi. İhtilaller yaşandı. İmam-Hatipler de bu ülkede olup bitenlerden nasibini aldı. Ben görev yıllarımda hep İmam-Hatipli olma bilincinin, bu kimliğe sahip ve layık olmanın önemini kavranmasını, liyakatin ön plana çıkarılmasını, sorumluluk anlayışının güçlendirilmesinin önemini savundum, öğrencileri, başarılı olmak için çalışmaya ve yarışmaya teşvik ettim. Onların şahsiyetli ve kişilikli olmalarını önemsedim. Bunu yaparken de Yüksek İslam Enstitüsü’nde öğrenci iken bir öğrenci derneği seçiminde arkadaşlar gruplara ayrılmışlar, kavga çıkmaya hazır bir ortamda seçim mücadelesi veriyorlardı. Rahmetli Ömer Kirazoğlu Hocamız sahneye hışımla çıktı. Yaşanılan gruplaşmanın kabul edilemez olduğunu söyledi. İmam-Hatip ve Yüksek İslam Enstitüsü öğrencileri olarak bizleri övdü, yüceltti. Ve “Siz hiçbir zaman ben kimdenim demeyeceksiniz, kim bendendir diyeceksiniz, siz önder insanlarsınız, size birbirinizle çekişme yaklaşıyor mu?” diye devam eden bir konuşma yaparak ortalığı yatıştırmıştı. Ben özgüveni artıran, kimlik inşasına katkı sağlayan bu konuşmayı hiç bir zaman unutmadım. Öğrencilerime de hep böyle bir anlayışa sahip olmalarını, bu doğrultuda davranışlar sergi-

lemelerini tavsiye ettim.

Sadece durum İmam-Hatiplerde mi böyleydi?

Soru İmam-Hatiplerle ilgili olduğu için cevabımda konunun İmam-Hatiplerle ilgili boyutunu açıkladım. Yoksa 1980 öncesi diğer orta dereceli okullarda da, yükseköğrenim kurumlarında da aynı kamplaşma söz konusu idi. Hatta bu kamplaşmanın ve kavgaların daha yoğun yaşandığı okullar, yöreler, semtler ve kurtarılmış bölgeler vardı. Ancak İmam-Hatip okulları özellikle 1997 sonrasında biriken olumsuzlukların en ağır bedelini ödeyen kurumlardan biri oldu diyebiliriz.

Amasya'da görev yaptığınızı söylediniz. Şehzadeler şehri olarak bilinen ve âlimler yetiştiren bir şehirde, döneminizde Amasya medreselerinden bina olarak kullanılabilir durumda olan var mıydı? Amasya kütüphanesinden istifade edilebiliyor muydu?

Ben Amasya'da görev yaparken Sultan Beyazıt Camii'ne bitişik eski medresenin bir kısmı restore edilerek Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı öğrenci yurdu haline getirilmişti. Bildiğim kadarıyla halen burası böyle bir hizmet için kullanılıyor. Bir kısmında da Amasya il kütüphanesi bulunuyordu. Bu kütüphane Yeşilirmak nehri taşınca birkaç kez sel baskınına uğramış, tahribatlar görmüş, kitapları tasnif edilmemiş bir konumdaydı. Daha sonraları istifade edilebilir düzeye getirildi. Halen burası el yazması pek çok eserin bulunduğu bir merkez olup Sultan Beyazıt Camii'ne ve asırlık çınarlara mücavir tarih kokan güzel bir mekândır. Ben orada iken harebe halinde olan. pekçok tarihi eser, bugün itibarıyla en azından bir kısmı restore edilmiş ve değişik hizmetlerde kullanılır duruma getirilmiştir.

Özel hayatınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Nasıl evlendiniz? Kaç çocuğunuz var? Bunlar ne yapıyorlar?

Libya macerasından ve Kastamonu'da bir yıl, Samsun'da iki yıl bekâr olarak görev yaptıktan sonra 1970 yılında örfi tabirle görücü usulü tanışarak daha önce ailelerimizin birbirini tanıdığı fakat bizlerin tanışmadığımız kendi yöremizden biri olan hayat arkadaşım Esime hanımla evlendim. Üç çocuğumuz var. Üçü de İmam-Hatip mezunu. En büyükleri Ziraat Fakültesini bitirdi. Kendi alanında özel bir firmada zirai ilaç ve tohum pazarlama işinde çalıştıktan ve bu işi iyice öğrendikten sonra birkaç arkadaşı ile birlikte kendi şirketlerini kurdular, çalışıyorlar. İkinci oğlum, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği mezunu, idealist bir öğretmen. İlk görev yeri Sinop ili Dikmen ilçesi Yukarı Çekmez Köyü

idi. Kuş uçmaz, kervan geçmez, sapa ve ancak traktörle çıkılabilen ya da ana yoldan köye çıkmak için 5 km. mesafeyi yürüyerek kat etmeniz gereken bir köy. Orada askerlik öncesi iki yıl kaldı ve köye inanılmaz bir hareket getirdi. Yıllardır yer ihtilafı yüzünden yapamadıkları camilerini onları anlaşarak, yapımına öncülük ederek ve köyden de sanki hiç yardım almadan Samsun'dan sağladığımız destekle yaptırdı. Köylüler ona karşı olan sevgileri nedeniyle, onun hatırasını yaşatmak amacıyla yapılan bu camiye "Yetik Hoca Camii" adını vermişler. Şimdi ise Samsun'da Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Müdürü olarak görev yapıyor, sosyal aktivitelerini devam ettiriyor. Yaş itibarıyla en küçük çocuğum olan kızım ise İlahiyat mezunu olup Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yapıyor. Çocuklarımin üçü de evli, büyükten iki, diğerlerinden birer olmak üzere dört torunum var.

Belki ileride tasavvufu alan olarak seçmenizde etkisi olabilecek veya bunun dışında sizin hayatınızda derin izler bırakabilecek bir ağırlıkla o dönemde yoğun tercüme faaliyetleri başlamış mı idi? Telif kitaplar ne durumda idi? Dergi olarak Büyük Doğu'yu takip ediyor muydunuz? Bunların dışında bu alana yönelmenizde neler etkili oldu?

Bizim öğrencilik dönemimizde dini içerikli eserler yeni yeni tercüme ediliyordu. Muhammed Hamidullah hocanın İslam'a Girişi, İslam Peygamberi, Hz. Muhammet'in Savaşları hemen heyecanla bir solukta okuduğumuz kitaplardandı. Prof. Harun Han Şirvani'nin İslam'da Siyasi Düşünce ve İdare Yapısı Üzerine Araştırmalar, Abdurrahman Azzam'ın Ebedi Risalet isimli eseri, Mevdudi'nin, Eb'ul-Hasan en-Nedvi'nin eserleri, yeni tercümeye başlanılan Seyyid Kutup'un eserleri, Muhammed Esed'in, Yoldaki İşaretleri ve benzerleri bu meyanda hatırladıklarım. Telif eser sahaflardan temin ettiğimiz klasikler dışında sanki yok gibi idi. Elmalı Tefsiri, Hasan Basri Çantay'ın meali, Ömer Nasuhi Hocamızın Büyük İslam İlmihali, Mülahhas ve Muvazzah Kelam adlı eserleri, Tecrid-i sarih ve Amentü Şerhi gibi sayılı kitaplar vardı kitaplığımızda. Büyük Doğu'nun her sayısını heyecanla takip eder ve okurduk. Tartışmalar, sataşmalar, savunmalar zevk ve heyecan verirdi bizlere. Mahir İz hocamızın Tasavvuf isimli eseri onun bizlere teksir halinde verdiği ders notlarının gözden geçirilmiş şeklidir. Ve bizden sonra neşredilen bir eserdir. Biz bu eseri hocamızdan tabir caizse canlı yayın olarak dinledik. Ondan heyecan aldık, hayat dersi aldık nezaket ve edep öğrendik. Bir İstanbul beyefendisi örneğini onda gördük. Ancak çocukluğumdan başlayarak düzgün bir hayat yaşamam, Allah'ın bir lütfu olarak her zor dönemimde yanımda olan ve elimden tutan Kenan Ağabey ve Ahmet Lütfi Kazancı Beyler gibi dostlarımin oluşu, çevremde

bu hayata yabancı olmayan insanların bulunuşu ve küçüklüğümden beri bu alanla ilgili kafamda oluşan sorulara cevaplar bulabilme arzusu beni bu alana yönlendiren amiller olmuştur diyebilirim. İmam-Hatiplerde çalıştığım dönemde hadis derslerine girdim. Bu tercihimde de İmam-Hatipteki öğrencilik yıllarımda, daha önce bahsettiğim üzere haftada bir hadis ezberleyerek sahip olduğum birikim etkili olmuştur. Bu dersi de çok seviyordum. Hadis öğretmek, onları yorumlamak çok güzeldi. Ancak araştırma bazında alan tercihi söz konusu olunca, hadisle işigali de içeren Tasavvufa yöneldim.

Yüksek İslam Enstitüsü'ndeki öğrencilik yıllarınızda okul dışında gidip geldiğiniz, ilişkilerinizin olduğu kişiler, gruplar, ders halkaları var mıydı?

Ben Yüksek İslam Enstitüsü'nde yatılı öğrenci olarak okuduğumu söyledim. Ders halkalarını kendi aramızda oluşturuyor, kitap okuyor, belli bir programa bağlı olarak günlerimizi geçiriyorduk. Fatih'te okutulan tefsir derslerine devam ettiğim olmuştur. Daha çok konferans ve panelleri, Milli Türk Talebe Birliği'nde yapılan sohbetleri kaçırmamaya çalışırdık. Hamidullah Hoca'nın İslam Araştırmaları Enstitüsü'ndeki ders ve konferanslarını takip ederdik. Bu dönemde özel ilişki içinde olduğum gruplar ya da kişiler olmadı.

İstanbul'un hafızanızdaki, gönlünüzdeki, hayatınızdaki yeri konusunda neler söylemek istersiniz?

Yahya Kemal gibi Aziz İstanbul deyip söze başlasak da onun gibi bir İstanbul yorumu yapmak imkânsız... Ancak dolmuş, otobüs, vapur kuyruğunda beklerken bile dersler aldığınız bu şehirde attığınız her adımda uzun tarihi sokulurlarken, baktığınız her yerde tarif edilmez ayrı bir güzellik görürken, Topkapı Sarayı'ndan, Sultan Ahmet'e, Ayasofya'dan Yerebatan Sarayı'na, Nur-u Osmaniye'den, Beyazıt'a, Fatih'ten Süleymaniye'ye, oradan da Eyyub Sultan'a geçip tarihle bütünleşirken, boğazdan, adalara her noktası ayrı bir güzellik sergileyen mekânları dolaşırken, bu güzel şehrin büyüüne kapılmamak mümkün mü? Bu şehirde Üstad'ın ifadesiyle "Beyoğlu tepişirken, ağlar Karacaahmet." Dolayısıyla kim ne ararsa bulur, kim ne görmek isterse görür. Taşı, toprağı, çarşısı pazarı, hatta kabristanları bile bir başkadır İstanbul'un. Fındıklı'daki binamıza yemeğe yetişmek için Kazancı yokuşundan koşarak inişimizi, Moda'dan Kadıköy'e son vapura yetişmek, için yaptığımız koşuları, Eminönü'nde köprü altında ekmek arası yediğimiz balıkların lezzetini, Emirgan'da içtiğimiz çayları unutmamız mümkün değil. Bağlarbaşı'na taşındıktan sonra yaptığımız Çamlıca seferlerini nasıl unuturuz? Hulasa İstanbul da geçirdiğim dört yıl ve daha sonraki Süleymaniye, Beyazıt, Üniversite, Topkapı Sarayı kütüphaneleri

seferleri benim için unutulmaz hatıralardır.

Söyleşimizde sahaflardan söz ettiniz ama Sahaflar şeyhi Muzaffer Ozak'tan bahsetmediniz. Onu tanıdınız mı? Onunla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Bir dergah gibi çalışan sahaf dükkanında her uğrayışımızda gördüğümüz, kilosuyla, cerbezeli bakış ve duruşuyla, ses tonuyla dikkat çeken ve etrafındaki-
lere sürekli bir şeyler anlatmaya çalışan, kendisine saygı gösterilen, eli öpülen
bir heybetli insan olarak gördüm ben onu. Etrafında yerlilerden çok yabancı
insanlar bulunurdu. Ama biz bir kitap müşterisi olarak girerdik onun dükkanı-
na. Bizler raflardaki herhangi bir kitaba elimizi uzattığımızda oradaki görevli-
ler müdahale eder, kitapları karıştırmamızı engellerler ve aradığımız kitabı
isim olarak sormamızı isterlerdi. Hoca göz ucu ile olanları takip eder ve bizleri
şöyle bir süzdükten sonra onları serbest bırakın derdi. Seçtiğimiz bir kitabı ise
ne verebilirseniz alın, okuyun dercesine genelde bizim önerdiğimiz fiyattan
bize satardı. Diğer sahaflarda fazla pazarlık etme şansımız yoktu. Değerini he-
nüz bilmedikleri bir kitap olursa uygun bir fiyata alırdık. Aksi halde iki üç misli
fiyat isterlerdi.

Onda bir şeyh portesi gözlemlenebiliyor muydu?

Bu sorunuzu evet diye cevaplandırabilirim. Zira o zatın etrafındaki insan-
ların onunla ilişkilerini ve ona karşı gösterdikleri ilgi, saygı ve tazimi görüp de
başka bir sonuç çıkarmak, bir mücessem şeyh portresiyle karşı karşıya olduğu-
nuzu anlamamanız mümkün değildir.

*Yanlış hatırlamıyorsam o dönemde ve Hocaefendi'nin bitişiğindeki dükkânda
bir başka şeyh Şemseddin Yeşil vardı. Onu tanıdınız mı?*

Tesbitiniz doğrudur. Gözlemediğimiz ve duyduğumuz kadarıyla o da
cemaati olan şeyhlerden biriydi. Kendisini dükkânında defalarca gördüm. An-
cak görüşüp, konuşup tanışma gibi bir durumumuz olmadı. Dükkânında da
daha çok kendi cemaatine hitabeden ve kendisinin kaleme aldığı eserler satılır-
dı. Görüntü olarak entel bir duruş hatırlıyorum.

Gönenli Mehmet Hocayı tanıdınız mı?

Sultan Ahmet'e yolu düşen herkes gibi ben de onun arkasında namaz kıl-
dım, okuduğu hutbeleri dinledim ve bu şekilde kendisini tanıdım. Daha ileri
düzeyde bir tanışıklığımız olmadı.

Öğrenciliğiniz de bir yerlerden burs aldınız mı? İstanbul'un öğrenciler için burs cenneti olduğu söylenir.

Ben yatılı okuduğumu söyledim. Ailevi imkânlarımın müsait oluşu nedeniyle de öğrenciliğim boyunca hiçbir yerden burs almadım ve de burs bulayım diye bir arayış içinde olmadım. Belki bir ölçüde bu yüzden olmalı hayatımda kendimi borçlu hissedeceğim bir bağımlılığım da olmadı.

Ahmet Davutoğlu'nun "Din Tahripçileri", Necip Fazıl'ın "Doğru Yolun Sapık Kolları" isimli kitapları ve bunların etkileri konusunda düşünce ve değerlendirmelerinizi söyler misiniz?

Bu iki kitap da biz mezun olduktan sonra neşredildi. Her ikisinin de maksadı aşan, tahripçiliğe karşı çıkayım derken, geride tahribat bırakan eserler olduğu kanaatindeyim. Halkımızın kabulüne mazhar olmuş bu iki büyük insana, duygusal yaklaşılarak, iki küçük iş yaptırıldı. Normal şartlar altında ne Davutoğlu hocamızın ve ne de Üstad Necip Fazıl'ın bu eserleri kaleme almaları izah edilemez. Eleştirel bir yapıya sahip üstat belki bunu biraz daha kolay yapabilse de samimiyeti, dini gayreti, fıkhi birikimi, ilmi liyakati konusunda tereddütümüz olmayan, göçmen olmuş, inancı uğruna sürgün yemiş, taş ocaklarında ölümüne çalışmış, çile çekmiş, ızdırap çekmiş bir Davutoğlu hocanın bunu yapmasını izah etmek biraz daha zor. Ancak onu tanıyanlar bilirler Hoca çok duygusaldı. O kadar ki isterseniz onu çok kolay öfkeliendirebilir, aynı şekilde isterseniz onu kolayca memnun edebilirsiniz. İşte birileri onların isimlerinin ağırlığını devreye sokarak, bu durumdan yararlanmak amacıyla, görevden vazife çıkarmak suretiyle insanları karalamak, yaralamak kampanyasına onları da kattılar. Keşke bu iki güzel insan böyle bir duruma düşmeseydi, düşürülmeseydi diyerek sorunuzu cevaplamış olayım.

Döneminiz itibarıyla Osman Yüksel Serdengeçti'yi tanıdınız mı?

Kamuoyunda öne çıkan, mücadelesiyle, dergi ve gazetelerde çıkan yazılarıyla, nükteleriyle tanıdığım Osman Yüksel Serdengeçti'yi askerlik yaparken Antalya'da yaşlanmış ve rahatsız bir vaziyette gördüm ve yakından tanıdım. Bir camiden çıkışta etrafında azalmış dostlarıyla birlikte ayaküstü sohbetine katıldık, tanıştık ve rahatsızlığı nedeniyle titremesini bile bir nükte ile süslemesini bilen bu insanla kısa da olsa yaptığımız görüşmeyi, üslubunu, gülen yüzünü ve keskin bakışlarını hatırlıyorum. O durumda olmasına rağmen ""Başbuğ titre ve kendine gel dedi. Biz de kendimize gelmek için titreyip duruyoruz" diyerek topluluğu güldürmüştü. Zindanı tanıyan bu insanları biz de tanımalı-

yız diyorum.

Kastamonu'yla ilgili bir soruyu galiba atladık. Orada yaşayan mesela Muhammed İhsan Oğuz ve Mehmet Feyzi Efendi gibi şahsiyetleri tanıma imkânınız oldu mu?

Daha önce de belirttiğim gibi ben Kastamonu'da okulların açık olduğu dönemi kapsayan bir ders yılı kadar kısa bir süre kaldım. Fakat Kastamonu küçük bir yer olduğu için kısa bir sürede oranın velisini de tanırısınız, delisini de. Her iki şahsı da tanıştığımız dostlarımız aracılığı ile tanıma, sayılı da olsa sohbetlerine katılma imkânım oldu. İhsan Oğuz Bey'in eserleri daha sonraki yıllarda neşredildi. Sohbetlerinde eserlerinde kullandığı dili ve uslubu cezp edici bir biçimde kullandığına şahit oldum. Onun, meslek itibariyle bürokrasiden gelme biri olması nedeniyle çok kibar, sohbet ve tahlilleri itibariyle etkileyici biri olduğunu söyleyebilirim. Onu daha çok kendi halinde yaşayan, okuyan ve yazan biri olarak tanıdım. Mehmet Feyzi Efendi'yi ise, münzevi yaşantısıyla ve etraftan, Anadolu'nun her tarafından gelen misafirleriyle ilgilenen, sohbet eden, mütevazi biri olarak hatırlıyorum. İlişkilerimizin ve tanışıklığımızın boyutu bundan ibarettir.

Yüksek İslam Enstitüsü'nde iken kendilerinden saygı ile bahsettiğiniz hocalarınızdan biri gibi olmak istediğiniz, ilim adamı olmayı tasarladığınız olmuş muydu? 10 yıllık bir öğretmenlik döneminden sonra bir dönüşü gerçekleştirmeniz nasıl izah edilebilir?

Daha önce bir Libya seferimden söz etmiştim. Ben Libya'ya gitme kararımı enstitü son sınıfta öğrenci iken vermiştim. Libya'ya gitmek istemekteki amacım da iyi bir dil öğrenimini gerçekleştirmek ve akademik çalışma yapmak içindi. Başarılı olduğumu söyleyebileceğim bir öğrencilik dönemim geçmiştir. Enstitü mezunu bir öğrenci için o günler itibariyle akademik çalışma yapma imkânı yoktu. Yatılı okuduğum için ve de mecburi hizmet yükümlülüğümün bulunması nedeniyle zorunlu olarak görev aldım. İstemesem de idareci oldum. Kendimi bitmez, tükenmez bir mesainin ve tabii ki hizmetin içinde buldum. Bu yüzden sözünü ettiğiniz zorunlu rötar gerçekleşti. İçimden hiçbir zaman atmadığım duygular ve bilim adamı olma arzusu aradan on yıl geçmiş olsa da ilk karşıma çıkan fırsatı değerlendirmeye beni yöneltti. Rabbime sonsuz şükürler olsun bu yola ve bu alana girdim ve bu sayede sizler gibi değerli insanlarla beraberiz. İnsan hayatının her anında, sufilerin ifadesiyle İbnü'l vakit olarak ideal olanı aramak durumundadır. Hayat virgüllerle akışını sürdürüyor. İdeal olanı arama, bulma, yapma konusunda noktayı koyma lüksüne ve hakkına

sahip değiliz. Bu durum benim için ne kadar gerekli ise mesleğin bana göre başında olan sizler içinde belki daha çok gerekli olan bir tavidir.

İmam-Hatiplerin ve Enstitülerin açılışları, yapıları esnasında halkta büyük bir heyecan vardı. Ben son zamanlarda bu coşku ve buna bağlı bir ilgiyi göremiyorum. Siz ne düşünüyorsunuz?

Kanaatinize katılıyorum. Aynı coşku ve ilgiyi göremiyoruz. Ancak kurumlarımızla halk arasında kurulan gönül bağı kopmuş değildir. İhtiyaç duyulduğunda bu halk yine aynı özverileri, tevazuu ve coşkuyu gösterir kanaatindeyim. Yeri gelmişken temas edeyim. Karadeniz bölgesinde Samsun'a bir Yüksek İslam Enstitüsü açılması çalışmaları yapılıyor. Halk heyecanlı, istekli ve kararlı. Siyasilere temas kuruluyor ve "yer gösterin açalım" deniliyor onlara. Onlar da tamam diyorlar, fakat ortada bina yok. İnanın, bu karardan sonra, iki üç ay içinde tarihe geçecek bir gayretle 24 derslikli koca bir binanın üç katı her şeyiyle dört dörtlük bir biçimde hazır hale getirildi. Bu durumu dışarıdakiler anlayamadılar. İçeridekiler de doğrusu yapılanlar karşısında şaşırıldılar. Sonuç, samimiyetin, bu müesseselere duyulan ilginin bir zaferi olarak karşımızdaydı. Açılış günü büyük bir sevinçle ellerinde paspasla hazırlık çalışmalarına katkı sağlamak isteyen yaşlı insanların sergilediği heyecan veren tabloyu unutmam mümkün değil. Bugün olup bitenler bazı yönlerden insanlarımızı yordu. Fiziki açıdan onların ihtisas alanına giren yapılabilecek işlere de kurumlarda genelde ihtiyaç kalmadı. Kurum içinde olup bitenlere bağlı olarak da kimileri veli olarak bağını kopardı, kimileri de beklentilerini bir ölçüde bulamadı. Hülasa dünyada ve ülkemizde cereyan eden değişim ve gelişmelere paralel olarak heyecanlarını yitirenler de oldu diyerek sorunuzu cevaplamış olayım.

Asistanlığa kabulünüz İstanbul'da mı gerçekleşti?

Samsun, Kayseri gibi yeni açılan enstitüler kuruluş aşamasında oldukları için buralara alınacak asistanların imtihanları en eski Yüksek İslam Enstitüsü olması nedeniyle İstanbul'da yapıldı. Ancak biz bu sınavlara Samsun Yüksek İslam Enstitüsü'nde asistan olabilmek için katıldık.

Tasavvuf asistanı olma kararı nasıl oluştu? Branş belirleme noktasında belirleyici etken ne oldu? Başka dersler yok muydu?

Başka dersler ve bilim dalları da vardı. Bunlar içinde benim ilgi duyduğum hadis ve tasavvuf alanıydı. Daha önce sorulan bir soruya verdiğim cevapta da işaret ettiğim üzere öğrencilik dönemimde haftada bir hadis ezberleyerek, yaptığım başlangıç ve İmam-Hatipte geçen 10 yıllık dönemde genelde hadis dersle-

rini okutmam nedeniyle hadis asistanlığı da tercihlerim arasındaydı. Ancak daha çok ilgi duyduğum ve özellikle Samsun’lu olarak Samsun’daki bir kadroda görev alma arzumu bu konuda belirleyici unsurlar olarak zikredilebilir.

Askerlik döneminizden hiç bahsetmediniz. Askerliğinizi ne zaman, nerede ve nasıl yaptınız?

Askerliğimi 1975 yaz tatili döneminde Amasya İmam-Hatip Lisesi müdürü iken kısa devre olarak 3,5 aylık bir sürede yapmış oldum. Bizler kısa dönem uygulamasının ilk muhatapları olduk. Isparta 56. Piyade alayında çok güzel günlerimiz geçti. Kadro erleri dışında bütün kışla kısa dönem askerleriyle dolu idi. Mezuniyetten sonra hiç görüşmediğimiz arkadaşlarımızla, meslek dışında niceleriyle güzel bir birlikteliğimiz oldu. Çok sayıda İlahiyat ve Yüksek İslam Enstitüsü mezunu vardı. Bir ramazan ayını soğuk sularıyla, yeşil alanlarıyla harika olan kışlamızda geçirdik. Topluca cuma ve teravih namazlarımızı kıldık bizlere tahsis edilen mekanlarda. O zamanki yaklaşımı göstermesi bakımından ilginçtir alayda cami olmadığından ramazan münasebetiyle ve aynı zamanda cuma da kılınmak üzere alay gazinosu boşaltılmış ve bizler için mescid haline getirilmişti. Alay içinde cami yapılmak üzere bir teşebbüs olmuş, hatta temeli bile atılmış, cami inşaatı su basmanı seviyesine kadar çıkmış olmasına rağmen komutan değişimi ve yaşanan bazı ihtilaflar yüzünden durdurulmuş idi. Ramazan atmosferinden de istifade ederek dikenlerle ve atık malzemelerle üstü kapatılan bu alan büyük bir coşku ile mesai dışı gönüllü çalışmalar sonunda temizlenip halkla da temasa geçilerek konuya bir hareketlilik getirilmişti. Bizim askerliğimiz bitti, sonrasını bilmiyorum. Yanlış değilse, duyduğum kadarıyla, o teşebbüslerden sonra cami yapımı gerçekleşmiş.

Yüksek İslam Enstitülerinin İlahiyat Fakültesine dönüştürülmesi nasıl oldu? Siz bundan nasıl etkilendiniz? Yeni yapılanmanın getirisi, götürüsü ne oldu?

1977 den 1982’ye kadar Sayın Mustafa Uzunpostalcı’nın müdürlüğünü yaptığı Samsun Yüksek İslam Enstitüsü’nde çok başarılı hizmetler üretildi. Burada çalışkan, fedakar, samimi, birlik ve beraberlik içinde hareket eden örnek, ideal ve idealist bir kadro vardı. Mesai kavramımız yoktu. Gece-gündüz durmadan, bu benim işim değil demeden çalışıyorduk. Öğrencilerimizle, halkla çok güzel bir diyalogumuz vardı. Ben bu dönemde yönetmelik gereği öğretim üyeliği tezimi rahmetli Esat Coşan hocamın danışmanlığında yaptım ve asistanlıktan Enstitü öğretim üyeliğine atandım. 1980 sonrası çıkan Yükseköğretim yasası ile birlikte 1982 yılında Yüksek İslam Enstitüleri İlahiyat Fakültelerine dönüştürüldü. Hatta enstitülerden bazılarının birleştirilmesi suretiyle bir kıs-

mının kapatılması gündeme geldi. Samsun Yüksek İslam da kapatılması düşünülenler arasında idi. Dosyalar hazırladık, bir kitapçık bastık, heyetler oluşturduk yetkililere ulaştık, sonunda Samsun Yüksek İslam Enstitüsü'nün Samsun İlahiyat Fakültesine dönüşüp kalmasını sağladık. Bizim açımızdan sevincimiz fazla sürmedi, Samsun'a dekan olmasını istediğimiz ve bunun için kendilerine adeta yalvardığımız insanlar merkezdeki rahatlarını bozup gelmediler. Tepeden gelenlerle de şahsım olarak söyleyemiyorum bütün eski kadro uyuşamadık. Yine mücadele başladı. Fakülteden ilişkimiz kesildi. Bir ay Ondokuz Mayıs Lisesi'ne topluca depo öğretmeni olarak gittik-geldik. Bakanlık ve YÖK Başkanlığı nezdinde yaptığımız girişimler sonunda, her birimizi birer, ikişer bir yerlere dağıtarak mevcut İlahiyat fakültelerine yerleştirdiler. Girişimlerimiz sırasında dönemin Milli Eğitim Bakanı, Sayın Vehbi Dinçerler'in, YÖK başkanı Sayın İhsan Doğramacı'ya yanımızda telefonla "Altına imza attığınız protokole ya uyarınız, ya da ben imzayı geri çekerim" uyarısını ve YÖK başkanı'nın "Sayın Bakanım Endişe etmeyin, o problemi mutlaka çözeceğim" deyişini ve sonunda çözdüğünü hiç unutamam. Ben birkaç arkadaşıyla birlikte doğrusu eksik kalan çilemi ikmal için olmalı Samsun'da kaldım. Sorunuzun bir bölümünü kısaca böyle cevaplamış olayım. Diğer ilahiyatlarda ise bizdeki kadar bir sarsıntı olmadı. Ve arkadaşlarımız herhangi bir mağduriyetle karşılaşmadılar. Bu dönüşümün getirip götürdüklerine gelince: Malum oluğu gibi kurumlar taşıdıkları tabelalardan çok, insan unsuruna, kadrolarına, mensuplarına bağlı olarak gelişme ya da gerileme gösterirler. Bu dönemde İlahiyatlar içinde çok azı bizim gibi bir sarsıntıya maruz kalsa da genelde güzel gelişmeler yaşandı. Akademik yönden açık kazanımlar elde edildi. Bilimsel araştırma yapma imkânları arttı vs. Ama bu dönemde sistem gereği, genellikle daha çok kendi gelecek kaygısını ve kazanımlarını öne çıkaran mensuplarımızda, idealist davranışlar, samimiyet ortamı, halkla ilişkiler bir ölçüde zayıfladı ve azaldı diyebilirim.

Doktora çalışmanız, seçtiğiniz konu ve seçiliş nedeni, bu aşamada karşılaştığınız problemler konusunda bilgi verir misiniz?

Yüksek İslam Enstitüsü döneminde asistan olarak hazırladığım öğretim üyeliği tezimi 1982'den sonra doktora dönüştürdüm. YÖK yasınının geçici maddelerinin sağladığı imkânlardan yararlanmak suretiyle, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü henüz kurulmamış olduğundan Rektörlüğümüzün bu durumu bildiren bir yazısı ile Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne başvurabildim. Formaliteler ikmal edildikten sonra Salih Tuğ, Mustafa Fayda hocalarımızın ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden Ali Alparşlan Beyin yer aldığı jüri huzurunda savunmamı yaptım ve

1986 yılında doktor unvanını aldım. *İsmail-i Ankaravi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri* konulu doktora tezimi, yani bu konuyu rahmetli Prof. Dr. Esat Coşan Hocamla kararlaştırdık. Nedenine gelince bu zat dönemi itibariyle önemliydi. Mesnevi şarihleri arasında Hz. Şarih unvanına sahip biri olarak ünlüydü. Mesnevihanlara verilen icazetnamelerde onun usulüne uygun olarak Mesnevi okutmak üzere kaydı vardı. Ve eserlerini temin ettiğim takdirde Samsun’da yapabileceğim bir çalışma konusuydu. Çok da isabetli oldu. Daha sonra İşaret Yayınları arasında basılan ve halen mevcudu kalmadığı söylenen, tasavvuf makamları ve temel terminolojileri ile ilgili özlü bilgiler veren, Hz. Şarih’i ve eserlerini tanıtan bir çalışma ortaya çıktı. Çalışmalarım esnasında karşılaştığım problemler ise; bu araştırmayı Samsun gibi bir taşra vilayetinde yapmış olmamdan başlayalım. Kaynaklar özellikle İstanbul’da ve çoğu el yazması... Ben Samsun’da hem de yoğun bir ders yükü ile değişik görev ve aktivitelerle iç içe olarak danışman hocamla çok az görüşebilme ve ondan yararlanabilme imkânına sahip olabiliyorum. Ayrıca kendi alanımızda derse girmem yetmiyormuş gibi hangi ders açıksa Tefsir, İslam Ahlak, Kütüphanecilik v.s.derslerine de giriyorum. Heyecanımız var, sorumluluk anlayışımız var ve enstitüde edindiğimiz bir konum var, o yüzden gece gündüz demeden hazırlık yaptık ve o bilim dallarının elamanı gibi ders vermeye çalıştık. Kimi zaman kütüphane memurluğu yaptık, gelen kitapları tasnif edip demirbaş defterlerine kaydettik. Bugün gidin sözünü ettiğim defterlere bakın, hangi asistanın el yazısı olduğunu görebilirsiniz. Enteresandır bir odada hoca sıfatıyla giriş imtihanı yapıyor, bitişik odada öğrenci kaydı yapan memur oluyoruz. Geceleri ise okulda kalan öğrenciler için sırayla fahri belletici öğretmenlik görevi üstleniyoruz. Halkla ilişkileri de ihmal etmiyoruz, çeşitli programlara katılıyor, Enstitü’nün varlığını duyuruyor, kamuoyunda yer edinmeye çalışıyoruz. Kendi imkânlarımızla, asistan maaşı ile İstanbul’a gidiyoruz. Kalma yerinden başlayan bir sürü problemle karşılaşıyorsunuz. Teknolojik imkânlar yok. Hatta ilginçtir, Süleymaniye Kütüphanesi’nde benim kaynak eserlerimden Herevî’nin Menazilü’s-Sâirin isimli eserinin fotokopisini çektirmek istedim. Rica, minnet yanına bir görevli verdiler, dışarıda bu eserin fotokopisini çektirdim. Daha sayayım mı maddi imkânlarımız sınırlı olduğu gibi, zamanımız da sınırlı. Az zamanda çok işler başarmak zorundasınız. Eğer siz bunlara bugünün gözüyle sıkıntı diyorsanız bu tür problemler yaşadık. Ama samimi olarak söylüyorum biz bütünüyle yaptıklarımızı büyük zevkle, hiç gocunmadan ve de bir hizmet anlayışı, aşkı içinde yaptık, yapmaya çalıştık.

Danışmanınız olan rahmetli Prof. Dr. Esat Coşan Hoca ve onun hassasiyetleri

konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Hocamız ifadelerin güzel kullanılmasını isterdi. Buna özen gösteren, ilişkilerinde son derece nazik, sevecen ve şefkatli, sakin bir yapıya sahip, herkese yardım etmeye çalışan, kendisine intikal eden her türlü problemi çözmek için ciddi uğraşlar veren, mesai tanımayan, İstanbul-Ankara arasında koşturup duran, Anadolu'ya seferler yapan, zamanla yarışan biriydi. Ben tezimin başlamasından bitimine kadar geçen süre içinde herhangi bir problem yaşamadım. Zaman zaman yaptığım çalışmalarını götürdüm, hocamın tavsiyelerini aldım, önerilerinden yararlandım ve bu suretle tezimi tamamladım.

Görenler muhteşem bir eser diye tanımlıyorlar. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi kampüsündeki cami ve bununla ilginiz hakkında bilgi verir misiniz?

Bizim üniversitemiz şehir merkezinden yaklaşık 20 km. uzak. Kampüste öğrenci ve personel yirmibine yakın bir nüfus oluşumu planlanıyor. Bu kampüste üstelik bir de İlahiyat Fakültesi var. Dolayısıyla bu kadar insanın anayasamız tarafından teminat altına alınan ibadet özgürlüklerini özgürce ortaya koyabilecekleri, en azından cuma namazlarını kılacakları bir camiye ihtiyaç olduğunu herkes kabul ediyor. Ama bu iş için sonuca götürecek ilk adım nasıl atılmalıydı. Samsun halkı bu hizmete talipti. Fakat önemli olan Rektörlüğün bu konuya bakışı idi. Dönemin rektörü Prof. Dr. Ali Sümer Bey bu konuya sıcak bakmıyordu. Hatta yerleşim planı hazırlayan ve bu planda İlahiyat'ın yanına bir de cami yerleştiren komiteye çıktığı biliniyordu. Bu dönemde cami derneği kuruldu ama başka bir faaliyet yapılamadı. İlahi takdir süresini doldurmadan istifa edip ayrılmak zorunda kalan Prof. Dr. Ali Sümer'den sonra Prof. Dr. Mehmet Sağlam Bey Rektör oldu. Herkesle diyalogu olan, kısa zamanda halkla kaynaşan Prof. Dr. Mehmet Sağlam Bey'e bu konu açıldığında, karmaşa çıkarmadan, şov yapmadan bir hizmet anlayışı içinde size tahsis edeceğimiz yere üniversitemize yaraşır, modern bir cami yapın, İlahiyatın yapımına da yardım edin demiş ve gerekli formalitelerin ikmalinden sonra, yarışma ile cami projesi hazırlandı. Aynı zamanda dekanımız olan Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu'nun dernek başkanlığı döneminde temel atılıp inşaaata başlandı. Yönetimler değişti on yıllar geçti ve bu muhteşem eser tamamlandı. Bu konuda ilk adımlar atılırken önemli olduğuna inandığım bir hatırayı sizlere aktarmak istiyorum. Mehmet Sağlam Bey rektör olarak yeni göreve başlamıştı. Yaşlı bir hocamızın başkanlığında bir heyet oluşturduk ve o zamanın valisi Erdoğan Cebeci Bey'e gittik. Kampüste camiye duyulan ihtiyaçtan söz ettik ve kendisinden bu konuda yardım istedik. Tecrübeli bir idareci olan Sayın Vali'miz "Be-

nimle görüştüğünüzü kimseye ifade etmeyin. Ben netice alacağıma inandığım zeminde ve zamanda Sayın Rektörümüzle görüşürüm. Zira uygun olmayan zaman ve zeminde yapılan görüşmelerden “hayır olmaz” cevabı çıkar. Bir konuyu olumsuz bir mecraya sokunca da onu olumlu hale dönüştürebilmek için daha çok zaman geçer. Acele etmeyin bir olur alalım, sonrası kolay, maddi boyutu aşmak zor olmaz” tarzında bir açıklama ve tavsiyede bulundu ve bize ders verdi. Ben aldığımız bu dersi de hiç unutmadım. Şu anda elimizde olmayan nedenlerden dolayı, çevre düzenlemesi ve içeride ufak tefek eksiklikleri bulunan, çadır mimarisi tarzında yapılan, mihrap ve mimberiyle başka bir örneği olmayan, avizesi, vitrayları ve tezyinatıyla, minare sitemiyle orijinal özelliklere sahip olan 3500 kişinin aynı anda namaz kılabilirdiği, 6500 metrekaare kapalı alanı olan, imam ve müezzin lojmanlarıyla, kütüphane ve okuma salonlarıyla, abdesthaneleriyle, şadırvanıyla özgün görünümü, zengin bir müstemilata sahip bulunan bu abide eserin yapımına gücüm nispetinde her aşamasında arkadaşlarımızla birlikte katkı sağlamaya çalıştık. Derneğin dışında olsam da içinde bulunsam da hiç ilgimi kesmedim. Şu anda dernek başkan yardımcısı olarak görev yapıyorum. Bu eseri yaşatmak için ne yapılması gerekiyorsa onları yapmak istiyoruz ve yapmaya devam edeceğiz. Yaklaşık beş trilyon maliyeti olan bu eser gerçekten içinizde Ethem Bey Hocamız dahil görenler var, görmeye değer, sizin de ifade ettiğiniz gibi onu tek kelimeyle tanımlamak gerekirse hiç tereddüt etmeden muhteşem bir eserdir diyebilirim.

Samsun'un kaderi midir bilemiyorum. Sizin başınıza gelen benzer bir durum Dr. araştırma görevlisi arkadaşlarımızın başına da geldi. Neden bu tür uygulamalar önce Samsun'da oluyor?

Uzun zaman Samsun, hatta Türkiye gündeminde yer alan bu konuyu açıklama, izah etme imkânına sahip değilim. Ancak genel manada ifade etmem gerekirse; araştırma görevlisi olarak sınavla alınmış, yüksek lisans ve doktora yapma aşamalarında başarılı olmuş, doçentlik dilini vermiş, pekiyi siciline sahip olan ve kendilerine ihtiyaç bulunan genç akademisyenleri nerede ve hangi aşamada olursa olsun ilişik kesme gibi çok ağır bir uygulamaya muhatap kılmak, bilemiyorum, hangi kriterle açıklanabilir? Ben cezaî bir sonuç olarak ortaya çıkan bu ve benzeri uygulamalar bir tarafa bilim insanlarının her vesileyle teşvik edilmelerinin, önlerindeki engellerin kaldırılmasının gereğine ve önemine inanıyorum.

Neden bu tür bir uygulama Samsun'da başlatıldı? Bu sorunuzun cevabını verme imkânım yok. Ancak ben yaşadığımız tecrübeleri de dikkate alarak öz eleştiri amaçlı ve bizim açımızdan önemine inandığım bazı hususlara işaret

etmek istiyorum. Şöyleki, öncelikle bizler her zaman bir akademisyen olduğumuzun, bir İlahiyat'çı olduğumuzun, bir Müslüman olduğumuzun, bu milletin bir ferdi olduğumuzun farkında olmalıyız. Duruşumuzu kimliğimizle bütünleştirmeli ve düzgün olmayan davranışların böyle bir kimlikle örtüşmesinin doğru olmayacağını bilmeliyiz. İkinci olarak yetenek ve liyakat sahibi olmaya önem verilmelidir. Sahip olunan yetenekler de sonuna kadar kullanılmalıdır. Mesela ben sosyal faaliyetlerimle öne çıkıyor ve bu yeteneğimi kullanarak koşuyorsam, koşmaya devam ediyorsam, diğer arkadaşım da yetenekli olduğum alanda bilgi ve becerisini ortaya koymalı, sapmadan kendi kulvarındaki koşusunu sürdürmelidir. Şurası da unutulmamalıdır; liyakat olmadan sahip olduğunuz kimliği olması gereken şekliyle temsil etmek mümkün değildir. Üçüncü olarak sorumluluk anlayışına sahip olmanın önemine inanıyorum. Zira sahip olduğumuz kimliğin bize yüklediği bir sorumluluk vardır. Onu iyi şekilde temsil etmek durumundayız. Keza liyakat ehli biri olarak kazanımlarımızı başkalarıyla paylaşma sorumluluğumuz vardır. Yaptığımız her işte, attığımız her adımda vicdanımızın sesini dinlemeli, kimliğimizle sorumluluklarımızla bağdaşmayan tercih ve davranışlardan uzak olmalıyız. Bu sorumluluk anlayışı bilindiği gibi mükellef olmanın da esası olup bence özellikle insan olmanın, adam gibi adam olmanın da esasıdır. Keza sorumluluk duygusu ve bilinci insanı başarıya götüren bitmez tükenmez bir enerji kaynağı olduğu gibi, aynı zamanda bizi yanlışlardan da koruyan güçlü bir kalkan, eskimez bir zırhtır. Pratik hayatta sorumluluğunu müdrik olmayan, büyük zannedilen nice insanlardan ne kadar inanılmaz küçüklükler, küçük görülen fakat sorumluluk bilincine sahip nice kişilerden ise ne kadar olgun ve güzel davranışlar sadır olabildiğini siz de gözlemliyorsunuz. Dördüncü olarak olmazsa olmaz bir şart; hizmet anlayışına sahip olmaktır. Eskilerin tanımı ile vakıf insan olmak, hizmet elemanı olmak, son derece önemlidir. Hizmet elemanı olmak sahip olunan birikimi, sorumluluk bilincinin gereği olarak ortaya koymayı, kişinin hangi konumda olursa olsun insan olarak görevlerini en iyi şekilde yerine getirmesini icap ettirir. Özellikle gönülleri fetheden Allah dostları, alperenler, barışçı derişler sadece ve sadece Allah rızası için hizmetler ortaya koymuşlar, Allah için kim neye muhtaçsa onun ihtiyacını gidermeye çalışmışlardır. Bu hizmet anlayışı, tüm varlığı kuşatmış, buna bağlı olarak Yaradandan ötürü yaratılanlara her zaman ve zeminde şefkat eli uzatılmıştır. Allah Resülü hizmet erbabını "Seyyidü'l-kavmi hadimuhum" "Bir toplumun, kavmin efendisi o topluma hizmet edendir" buyurmuşken ne gariptir ki bugün efendilik koltuğuna oturan niceleri hiçbir hizmet üretmeyip başkalarından hizmet bekler olmuşlardır. Değerli dostlarım, öz eleştiri yapalım, gerçekleri görelim ve yapacağımız tespitler

doğrultusunda eksiklerimizi giderelim. Yıllarca İmam-Hatiplerden Yüksek İslam Enstitülerinden, İlahiyat Fakültelerinden öğrenci yetiştirdik. Bizler oralarda okuduk, oralarda çalıştık, halen çalışıyoruz. Maalesef bizler bu camianın insanlarına büyük çoğunluğuyla hizmet aşkını, vakıf insan olma tutkusunu, bulunduğum yerde faydalı olayım sevdasını, sorumlusu olduğumuz emaneti taşıma bilincini öğretemedik, birleştiremedik onları hizmet sevdasında. Ben şuna inanıyorum her zaman ve mekânda her insanın yapacağı bir görev bir hizmet vardır. Eğer mesela dün ihtida olaylarında, başka konularda bir başarı sağlanmışsa bu başarı, hizmetler üreten isimsiz kahramanlar sayesinde sağlanmıştır. Bugün de örneğin tasavvuf dergimiz 17. sayısına gelinmişse bu başarı bir hizmet anlayışının ürünüdür. Binaenaleyh bu konuda sözünü ettiğim dört temel ilke arasında sağlıklı bir irtibat, güçlü bir denge kurarak uzun soluklu hizmet koşusuna devam etmemiz gerekir kanaatindeyim. Bir konuya daha dikkat çekmek istiyorum. Bir duruş sergilenmeli, dik durmayı bilmeliyiz derken kavga edin demiyorum. Ben ilişkilerimde hiçbir zaman kavgaya yer vermedim. İnsanlarla kırıcı bir üslupla ilişki içinde olmadım. Hiç hoşlanmadığım insanlarla bile sabırla bir arada oldum, belli bir düzeyde ilişkilerimi devam ettirdim. Benim bu özelliğimden dolayı pek çok konunun müzakeresini arkadaşlarım, “Ben ya da biz gidersek kavga ederiz sen git, şu arkadaşımızla şu konuyu konuş demişlerdir” ve ben, bu üslubun hayatım boyu kendim yıpransam da faydasını gördüm. Hülasa, şahsiyetli, kararlı bir duruşun, verilen bir hizmetin muhatap üzerindeki etkisi tartışılmaz. Liyakatin sağladığı manevi güç ve ağırlık inkar edilemez. Bütün bunlar sorumluluk bilinciyle istenilen, gerekli olan bir biçimde kullanılırsa başarının yolu açılacaktır. Çünkü kul üzerine düşeni yaparsa Allah mutlaka onu başarıya ulaştırır. Zira tevfik Allah’tandır. Ancak bilinmelidir ki ben bu söylediklerimi, sorunuza cevap olarak söyledim, genel manada söyledim. Yoksa burada bulunan siz değerli arkadaşlarımdan benim işaret ettiğimden de daha ileri seviyede bir hizmet anlayışına sahip olduklarını biliyorum. Hiç kuşkusuz sizlerin, tatilinizin ortasında, çok uzaklardan gelip bu sıcak yaz gününde burada bulunmanız başka türlü nasıl izah edilebilir? Amacım bu tespitleri sizinle paylaşmaktır. Malum olduğu üzere akademik hayat beraberinde benmerkezci bir yaklaşım tarzını getiriyor, beklentiler bitmiyor, sonunda ben bunu yaptığımda ne kazanırım? Sorusunun cevabı önem kazanıyor. Bu soruya cevap aranırken İslam’ın, insanlığın, ülkenin, kurumun ne kazanacağı hususu ya hiç hatıra getirilmiyor, ya da daha sonraki sıralarda bulabilirse bir yer buluyor. Ne öğrencilerle sağlıklı bir iletişim kuruluyor ve ne de toplumla bütünleşme sağlanabiliyor. Böyle olunca da topluma değil, kendine hizmet eden, kendi egosunu tatmin için çalışan insan tipleri çoğalıyor, hizmet

insanları, vakıf insan denilebilecek, insanlar her geçen gün azalıyor. İşte bu yüzden söylediğim temel ilkeler üzerinde düşünmeliyiz diyorum.

Ankharavî üzerine çalıştığınız için size sormak istiyorum. Deniliyor ki, Amerika Mevlevîliği, Bektaşîliği kullanmak istiyor, bu yolla İslam'ı yumuşatmak istiyor. Bazı cemaat liderleri ve değişik kişiler İslam'dan bahsederken ayet ve hadislerden çok tasavvufî söylemleri tercih ediyorlar. Bu bir yozlaşmamıdır? Yani İslam'ın, İslam düşüncesinin bir kısmına yer verilirken bir kısmından hiç bahsedilmiyor. Siz bu konuda ne dersiniz?

Bugün daha çok Mevlevilik üzerinde yoğunlaşan çalışmalarla karşı karşıyayız. Bunun nedeni herkesin Mevlana'nın mesajlarını kendi anlayışları paralelinde ve de kendilerini en azından destekler biçimde yorumlayabilmeleri ve o şemsiye altında daha güvenli olarak yollarına devam etme imkânına sahip olabilmeleri Mevlana'nın büyüklüğünden küçük hesaplar adına yararlanmak istemeleri durumudur. Bu bakış Mevlana'nın öğretisine ve Mevlevîliğe folklorik bir içerikle sığ, şekilci bir değerlendirmeye ve hümanist bir anlayışla ortaya konulan bir bakıştır. Hani bugün Müslüman olmayan, fakat sufi olduğunu söyleyenler olduğu gibi gerçek manada Mevlana'yı tanımadan ve öğretisini bilmeden Mevlevî olduğunu söyleyen insanlar da var. Ancak şurası bir gerçektir ki Müslüman olunmadan en azından İslam sufisi olunamaz. Bir dini kabul etmeden o dinin içinde yer alan bir hareketin, bir oluşumun temsilcisi olmak mümkün değildir. Bunun gibi Mevlana'yı ve Mevlevîliği tanımadan, bir Mevlevî ayininin içinde yer almakla ya da Mevlana'dan, hani Bektaşî'nin "namaza yaklaşmayınız" tarzında eksik ayete sığınarak namaz kılmamaya delil getirmesi misali, yapılan bir takım seçmelere dayanarak Mevlana adına saçmalamaya kalkışmaya kimsenin hakkı yoktur. Herkes kendi adına, kendi düşüncelerini ortaya koyabilir. Mevlana adına konuşacaksa bu konuşma Mevlana'nın bir ömür tükettiği ve eserleri ile miras bıraktığı öğretinin bütününe ters olmamalıdır. Malum, Mevlevilik özellikle Sultan Veled'le birlikte bugün anladığımız manada şekillenmiş, adab ve erkânıyla bir tarikat hüviyetine bürünmüş ve o tarihten günümüze, Anadolu insanı ve kültürü üzerinde, hatta daha geniş bir coğrafyada önemli etkileri olmuştur. Olumsuzluklara karşı çözüm; akademisyenler olarak doğru Mevlâna düşüncesini ortaya koymamızdan, Mevlevilik'i ve tarihini, belgelerle insanlara sunmamızdan geçmektedir. Bunun için dar alan çalışmalarına, grup çalışmalarına ihtiyaç var, dolayısıyla yapılacak iş, bu alanla ilgili problemleri olarak gördüğümüz her bir konunun ayrı ayrı ele alınıp tereddüte mahal bırakmayacak bir biçimde, bilimsel olarak incelenip sonuçlandırılmasıdır kanaatindeyim. Siyasilerle sözünü ettiğiniz hareketler arasındaki

ilişkiye gelince, tarih boyu siyaset-tarikat ilişkisi hep olagelmıştır. Murabıtın ve Safeviler örneğinde olduğu gibi kimi zaman bu ilişkiyle bağlantılı olarak devletler kurulmuş ya da kurulu devletlere destekler sağlanmıştır. Mesela Osmanlı Padişahları çıktıkları seferlerde dönemin önde gelen tasavvuf büyüklerini beraberlerinde götürmüşler, onlardan moral desteği almışlardır. Kimi zaman ise siyasi manada bu hareketlerle irtibatlı bir takım olumsuzluklar yaşanmıştır. Zamanımızda da süper güce sahip ülke yöneticilerinin egemenliklerine katkı sağlayacak her türlü oluşumla ilişki kurmaları, onları kullandıkları sürece, onlara destek vermeleri doğaldır. Bu güç Amerika olabilir. İngiltere olabilir, bir başka ülke olabilir...

2007 yılı Unesco tarafından Mevlana'nın doğumununun 800.yılı olması nedeniyle Mevlana yılı olarak ilan edildi. Bu yıl kutlamalarla dolu olacak. Bu arada Türkiye Yazarlar Birliği'nde 8 yıldır Mesnevi okumaları var, Konya'da İstanbul'da aynı şekilde Mesnevi okumaları gerçekleştiriliyor. Bu çerçevede bizler bu alanın uzmanı olan akademisyenler olarak, neler yapmalıyız, neler yapabiliriz? Talepler gelmeye başladı. Jüriler oluşturuluyor, komisyonlar kuruluyor vs. Bu hususta siz ne düşünüyorsunuz?

Ben de görüşlerimi beyan edeyim ama bu sorunun cevabını birlikte vereyim. Önemli bir gündem maddesi, şimdi mi olur? Bir sonraki toplantı da mı konuşulur, bilemiyorum, ama mutlaka birlikte Mevlana'yı tanımaya, tanıtmaya vesile olacak bir program ortaya koymaya çalışmalıyız. Bana göre düzenlenecek konferans, panel ve sempozyum türü faaliyetlerle, radyo ve televizyon programlarına katılmak suretiyle, ulusal ve uluslar arası her türlü bilimsel etkinliklere iştirak ederek, makaleler bazında, problemlili konular, güncel özellik arzeden başlıklarlar ele alınabilir, Mesnevi okumaları yaygınlaştırılabilir. Önümüzdeki toplantıda bireysel olarak ya da grup çalışması şeklinde ele alınmasında yarar görülen öncelikli konular ayrıntılı bir şekilde belirlenebilir, bu yıldan yararlanarak kurumlarımıza yapılan teklifler doğrultusunda projeler hazırlanabilir, Mevlana'nın değişik özelliklerini tanıtan, veciz sözlerini içeren, çeşitli dillere çevirileri yapılmış küçük el kitapları yayınlanabilir.

Bir sorum var ama bu soruyu sormadan önce üzülerek ifade etmek istiyorum.4-5 senedir Oylat'ta bu toplantılar yapılıyor. Türkiye'nin her yöresinden tasavvuf araştırmacıları geliyorlar, tanışıyoruz, kaynaşıyoruz, bilgi alış-verişi yapıyoruz. Hocalarımızdan istifade ediyoruz. Fakat Oylat'a en yakın yer Bursa'dan arkadaşlarımız pek katılmıyorlar. Onları da bu toplantılara katılmaya ısrarla davet ediyoruz. Bu arzumu ifade ettikten sonra, size sorum şu; şu anda size bağlı bir araştırma

görevliniz var mı? Yüksek lisans ve Doktora öğrencileriniz ve yaptıkları çalışmalar konusunda bilgi verir misiniz?

Çok yakınımızda, bir ölçüde ev sahibi konumunda olan Bursalı arkadaşlarımızın katılmayışlarının mutlaka izah edilebilir haklı bir sebebi vardır. Değişik zaman ve mekânlarda beraber olduğumuz bu arkadaşlarımızın burada olmak istememelerini asla düşünmüyorum. Umarım bundan sonraki toplantılara katılırlar, bu güzel havayı birlikte teneffüs eder, güzellikleri de, sıkıntılarımızı da paylaşırlar. Organizasyon heyeti, bu duruma neden olan bir kusur varsa telafi eder. Ben de birlikte olma arzumuzu ve davetinizi teyitle yetiniyorum.

Samsun'da yapılan akademik çalışmalara gelince, malum ben öğretim üyesi olarak tek kişiyim. Bir araştırma görevlimiz vardı. Hepinizin tanıdığı Dr. Ali Bolat Bey. Samsun'daki bir haksız uygulamaya kurban gitti. Doktorasını başarı ile tamamladığı için kendisine yardımcı doçentlik kadrosu verilip ödüllendirilmesi, çalışmaya teşvik edilmesi gerekirken, "Sen doktoranı tamamladın ilişiyini kesiyoruz" dediler. Umarım adil yargı bu haksızlığı çözecektir. Samsun'da Sosyal Bilimler Enstitüsü geç kurulduğu için ilk yüksek lisans öğrencim şu anda aramızda bulunan ve Çorum'da yardımcı doçent olan Halil İbrahim Şimşek oldu. *Mehmet Emin Tokadi, Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri* konusunu yüksek lisans tezi olarak hazırladı. Bu çalışması kitap olarak da neşredildi. Sonra Ali Bolat, yüksek lisans tezi olarak *Haris Muhasibi'de Marifet* konusunu işledi. Hatice Çubukçu *I-V. Asırlarda Bayan Sufiler* adlı yüksek lisans tezini hazırladı ve bu çalışma da basıldı. Ahmet Ateşyürek *Yakup Afoi'nin Hayatı ve Tasavvuf Anlayışı*, Yakup Yüksel *Tasavvufta Sabır ve Şükür Anlayışı* konularında yüksek lisans tezlerini tamamladılar. Başlayıp ayrılan, çalışmalarını yarım bırakan öğrencilerimiz oldu. Doktora düzeyinde başlayıp bitiren tek öğrencim ise Dr. Ali Bolat oldu. Konusu melametilikti, çok güzel bir çalışma ortaya koydu. Bu çalışma da bildiğiniz gibi kitap olarak basıldı. Halil İbrahim Şimşek doktora ders dönemini bizde ikmal etti. Tez dönemini Ankara'da tamamladı. Şu anda doktora öğrencisi olarak *Ebu Talib Mekki ve Ebu Hamid Gazali'de Muhabbet Anlayışı* konulu tez çalışmasını Hatice Çubukçu dışarıdan devam ederek sürdürmektedir. Araştırma imkânlarının azlığı, çalışmaya açık bir durum olmasına rağmen öğrenci azlığı ve de Samsun'da yaşananlar bizi böyle bir çerçeve içinde kalmaya mahkûm etti diyebilirim.

Tasavvuf araştırmaları ile ilgili tavsiyeleriniz nedir? Hangi konular çalışılmaktadır?

Konu zenginliği açısından en zengin alanlardan biriyiz. Ancak konu seçimi

yaparken o konu üzerinde çalışacak kimsenin sahip olduğu imkânları, ilgisini, bilgisini dikkate almak zorundayız. İstanbul'da sayılamayacak kadar alternatiften söz etmek mümkün iken, Samsun'da durumun hiç de öyle olmadığını ve taşra şartlarına göre ulaşılabilecek ve sonuçlandırılabilir bir konunun seçilmesinin uygun olabileceği kanaatindeyim. Bu durum usulle ilgili olsa da önemli olduğunu ifade etmek istiyorum. Her yörede o yörenin zenginliklerinin ortaya çıkarılmasına öncelik verilmelidir diye düşünüyorum. Mesela bizim açımızdan bu konuyu ele alacak olursak, işe Samsun'dan başlamalı, Samsun'lu olarak üzerinde çalışılacak biri yoksa yakın çevre ile bu halka genişletilmelidir. Böylece bu zengin kültürel mirası bize bırakan yerel kahramanlarımızı, büyüklerimizi tanıyacak, bunun yanında mahalli idareciler de bizden biri diye onun mirasına sahip çıkacak, yapılan çalışmayı bastıracak, onun adına birtakım etkinlikler düzenleyeceklerdir. Ayrıca ülke ve dünya gündeminde olan, problem olarak güncellik arz eden konularla ilgili tercihler yapılabilir, mesela Mevlana, İbnü'l-Arabî üzerinde kalabalık bir grupta grup çalışması düşünülebilir.

Tasavvuf derslerinin sunumu açısından nasıl bir metot izliyorsunuz? Bu konuda öneriniz var mı?

Tasavvuf dersleri, isim olarak Tasavvuf Tarihi ve Felsefesi diye uzatıldı ama kredisi 4 saatten 2 saate düşürüldü. Bu durum gerçekten bizi zora sokuyor. Konu çok ve bu konular birbirleriyle bağlantılı. Daha önceye ait bir alt yapı yok. Dolayısıyla tartışmaya yeteri kadar zaman ayrılamıyor. Önemli olduğuna inandığımız konuları sanki işin formülünü verircesine kısaltılmış olarak, öz olarak vermek durumunda kalıyorsunuz. Bir başka husus, önceden bu ders son sınıfta okutuluyorken öğrencilerin seviyesi bu dersi anlamaya daha müsait idi. Şimdi ikinci sınıf birinci yarıyılına alındığından onlarla iletişim kurmakta, onları derse katmakta zorlanıyorduk. Bu yüzden biz bu dersi üçüncü sınıf ikinci yarıyla alarak en uygun konuma getirdik ve sözünü ettiğim problemi bir ölçüde çözdük. Fakat saat azlığı hala ciddi problem olarak duruyor.

Ben tasavvuf derslerinde başlangıçtan günümüze bu düşüncenin tarihi serüvenini özet olarak sunuyorum, dönemlerin özelliklerini tanıtmaya çalışıyorum. Neticede öğrencilerimi tasavvuf nedir? Ne değildir? Sorularını doğru olarak cevaplandırabilecek bir konuma getirmeyi, onların bu konuda sağlıklı bir bakış açısına sahip olmalarını önemsiyorum. Yapılan değerlendirmelere, anket sonuçlarına bakarak iyi durumda olduğumuzu düşünüyorum. Önceden verdiğim, bildirdiğim ders konularını ben taktir ediyorum, ama öğrencilerin de öğrendiğince derse katılmalarına, soru sormalarına imkân veriyorum, samimi bir diyalog ortamında dersleri işlemeye gayret ediyorum. Sene başında bu konuda

hiçbir kitap okumadım, hiçbir fikrim yok, ne aleyhindeyim ne lehindeyim, pek ilgi duymuyorum diyen öğrencilerimiz dönem sonunda, ilgi duyduklarını, kanaatlerinin değiştiğini, tasavvuf penceresinden de bakılarak dini sorunlara çözüm üretilbileceğini ifade ediyorlar. Bu da bizi mutlu ediyor. Ancak burada öğrencilerimizin görev alamamaktan vb. olup bitenlerden etkilendiklerini, mollarının çabuk bozulabildiğini, temel İslam bilimlerine Arapça yüzünden istenilen düzeyde ilgi duymadıklarını, kaynak eserleri ellerine almayı bir tarafa bırakın, ismen dahi tanımakta zorlandıklarını parantez cümlesi olarak ifade ettikten sonra dersin işleniş konusundaki önerim; özellikle teknolojiyi bize göre daha iyi kullanan sizlerden başlayarak hepimiz bu dersi mutlaka takririn yanında şematik olarak, maddeler halinde ve görsel bir biçimde sunma cihetine gitmeliyiz diyorum.

Derslerdeki yaklaşımınız ve konu tercihiniz hakkında bilgi verir misiniz?

Derslerde öncelik verdiğim ve işlediğim konuları biraz önce arz ettim. Bunun yanında tasavvufun problemleri olan konularını da vermenin yararına inanıyorum. Ancak bu tür konuları, buna ilgi duyan, araştırmaya istekli olan öğrencilere verilmesinin daha iyi sonuçlar doğurabileceği düşüncesinden hareketle seçmeli ders olarak veriyorduk, güzel de oluyordu. Şimdi ise öğrenci sayısının düştüğü için bu imkân da bitti diyebilirim. Belli bir alt yapıya sahip olan, tasavvuf tarihi dersi almış bu öğrencilerle ele alınan problemleri tartışmanız mümkün oluyordu. Böyle bir alt yapı olmadan bu tür konulara öncelik verilmesinin doğru olmadığına inanıyorum. Dersleri verirken dersin her anında soru sormaya ve derse katılmaya imkân veriyorum. Kalkan hiçbir eli geri çevirmiyorum. Öğrencilerin seviyesini, ilgisini ve faydasını dikkate alarak onları sıkmadan, onlara dersi sevdirecek şekilde vermeye elimden geldiğince ve becerim ölçüsünde özel gayret sarf ediyorum.

“Enel-Hak” gibi meseleler hakkında sorular geldiği zaman herhalde bu tür soruları da cevaplıyorsunuzdur?

Yerinde sorulan ve iyi niyetle sorulan tüm sorulara cevap vermeye çalışıyorum. Ancak ilgisiz ve iyi niyetli olmayan bir soru sorulduğunda ise bir nezaket dahilinde kırmadan, dökmeden, kimseyi terslemeden, uygun bir geçişle esas konuma devam ediyorum. İkili görüşmelerde ise bir sınırlama getirmeden, öğrencilerin öğrenmek istedikleri özel sorularını cevaplama cihetine gidiyor, daha fazla bilgi edinebilecekleri kaynakları tavsiye ediyorum.

Araştırmalarımızda araştırma konusu kişileri takdirden ziyade acaba ne tür bir

yol izlenmelidir? Bunu şunun için soruyorum. Biz araştırma yaparken sufilerin şahsiyeti hakkında, sözleri hakkında objektif bir yaklaşım sergiliyor muyuz? Bir operatör doktor misali yapılması gerekeni yapıyor muyuz? Masaya yatırdığımız problemleri çözerken araştırmalarımızda duygularımızın konumu ve durumu ne olacak? Mesela biz bir İbnül-Arabî'yi incelerken veya bir Mevlana'yı incelerken Aristo'nun fikirlerini inceler gibi mi davranmalıyız? Yoksa doğruluğu ya da yanlışlığı manevi tecrübe ile ortaya konan konuları bu alanın temel öğretisi olarak kabul mü etmeliyiz? Yaklaşım tarzımız nasıl olmalı?

Akademik çalışmalarda, akademik kıstaslar esas olmalıdır. Bize düşen görev, ele aldığımız bir problemin veya karşılaştığımız bir olayın fotoğrafını çekip sonra da o fotoğrafın karelerini olduğu gibi, doğru okumaya çalışmalıyız, ele aldığımız şahsın görüşlerini doğru okumalı ve anlamalıyız, doğru tespitler yapmalıyız. Parça halinde dağınık olarak elde ettiğimiz bulguları, bütüncül bir yaklaşımla, parçaları yerli yerine yerleştirerek değerlendirmelerde bulunmalıyız. Bir valinin geçmiş ramazanların birinde görevlileri toplayıp “mesnetsiz konuşmayın tabir caizse kara kaplı kitaptaki yerini gösterin küfür bile edebilirsiniz” dediği nakledilir. Yani kuru sıkı atışlardan, mesnetsiz iddia ve yorumlardan uzak olunmalıdır. İnsanlar hangi meslek ve branşa sahip olurlarsa olsunlar hatadan uzak olamazlar. Bu durum bizim için de böyledir, başkaları için de... Keza aceleci davranmamalı, ulaştığımız sonuçtan emin olmalıyız. Duygusallığı, savunmacılığı ya da redciliği bir tarafa bırakıp ilim adına gerçeği, sadece gerçeği aramalı ve kimseyi korumadan, kimseye iftira atmadan ulaşılan sonuçları ortaya koymalıyız. Hakikatte manevi tecrübeye, marifete dayalı, bilgilerin naslarla da teyidi, izahının yapılması lazım. Aksi halde ortada gerçekten naslarla da, akılla da çelişen bir durum varsa nasıl olur da biz duygularımızı devreye sokarak bu konuda üzerimize düşmeyen bir savunma yapabiliriz? Yine bir kimse alenen şöyle düşünüyorum, böyle bir tespitim var demiş ise, biz nasıl olur da hayır o şahıs öyle düşünmüyor, onun böyle bir tespiti de yoktur deriz? Böyle yaparsak, onu aklayalım derken biz, kendimiz bir yanlışın içine düşmez miyiz? Bir şahsı doğru tanımak ne kadar önemliyse, onu doğru tanıtmak daha da önemlidir. Çünkü onu doğru tanımakla sadece onunla bizim aramızda bir ilişki oluşurken, onu başkalarına tanıtmakla ise onunla, bizimle beraber bizim dışımızdakilerle de bir ilişki kurulması durumu söz konusu olmaktadır. Bu yüzden tahkike önem verilmeli, araştırma sonuçlarından mutlaka emin olunmalıdır. Asıl metinler görülmeli, hatalı tercümelelerdeki hatalar tekrarlanmamalı, ayaklar yere basmalı, bilimsel bir araştırma yaparken mutlaka ama mutlaka bilimin çizdiği yol haritası takip edilmeli, hiçbir zaman iz'an ve insaf

elden bırakılmamalıdır.

Lisansüstü öğrencilerine verdiğiniz derslerde uyguladığınız metot hakkında bilgi verir misiniz? Lisans ve lisansüstü öğrenim gören öğrencilere okuyacakları kitaplar konusunda bir tavsiyeniz var mı?

Lisansüstü düzeyinde verdiğim derslerde lisanstan farklı bir yöntem izliyoruz. Lisansüstü derslerde takrirden ziyade karşılıklı tartışma tarzında, önceden belirlediğimiz ve hazırlık imkânı verdiğimiz konuları tartışarak o konuda yapılanları, yapılabilecekleri ve yapılması lazım gelenleri ortaya koyarak ve bir sonuca varabilecek düzeyde, olabildiğince tek başlığı fakat derinlemesine ele alıyoruz. Klasiklerden örnek metinler okuyoruz. Kaynakları tanımaya önem veriyoruz. Yeni yayınları tanımalarını, takip etmelerini istiyorum. Daha önce bize ait olan dersleri zorunlu olarak tüm bölüm öğrencileri de alıyordu. Şimdi bütünüyle lisansüstü dersler seçmeli hale getirildi, öğrenci sayıları da düştü. Dolayısıyla şu anda içi açıcı bir tablo yaşamıyoruz.

Öğrencilere tavsiye edilmesi gereken kitap listesine gelince, lisans düzeyinde arkadaşlarımızın hazırladığı ders kitabı niteliğindeki tüm kitapları tanıtıyor ve bunlardan en az birini edinmelerini, tekrar tekrar okumalarını, önceden verdiğim ders konularına özellikle bu kaynaklardan yararlanarak hazırlık yapmalarını istiyorum. Konumuzla ilgili Tasavvuf dergisinde, ansiklopedilerde, başka yerlerde çıkan makale ve tebliğler hakkında, varsa kitap halindeki yayınlar hakkında, onları bizzat sınıfa getirerek tanımalarını sağlıyorum. Mesele rabıta konusu mevzu bahis edilmişse, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'ni götürüyor, İrfan Gündüz Bey'in makalesini onlara tanıtıyor, okumalarını ve bibliyografyasından yararlanmak suretiyle bu konuda başka kaynaklara da bakabileceklerini ifade ediyorum. Genel manada orijinal bulduğum ve öğrencilerin yararlanabilecekleri bir çalışma olarak gördüğüm yeni kitap ve makaleleri tanıtıp tavsiye ediyorum. Lisansüstü düzeyde benzer tavsiyeleri genişleterek yapıyoruz. Ancak sorunuzdan anladığım kadarıyla sistematik sıralama içeren bir kitap listesi hazırlayıp bu sıraya göre okumalarını tavsiye ettiğiniz bir çalışma var mı? Demek istiyorsunuz. Bu konuda bir ihtiyaç olduğunu biliyor ve bireysel taleplere muhatabın durumunu dikkate alarak cevaplar veriyorum. Daha önceki bir toplantıda Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç Bey böyle bir hazırlık yaptığını, son aşamaya geldiğini ve bunu arkadaşlarla paylaşacağını söylemişti. Son biraraya geldiğimizde sordum, devamlı yenileme durumu olduğunu ve bu yüzden bitiremediğini söyledi. Umarım Muğla toplantısında bu konuda bir sonuca ulaşılmış olur. Teklif olarak şunu söyleyebilirim, eğer Mahmut Bey yoğun çalışmaları nedeniyle bu hazırlığını sonuçlandıramıyorsa, o

çalışma esas alınarak literatür çalışması yapan mesela Prof. Dr. Mustafa Aşkar Beyin de bulunduğu bir komisyon çalışması ile hocalarımızla da istişare edilerek bu konuda bir kitapçık hazırlanabilir. Bu suretle de genelin karşılaştığı bu problem çözülmüş olur diyebilirim.

Benim sorum tasavvuf, felsefe ilişkisine dair. Mesela fakültemizde felsefeciler var, tasavvufa karşılar. Hâlbuki bana göre bir düşünürün tespitiyle söyleyeyim “Bir filozof düşüncesinde keşfi bilgiye yer vermiyorsa eksiik bir filozoftur. Keza bir sufi de eğer felsefi bilgiden yoksunsa o da eksiik bir sufidir” siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Bizim ilahiyat camiasında genelde felsefeye karşı, o düzeyde olmasa da tasavvufa karşı bir tavır alış vardır. Araya daima bir mesafe koyarlar. Ben derslerimde felsefeyle de ilgilenmenin gereğine işaret ediyorum. Özellikle din felsefesinin açıklımalarının dikkate alınmasını istiyorum. Mehmet Aydın Bey’in kitabını örnek göstererek bazı tasavvuf konularının daha iyi anlaşılmasına bu tür bilgilerin yardımcı olacağını söylüyorum. Keza Din Psikolojisi ile tasavvuf arasında bir bağlantı kurulmasının gereğine işaret ediyorum. Din Sosyolojisi ile ilgilenmenin tasavvuf hareketinin sosyal boyutunu dahi iyi tahlil edebilme konusunda sağlayabileceği faydalardan söz ediyorum. Tabiidir ki bunlar tavsiye niteliğinde ortaya koyduğumuz yaklaşımlar. Ben prensip olarak, her branşa ve o branşın elemanına saygı gösterilmesinden yanayım. “ Felsefe mi bir takım saçmalıklardan ibarettir” sözü ne kadar saçma ve yanlışsa tasavvuf için bir başka bilim dalı elemanının ön yargılı benzer değerlendirmeler de bulunması da o kadar yanlış, o kadar saçmadır. Bu tür yaklaşımlar sorun çözme yerine, kafalarda soru işaretleri ve bilakis sorunlar yaratıyor. Sonuç olarak etik olmayan, ayaküstü yapılan, hiçbir fayda sağlamayan, akademisyenlikle bağdaştırılması mümkün olmayan bu tür beyanlardan, toptancı yaklaşımlardan uzak olunmalıdır diyorum.

Daha önce de işaret edildiği gibi günümüzde tasavvuf yükselen bir değer. Televizyonda izledik, Amerika, Irak’da bu hareketin birleştirici gücünden yararlanmanın yolunu arıyor diye, kitapçılarda en çok satan kitaplar bu alanla ilgili. Onun için ben tekrar vurgu yapmak istiyorum bu kadar çok yayın takip edilirken nasıl bir sıralama izlenmeli? İlk düzey okumalar, orta düzey okumalar, ileri düzey okumalar tarzında tasnifler içeren bir kitap listesine duyulan ihtiyacı tekrarlıyorum. Bir de benim batıda gördüğüm bizde görmediğim, fakat arzu ettiğim, gönülünden geçen ferdi çalışmaların yanında kolektif çalışmaların yapılması, bir kişinin yapmakta zorlanacağı çalışmaların grup halinde yapılması meselesi. Ayrıca tercümede önceliği

olan eserlerin ve de önem sırasına göre sıralanacak diğer eserlerin belirlenmesi gereğini arz etmek istiyorum.

Dünya ölçeğinde dine dönüş, dini hareketlere ilgi her geçen gün artıyor. İnsanların bu bağlamda yöneldikleri adresler arasında tasavvuf ve mistik hareketler başı çekiyor. Yirmi binden fazla yeni dini grubun varlığından söz ediliyor. Kuşkusuz belli güç odakları olup bitenleri seyretmeyip ya bu oluşumları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmanın yollarını arıyor ya da bu hareketlerden kısa veya uzun vadeli beklentilerini nasıl gerçekleştirebileceğinin hesabını yapıyor. Umarız bu hareketlerin sahteleri egemen olmadan, gerçek olanları, bilimin aydınlığında ortaya çıkıp insanların doğruları ve evrensel gerçekleri öğrenmelerine imkân hazırlarlar. Kitap listeleri konusunda düşüncelerimi söyledim. Sizin açıklamalarınıza aynen katılıyorum. Grup çalışmasına da kısmen temas etmiştim. Batıda olduğu gibi bizde de özellikle fen bilimleri alanında, tıbbi araştırmalarda görüyoruz. Çok şumüllü olmasa bile, bir makalede dahi birden fazla imza var. Ekip çalışması güzel bir şey, güven veren, teşvik özelliği olan, daha sağlıklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilecek bir çalışma tarzı. Bir arkadaşımız ömür boyu çalışsa bitirmesi mümkün olmayan, özellikle çok eser veren büyük şahsiyetlerle ilgili araştırmaları, ihtiyaç duyulan sayıdaki bir grup daha kısa zamanda ve de daha düzeyli bir biçimde sonuçlandırabilir. Böyle bir grup farklı yetenekleri ile birbirlerinin eksiklerini tamamlayabilir. Tercümelemlerle ilgili teklifinize de aynen katılıyorum. Ve bu işin de yine bir ekip çalışmasıyla yapılmasını, bu konuda geniş çaplı istişareler yapıp yazılı öneriler alınmasını, zaman içinde yapılan sıralamaların yenilenip güncelleştirilmesini faydalı buluyorum. Bugün konuşuyoruz, inanıyorum ki yakın gelecekte bu öneriler bir şekilde gerçekleşecektir.

Ben bu toplantıya ilk kez katıldım. Buradaki konuşmalardan, arkadaşların enerjisinden, sizin mücadelelerinizden güç aldım. Gerçekten çok istifade ettik. Bunu bütün samimiyetle ifade etmek istiyorum. Yalnız olmadığımı hissettim. Farklı şeylerin yapılabildiğini, yapılabileceğini anladım. Bu organizasyonda emeği geçenlere, başta siz hocalarımız olmak üzere tüm katılımcılara teşekkürlerimi bildiriyorum. Benim önerim ve öğrenmek istediğim şey, iletişim çağında herkes bilgi ve birikimini internet aracılığı ile paylaşmanın yollarını arıyor, siteler kuruyor. Hatta bizim alanla ilgili sizin de belirttiğiniz gibi sufilik iddasında bulunan fakat Müslüman olmayan gruplar bile var bunlar arasında. Bu alanı insanlar gerçekten çok merak ediyorlar ve büyük ilgi gösteriyorlar. Bizler çok da masraflı olmayan kuracağımız sitelerle insanlara İbnü'l-Arabî, Mevlana vb. hakkında doğru bilgiler veremez miyiz? Bu

konudaki görüşünüz nedir?

Güzel düşüncelerinize teşekkürle mukabele ediyorum. Teklifiniz tartışmasız kabul edilecek, gerçekleştiğinde varlığımızı dünyaya duyuracak, pek çok insana yol gösterecek bir açılım. Bu işi genç neslin yakın zamanda başarı ile yapacağına inanıyorum. Hiç kuşkusuz bu tür hizmetler kuruluş aşamasında da, sonrasında da özellikle bilgi akışını sağlama konusunda ekip çalışmasına, dayanışmaya ihtiyaç gösteren hizmetlerdir. Dün yakın çevremize, hatta öğrencilerimize ulaşmak için neler yapabiliriz, konusunu tartışırken, bugün, bunun yanında insanlığa nasıl ulaşabiliriz sorusunun cevabını bulmaya çalışıyoruz. Ben genç arkadaşlarımı ve onların heyecanlı duruşlarını gördükçe mutluyorum, geleceğimizle ilgili umutlarım güçleniyor. Bu arada öğle yemeğinde tank olduğum, bu konu ile ilgili bir gelişmeyi Ethem Bey Hocamızın izniyle sizlerle paylaşmak istiyorum. O da *Tasavvuf* dergimizin bir site kurularak internet ortamına aktarılması çalışmasıdır. Görüyorsunuz bu bir başlangıç olmakla birlikte bu konuda yaşananlar, gelişmeler, talepler siz istemeseniz de sizi bir şeyleri yapmaya zorluyor. Bu güzel gelişmeyi sevinçle karşılıyor, başarılar diliyor ve ilgilileri kutluyorum.

Ben konuyu değiştirerek sizinle alakalı bir yöne çekmek istiyorum. Akademik serüveninizde genelde bir takım problem yaşadığınızı biliyoruz. Doçentlik ve profesörlük ünvanlarını alışlarınız konusuna temas edilmedi hatırladığım kadarıyla, bu konuda bilgi verir misiniz?

1986'da Dr. Ünvanını aldıktan sonra bile, sahadında kurumun tek elemanı olmama rağmen yardımcı doçentliğe atanmam ancak 1989 yılında mümkün oldu. 1996 yılında da doçent oldum. Doçent olduğum tarihi dikkate alırsanız sekiz yıl sonra 2004 yılında profesörlüğe atanabildim. Yaklaşık üç yıla yakın bir gecikmeyle bu atama gerçekleşti. Bu gecikmelerde benden kaynaklanan sebeplerden çok, yönetimlerin idari tasarrufuna bağlı kadro engeline takılmam gibi nedenler belirleyici oldu. Hiç üzülmiyorum. Yıllar boyu yaşadıklarımın kendime göre sonuçlar çıkardım, hayatı ve insanları tanıdım, gerçekçi olmayı öğrendim. Biz gecikmelerle de olsa görevimizi sürdürdük. Hayatlarının baharında kurumlarıyla ilişkileri kesilenlerin ızdırabını düşünün. Bütün bunlara rağmen hayatımda karamsar olmadım "Hak şerleri hayreyle" söylemine yürekten inanıyorum. Sabırla bekleyeceğiz, çalışacağız ve sevinebileceğimiz daha güzel yarınlar hep birlikte şahit olacağız inşallah...

Keşke şu çalışmayı yapsaydım dediğiniz bir konu başlığı söylemenizi istesek ne derdiniz?

Ben pratik sonuçları olan, yani hem kendim için hem toplumumuz için, hem insanlık için nasıl bir fayda getirir sorusuna tatmin edici cevaplar bulduğum konulara ilgi duymuşumdur. Dini Hayat ve Tarikatler isimli çalışmam buna bir örnektir. Sorunuzun cevabı olarak ideal bir insan modelini, iyi bir Müslüman modelini nasıl inşa edebiliriz? "Sizin en üstün olanınız takvaca en üstün olanınızdır" temel ölçüsünü, İslam'ın değişmeyen ve eskimeyen değer ölçüsünü ve bundan ne anlaşılması gerektiğini ortaya koymanın önemine inanmışımdır. Zira insanlara, ideal insan olma koşusunda takip edecekleri yolu ve ulaşacakları hedefi hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak biçimde göstermek, işaret etmek gerekir diye düşünüyorum. Dolayısıyla "İslamda Takva Anlayışı" konusunu sorunuzun cevabı olarak zikredebilirim. İlke olarak ise belirttiğim üzere pratik sonuçları olan konulara ağırlık vermenin gereğine inanıyorum.

*Kolay mı yazarsınız? Yani mükemmeliyetçi misiniz? Prof. Dr. Mustafa Tahra-
li Hocamızdan çok az makale çıkıyor. Belki en iyi zaman iyinin düşmanı oluyor.
Sizin böyle bir tarafınız var mı?*

Kolay yazdığımı söyleyemem. Ancak tüm yazışmalarımnda, bürokratik meselelerde hiç zorlanmadan yazı yazarım. Dernek faaliyetleriyle, sosyal aktivitelerle, çeşitli organizasyonlarla ilgili yazışmalarda hiçbir zorluk çekmem. Akademik konuları yazarken de yazımda, üslupta bir problemim olmaz. Lakin bu alana on yıl idari görev yorgunluğundan sonra girmem ve hayatım boyu "sen eski idarecisin" diye başlayan giriş cümlelerinden sonra sırtımıza yüklenenler, yaşadıklarımız, çoğu kez huzurlu bir çalışma ortamına sahip olamayış ve yerine getirmeyi görev telakki ettiğimiz sosyal faaliyet vb. sebeplerle dilediğim çalışmalarını yapma, dolayısıyla yazmaya hazır olma konusunda problemler yaşadığımı belirtir, kolay yazamasam da yazabilme hususunda müşkil pesent olmadığını söyleyebilirim.

Libya seyahati dışında bir başka yurt dışı seyahatiniz oldu mu? Yurt içinde yapılan etkinliklere katılma durumunuz nasıl? Birinci sorum budur. İkincisi son yıllarda İlahiyat Fakültelerinde ders sayılarının azaltılmasından, öğrenci sayısının, hatta öğretim elemanı sayısının azaltılmasına kadar devam eden bir durum ile karşılaştık. Mesela öğrenci sayısının azlığı onlarla daha yakın ilişki kurulmasına bir imkân hazırlamıyor mu?

Ben seyahati sevmeme ve faydasına inanmama rağmen bu hususta arzularıma paralel bir açılıma, bir imkâna sahip olamadım. Libya seyahati dışında yurt dışına çıkışım umre ve hac münasebetiyle oldu.

Gerçekten özel ve genel meşguliyetler hiçbir zaman beni bırakmadı. Lib-

ya'ya da seyahat amacıyla gitmedim. İlim tahsili için yollara düştük ama evdeki hesap orada tutmadı. Hülâsa, çok arzu etmeme rağmen dostları ziyareti bile yıllarca ertelediğim oldu. Yaz tatili gelmeden önce bu yaz şuraya gidelim dediğim, fakat yaz gelince bir türlü gerçekleştiremediğim seyahatlerden söz edebilirim. Yurt içinde yapılan muhtelif etkinliklere imkânlarım ölçüsünde katılıyorum. İkinci sorunuzun cevabına gelince, öğrenci azlığının da şüphesiz bir avantajı var. Mesela, ders konularını daha rahat işliyorsunuz, öğrencileri daha iyi tanılıyorsunuz, iletişim kurmak daha kolay oluyor ama bu azlığın önünde ve arkasında öğrencilerin morallerini ziyadesiyle etkileyen başka etkenler olmasa... Öğrenci huzurlu bir ortamı, mutluluk hissettiği bir ortamı yakalamış olsa... Gerçekten sözünü ettiğiniz şekilde bu durumu bir avantaj olarak görmek mümkün olurdu. Realitenin böyle olmadığını ben gözlemliyorum, gözlerde arzu ettiğim ışıltının parlamadığı müşahadesiyle üzülüyorum. Dolayısıyla bu durumu ideal manada ve istenilen düzeyde bir avantaja çevirmek pek de kolay değil.

İlk dönemlerde dünya ile aralarına mesafe koyan zahidlerden sonra, zamanla ilmi, siyasi, iktisadi ve sosyal alanda 1200 yıllık, 1300 yıllık tarihte bu düşünce çok önemli işlevler yerine getirmiş. Moğol istilası ve Haçlı seferlerinden dolayı İslam dünyası sıkıntılara maruz kaldığında Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli gibi büyük şahsiyetler toplum içinde onların motivasyonu konusunda önemli roller ifa etmişlerdir. 21.yüzyılda da bunca olup biten karşısında, çağdaş dünyamızda tasavvufun insanlığa, insanlarımıza vereceği bir şeyler yok mudur?

Güzel bir soru. İşin başından başladık günümüze geldik. Bilindiği üzere başlangıçta, kısa sürede genişleyen İslam coğrafyasında, dünyevileşme endişesi ile ilk zahidler çözüm olarak dünya ile aralarına bir mesafe koymuşlar ama hiçbir zaman bunu ruhbanlık boyutuna taşımamışlardır. Daha sonra bağımsız bir İslami disiplin haline gelen ve kurumsallaşan bu düşünce ve hareketin hayatın içine girmemesi düşünülemezdi. Ve öyle oldu. Her meslek ve yaş grubundan insanlara hitap edince de değişik alanlarla irtibatlı olma zorunluluğu doğdu. Asırlar boyu İslam toplumunu siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan etkiledi. Büyük bir İslam medeniyetinin kurulmasına katkı sağladı. Odunun dahi eğrisinin dergâhlarına girmesine gönülleri razı olmayan, çeşitli mesleklerle mensup dervişler, dergâhlarından aldıkları güç ve heyecanla mesleklerini en iyi icra eden biri olmaya gayret ettiler ve bunu başardılar. En ünlü edipler, en büyük musikişinaslar, en meşhur hattatlar, nakkaşlar, zanaat ve meslek erbabı bunlar arasından çıktı. Bu insanlar böyle bir kimliğin mensupları olarak halktan önce Hakk'ın beğenisini ve rızasını kazanmak için çalıştılar. " Ben siftah ettim,

komşum siftah etmedi, git alışverişini ondan yap” diyerek kendilerine gelen müşterilerini komşularına gönderdiler. Sıkıntıları paylaştılar, sevgi ile bütünleştirdiler. Kendilerine eşkıya olarak gelen nicelerini evliya olarak yetiştirmesini bildiler. Verdiler, hep verdiler, fakat Allah’tan başka kimseden bir karşılık beklemediler. Yaptılar, başardılar, fakat benlik iddiasında bulunmadılar. Melamet ilkelerini inceleyiniz, fütüvvet ilkelerine bakınız, bir isar anlayışını yaşamayı bırakın, kavram ve anlam olarak bilmiyor günümüz Müslümanları.. Söyledikleriniz doğrudur. Moğol istilası ve Haçlı seferleri sonrası büyük bir gelişme kaydeden bu hareketin, dün olduğu gibi bugün de çağımız insanına vereceği çok şey vardır. Sözümleri ettiğim evrensel değerleri, pratik hayata geçirip asırlarca yaşatan bu düşüncenin özellikle dine dönüşün belirgin bir biçimde gözlemlendiği ve sayısız yeni dini hareketin akıl almaz mantıksızlıklarla insanlara ulaşmaya çalıştığı, hatta onlardan bir kısmını intihara kadar sürükleyebildiği dünyamızda, gerçek tasavvuf hareketlerinin ve doğru tanıtılacak tasavvufi düşüncenin vereceği şeyler nasıl olamaz? Yapılacak şey internet siteleriyle, araştırma enstitüleriyle, çeşitli dillerde yayınlanacak her düzeyden basılı materyallerle, medya yoluyla yani tüm iletişim imkânlarını kullanarak insanlara ulaşmak ve bu özgün değerler eğitimi olgusunu onlarla paylaşmaktan ibarettir. Bunun için küreselleşen dünyamızda haydi gençler sefere diyor, dil problemini mutlaka en iyi bir düzeyde çözmeye ve güçlendirmeye olan ihtiyacımıza bu açıdan da bir vurgu yapmak istiyorum.

Özellikle sufilerin sanat dallarından edebiyatla, şiirle, musikîyle, hatla çok yakın, hatta iç içe olduklarını görüyoruz. Erhan hocamızın sanat dallarıyla olan ilgisi ne durumda? Bunun yanında bize özel hobilerinizden söz eder misiniz? Spor yapar mısınız? Havayla, toprakla, tabiatla bir ilginiz var mı?

“Sen derviş olamazsın” nakaratlı bir deyişi varya Yunus’un. Biz de eğer sufi olabilseydik herhalde sözünü ettiğiniz maharet ve sanatlardan, onların en az birinden nasip alabilirdik diye başlayarak sorunuzu cevaplandırmaya çalışayım. Kendi kendime şiir yazma denemelerim olmuştur. Ama bunların sayısı çok fazla değildir. Doğrusu ilham gelmeyince, hayal kuracak bir ortamda bulunamayınca bu kulvarda yürünmüyor. Musiki ile dinleyici olmaktan öte bir ilişkim olmadı. Çok güzel şarkı söyleyen dönem arkadaşlarımızdan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden Prof. Dr. Mustafa Öz zaman zaman dinleyici olarak dahi bize kızardı. Hat öğrenmeyi arzuladım, bir müddet ders de aldım. Ancak yazımı, öğrencilerimin yadığamayacağı bir konuma getirebildim. İmam-Hatipte öğrenci iken cilt yapmayı öğrendim, bir tezgâh kurdum, o dönemde edindiğim kitaplarımın tamamını ciltledim. Örme şiraze de yapmak

suretiyle. Daha sonra gelişen teknoloji bu ihtiyacı ortadan kaldırdı, bizim cilt uğraşımız da bitti. Bir hobi olarak çiçek yetiştirmeyi çok seviyorum. Evimde, evimin balkonunda, yaz kış güzel bir görünüm sağlar çiçeklerim. Renk, renk açan menekşeler gelenlerin dikkatini çeker, hep onlarla ben ilgilenirim tıpkı bir çocuğa bakar gibi... Okuldaki odamda da benzer durum vardır. Yerleşim planlarını yapmakta, çevre düzenlemesi konusunda zevkime güvenirim. Bulduğum ortamların düzgün olmasını isterim. Karışıklıktan hiç hoşlanmam. Spora karşı fazla bir ilgi duymadım, doğrusu ne çocukluğumda ve ne de daha sonra sporla ilgilenilecek bir zamana sahip olmadım. Yatılı okulda, grup karşılaşmalarında spor dalı olarak voleybol oynamayı ve bu oyunda da pasörlük yapmayı tercih etmişimdir. Tabiat güzelliklerine bayılırım, doğal ortamlarda bulunmayı, bir şelaleyi, yaylalarda bulutları üstten seyretmeyi, kır çiçekleri içinde dolaşmayı, mehtaplı gecelerde denizi ve gökyüzünü seyretmeyi, temiz havada fırsat bulursam yürüyüş yapmayı severim. Toprakla uğraşmaktan özel bir zevk alırım. Bu yüzden Allah nasip ederse bahçeli bir evim olsun istiyorum. Şimdiye kadar olmadı. Emekli olunca inşallah sahip oluruz.

Mahir İz Hocanın öğrencisi olarak derslerde şiir kullanır mısınız?

Kullanırım ama onun gibi okuyamam, okuyana da rastlamadım.

Arkadaş spordan bahsetti de aklıma geldi tuttuğunuz bir takım var mı?

İmam-Hatıpte biz öğrenci iken kasketlerimiz siyah beyaz görüntülü olduğundan ben de Beşiktaşlıyım diyordum soranlara. Bu konuda fanatik olmadım. Milli takımın maçları dışında maç seyretmem.

Diyalog konusu var: Biri dini temel alanı, diğeri siyasi olan. Ben bunlardan ikincisini daha farklı görüyorum. Bu tür diyalog aynı zamanda Batı ve İslam medeniyetlerinin diyalogudur. Yükselen Batı medeniyeti karşısında büyük zenginlikleri barındıran, tarihte büyük işler başarmış olan, ama günümüzde gücünü yitirmiş bulunan mesela İslam medeniyetinin tarihi birikim ve güç itibarıyla Batılılara tanıtılması için diyolağa geçilmesini savunanlar var. Bir ölçüde politik söylemler içeren bu tür yaklaşımlarda mesela İslam medeniyetinin mimari, edebi boyutu öne sürülürken onun aynı zamanda bir ahlak medeniyeti getirdiği gerçeği ihmal ediliyor. Bu bağlamda sözü edilen diyalog girişimlerinde tasavvufun oluşturduğu büyük ahlak medeniyeti göz ardı edilerek bir başarı sağlanabilir mi?

Türkiye’de yaşananlarla bağlantılı olarak, Avrupa Birliği’ne bakış konusunda inişler, çıkışlar yaşadık. Farklı değerlendirmelerde bulunduk. Evrensel

bir dinin mensupları olarak diyalogdan uzak durmamız mümkün değil. Uluslar arası, dinler arası, kültürler ve medeniyetler arası mücadeleler hiçbir zaman tek boyutlu olmamıştır. Her medeniyet kaçınılmaz olarak doğrudan ya da dolaylı yollardan kurduğu temas ve diyaloglar sayesinde birbirinden etkilenmiştir. Yeryüzünde saf ırk olmadığı gibi saf medeniyet de yoktur. Özgün olabilme, büyük medeniyet olabilme durumu, kurulan temas ve diyaloglarla alınan şeylerin özümsemesi ve kendi kimliğine zarar vermeden, kullanılabilmesi ile mümkün olur. Bu diyalogda bir zenginliğe sahip olan verir, muhtaç olma durumunda olan ise alır. Binaenaleyh İslam medeniyeti mensupları bugün zayıf düşmüş olsalar da sahip oldukları sanat, edebiyat ve özellikle ahlaki zenginlikleri karşı tarafa uygun bir üslup ve güzellikle sunabilseler 21.yüzyıl insanına, insanlığa çok şey kazandırmış olurlar. Bu sunumda tasavvufi bilgilerin aydınlatıcı rolüne de ihtiyaç olacağı aşikârdır. Ne yazık ki İslam toplumunun bu konuda en büyük sorunu, kendi değerlerini gereği gibi tanımayışı, daha da acısı bizim insanlarımızdan kimi bu değerlere inkar gözüyle bakıyor, kimi müsteşrik yaklaşımı ile bu konuları ele alıyor, kimi cahil,kimi cahilliğinin de farkında değil. Dolayısıyla biz önce kendi toplumlarımızda bir balans ayarı yapıp yalpalamaktan kurtulmalı, özgün bir duruş sahibi olmalıyız. Himmete muhtaç olanların, başkalarına verebileceği şey mihnettir. İnsanlık İslam'ın gönderilme nedeni olan ahlak medeniyeti ile tanışmaya her zamankinden çok daha muhtaç bir durumdadır. Ayrıca diyalog arayışlarında meşruiyet arama kuruntularından kurtulmak, özgüvene sahip olmak ve gerçekten her yönüyle bu medeniyetin güzelliklerini yansıtabilecek bir donanıma sahip olmak gerekir, diye düşünüyorum.

Hayatta en çok etkisinde kaldığınız insanlardan bahsedebilir misiniz?

Çocukluğumdan başlayacak olursam en çok aile büyüklerimden, özellikle büyük annemden ve dedemden etkilendiğimi söyleyebilirim. Dini duygularımın gelişmesinde büyük annemin; disiplin, düzen ve tertip konusunda, seçici olma konusunda dedemin üzerimde etkisi büyüktür. Daha sonraki dönemlerde arkadaş çevremden, hocalarımızdan bana iyi gördüğüm, kimi zaman özentili duyduğum davranışların yansımaları ve etkisi olmuştur. Farkında olarak ya da olmadan. Ben şu özelliğimi de ifade etmek isterim. Oldukça uysalım, uyumlu-yum ama hiçbir zaman taklitçi olmadım. Herkesten bir şeyler almaya, istifade etmeye çalıştım ama kendim olarak kalmaya daha çok özen gösterdim.

Sizin aile hayatınız anlattıklarınızdan öğrendiğimize göre büyük aile modeli. Dedenizin yönetiminde kalabalık bir aile. Ben de aynı tip bir aileye mensubum.

Ancak zamanla bu yapı bozuldu. Avrupa'dan bize gelen anlayışlar var. Artık evlenenler yeni bir eve taşınıyor ve herkes kendi hayatını yaşıyor? Bu değişim sürecinde sizin müşahade ettiğiniz, bizimle paylaşmak istediğiniz, bizi aydınlatacak konular var mı?

Daha önce belirttiğim gibi ben dedemin liderliğinde 18 kişinin sabah akşam aynı sofraya oturup yemek yediği ve akşam ezanı ile birlikte o saatlerde herkesin evde hazır olduğu, kimin ne yapacağı, nereye gideceği, ne zaman döneceği belli olan, disiplinden ödün verilmeyen bir aile ortamında yetiştim. Yaz, kış misafiri eksik olmayan, işi bitmeyen bir ailemiz vardı. Eli iş tutan herkese de bir iş verilirdi. Dedemin vefatından sonra babam aynı düzeni sürdüremedi. Kardeşim ve ben tahsil için küçük yaşlarda evden ayrıldık ve tatiller dışında bir araya gelemedik. Hemen belirteyim her bayramda, hiç aksatmadan baba evindeki birlikteliğimiz devam etti. Benim çocuklarım da aynı durumdalar. Buna rağmen şunu söyleyebilirim, aile bağlarımız o kadar güçlü bir temele oturmuş olmalı ki fiziki olarak ayrı olsak da bir araya gelmekte hiç zorlanmadık. Ben güçlü aile bağlarının yararına inanıyorum. Dayanışmanın, paylaşmanın önemine inanıyorum. Aile içinde dedemle daha çok ve sürekli en yakın ilişkide ben oldum. Belki bu yüzden ailem benden hep yaşımdan ve yaştlarımdan daha büyük davranışlar bekledi. Ben de kimi zaman zorlandım, ama yine de beklentilere uygun davranışlar sergilemeye çalıştım. Hayatımın her döneminde kötü alışkanlıklardan uzak durdum. Doğru bir çizgide bulunmaya gayret ettim. Dedemden sonra her konuda aileme yardımcı oldum. Babam güvenle ailemizin sorunlarını bana havale eder, ürettiğim çözümlerden dolayı memnun olurdu. Görev yeri olarak Samsun'u seçişimde aile bağlarımızın, aileme yakın olabilme arzusunun etkisi olmuştur.

Bugün dünyada olduğu gibi ülkemizde de aile yapısı değişti. Aileler küçüldüğü gibi aile içindekiler bile bireysel takılma tercihini öne çıkardı. Herkes kendi hayatını yaşama sevdasına kapıldı. Dayanışma ve paylaşma kültürü zaafa uğradı. Güçlü çatı sarsıntı geçiriyor. Biz de artık büyük şehirlerde yaşayan küçük insanlar olarak çocuklarımızın eğitimini sokağa, yaşlılarımızın korunmasını huzurevlerine emanet eder olduk. Popüler kültürün estirdiği değişim rüzgârı etkisini sürdürüyor. AB'ye girme aşamasında değerlerimizin korunması ve bizim, biz olarak kalmamızı sağlayacak tedbirlerin alınması gerekir kanaatindeyim. İşte bu noktada tasavvuf medeniyetinin, ahlak medeniyetinin, sevgi medeniyetinin 21. yüzyıl insanına verebileceği mesaja kulak vermenin önemine inanıyorum. Aile yapımızı, toplum yapımızı olabildiğince güçlendirmenin gereğine, değişen şartların olumsuzluklarının bertaraf edilmesinin lüzumuna

özellikle işaret etmek istiyorum.

*Tasavvufun pek çok tanımı var. Sizden bir tanım istesem onu nasıl tarif eder-
sınız?*

İfade ettiğiniz gibi sufiler hatta sufi olmayanlar tasavvufu değişik şekillerde tanımlamışlardır. Sufi, Arpaş arkadaşımız da dinlenme faslında biraz önce güzel sesiyle okuduğu ilahide tasavvuf, arif-i billah olmaktır hatırlatmasını yaptı. Bana göre tasavvuf; marifet-i İlahiyeyi tahsil ve rızay-ı Bariyi kazanma yolunda, İslam'ın hudutları dahilinde, insanı yaratılış gayesine uygun olarak yapılandırabilmek için, yani kamil insanı inşa için ortaya konulan tüm uğraş ve arayışlara verilen addır diyebilirim. Tanıma " marifet-i ilahiyeyi tahsil" cümlesiyle başlamam, tasavvufun irfani bir yaklaşım olma temel özelliğini vurgulamak içindir. Hakkı tanıma bilincinin, bu şura sahip olmanın önemine işaret etmek içindir. Bilindiği gibi, tasavvuf, özgün bir bilgi teorisi ortaya koymuş, alim olmanın ötesinde arif olmanın gereği üzerinde ısrarla durmuştur. Marifet teorisi tasavvufun İslam düşüncesine kazandırdığı orijinal bir açıdır. İkinci olarak "Rızay-ı Bariyi kazanma" derken de bu durumun, bu hedefin önemini vazgeçilmez, yegâne bir hedef, başta da sonda da değişmeyen bir hedef olma özelliğine, her Müslüman için mutlak manada bir mutluluk nedeni olan bu yüce hedefi yakalamanın önlemine işaret etmek istedim. Üçüncü olarak bu işin İslam'ın hudutları içinde bir yapılanma olduğuna işaret ediyorum. Dördüncü olarak bu yolla kamil insanın inşa edilmek ve onu yaratılış gayesine uygun bir arayışın, bir yapılanmanın içine dahil etmek suretiyle ilahi rızanın kazanılabileceğini ve bunun için ortaya konulan uğraş ve arayışların, teorik ve pratik manadaki kazanımların, dini düşünce ve tecrübenin, seyr-ü sülük esaslarının tasavvufu oluşturduğunu belirtmek istedim. Hiç kuşkusuz yapılan bütün tanımlar güzeldir ve tanımlardaki çokluk bu düşüncenin zenginliğindedir. Ve de her bir tanımla tasavvufun bir ya da birkaç temel özelliğine, güzelliğine işaret edilmiş bu sayede tarihi süreç içinde ona yüklenen manaları kavramak ve bu zenginlikten yararlanmak mümkün olmuştur.

Bir fikri tekâmül süreci var. Siz yatılı okumuşsunuz. Ben de yatılı okudum. Garipsiniz, hocalarınızın elindedir. Sizin şekillenmenizde hocalar rol oynuyor ama aranızda mesafe var. Siz onlara ulaşmaya çalışıyorsunuz ama sertler. Denge kuramıyor, zamanla bu dönemdeki kazanımlarınızın mesela bazı bilgi ve değerlendirmelerinizin yanlış olduğunu görüyor, bir değişim sancısı yaşıyorsunuz. Bu konuda sizin yaşadıklarınızı ve yaklaşımınızı öğrenmek istiyorum.

Daha önce de ifade ettiğim gibi küçük yaşımdan itibaren düzgün ve dü-

zenli bir hayat yaşadım. Büyük ölçüde ailede bana verilenler, arkadaş çevremden, örnek alabileceğimiz hocalarımdan aldığım kazanımlar beni sancılı bir hayat yaşamaktan korumuştur. İmam-Hatipteki bazı alışkanlıklarımızı ve uygulamalarımızı muhafazakâr bir yapıya sahip olan aile çevremde, hatta ilçemizde devam ettirmek istediğimde sıkıntılar yaşadığım olmuştur. Başlıca açık namaz kılmak, kısa kollu gömlekle dolaşmak gibi. Bu tür tercihler bile o zaman problem oluyordu. Ancak okul dönemi itibarıyla sizden farklı bir şansa sahibtik biz. O da hocalarımızla aramızda bir mesafe olsa da kişilikleri oturmuş, önelerini gören hoca konumunda ağabeylere sahip olmamız durumudur.

Ahmet Davutoğlu'nun "Din Tahripçileri" isimli kitabını okuduğum zaman Seyyid Kutuplara filan şartlı olarak baktım. Ya da şöyle söyleyeyim bazı şeyler İmam-Hatip yıllarında bize dinin özü gibi gösterildi. Ondan sonraki yıllarda baktık ki dinin özü onlar değilmiş. Mesela düğünlerde saz çalma. Benim dayım saz çalardı. İçki meclislerinde değil, normal ortamlarda. Bu yüzden dayıma neler çektiydik. Şu anda ise geldiğim nokta ondan saz çalmayı öğrenmek oldu. Buna benzer bir durumla karşılaştınız mı?

Sözünü ettiğiniz kitapların yazımı ve neşri döneminde bizler meslek hayatına başlamıştık. Bu nedenle, sözünü ettiğiniz çalışmalardan kaynaklanan, fikri planda İmam-Hatip öğrencisinin çekebileceği bir sancıyı çekmedik diyebilirim. Öğrencilerimize o dönemde büyük ölçüde bugün de benimsediğimiz yaklaşımları yansıtmaya çalışıyorduk. Ancak İmam-Hatip döneminde bir önceki sorunun cevabında da işaret ettiğim gibi dinin özüne taalluk etmeyen, şekilci ve teferruata ait bazı anlayış ve uygulamalardan kaynaklanan sıkıntılarımız oldu. Bu konuda, dinin öğretilerine uygun doğru davranışlar ortaya koyamazsanız, zaman içinde yanlış davranışları, din adına yaparsınız kuralının her zaman geçerli olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca değişim kaçınılmaz bir olgu. Hele dayanağı olmayan, mantığı olmayan, sırf örfeye dayalı kabullerin ila nihaye devam etmesi imkânsızdır.

Şunu da söyleyeyim, daha önce de kısmen temas ettim, ben yapım icabı kavgadan yana olmadım, çok değişik ortamlarda bulundum, hatta kendi tercihime kalsa bir saniye olsun birlikte olmak istemediğim insanlarla, amir-memur ilişkisi yaşadım, öfkeli çok kişiyle, farklı düşüncelere sahip kimselerle birlikte olduğumuz oldu. Medeni bir düzeyde münasebetlerimi tutmaya, kavgadan uzak olmaya çalıştım ve sanıyorum bu yaklaşımım nedeniyle daha çok hizmet üretme imkânına sahip oldum. Böyle bir tercihte bulunmaktan dolayı da hiç bir zaman pişmanlık duymadım. Bu uygulamada, içe dönük ve sakin yapım dolaşısıyla sağlık açısından sorunlar yaşadığımı belirtmeliyim. Hem böyle bir yapı-

ya sahip olmam, hem de hep problem çözme şeklinde tecelli eden kaderim nedeniyle olmalı beş defa mide kanaması geçirdim, yıllarım ilaç kullanmakla geçti, sonunda ameliyat olmak zorunda kaldım.

Böylesine sakın bir yapı Karadenizliliğe ters değil mi?

Bizim ilçemiz sahilden bir hayli içeride. Bizde kemeçe de yok, laz horanı da yok. Belki bu yüzden hareketlerimiz yavaş. Ben son olarak bu konuda, tüm meslektaşlarımızın olaylar karşısında her zaman temkinli olmalarını, itidali elden bırakmamalarını, meslek onur ve vakarına yaraşır bir olgunluk içinde bulunmalarını, karşılaşılan problemlere akılla, mantıkla, sabırla yaklaşmalarını, bilimin aydınlığından yararlanılması yanında yaşanan olaylardan da ders almalarını, her türlü sıkıntının bu yolla aşılabileceğini bilmelerini, her problemin mutlaka uygun bir çözümünün var olduğunu hatırdan çıkarmamalarını belirtmek isterim.

Lisansüstü programında yer alan dersler ve bu derslerde takip ettiğiniz yöntem hakkında bilgi verir misiniz?

Daha önce sorulan benzer bir sorunun cevabı olarak kısmen açıklamıştım. Biraz daha açayım. Tasavvuf Terminolojisi diye bir dersimiz var. Bu derste temel kavramları öğretmeye çalışıyorum. Sıralamayı kendi kitabımdaki tasnife göre yapıyoruz. Bu konudaki tüm kaynaklardan yararlanarak her bir kavrama yüklenen manaları kavramaya çalışıyor öğrencilerimiz. Bu sayede tasavvufi metinleri çözmeye yaşanan problemler azalıyor. Metin okumalar da ayrı bir ders konusu. Klasik tüm eserlerden seçtiğimiz metinleri okuyarak öğrencilerin kaynak eserlerle temasını sağlamaya çalışıyorum. Bir başka dersimiz "Tasavvufun problemleri" isimli ders. Bu dersi tartışmalı bir ders olarak işliyoruz. Bilgi boyutlu Tasavvuf tarihi ile ilgili derslerimiz var. Bu derslerde öğrencilerimize daha önceden verdiğimiz ve kendilerinden ciddi hazırlıklar yapmalarını istediğimiz konuları, ders süresi içinde ve dışında tartışarak işlemeye çalışıyoruz.

Tasavvufla ilgili olarak günümüzde bazı tekkeelerin yeniden inşa edildiğini görüyoruz. Bu konuda resmi yaklaşım ile sivil anlayış arasında tam bir görüş birliği de yok. Biz bu gelişmelerin neresinde olmalıyız?

Bu sorunun cevabını birlikte bulmaya çalışalım. Bana göre kültür mirasımızın, medeniyet eserlerimizin, müze tabelası asılarak da olsa bakım ve onarımlarının yapılması, gün ışığına çıkarılması ve bunları insanlarımızın, insanlığın tanınmasına imkân sağlanması gerçekten güzel bir gelişme. Mesela Galata Kulekapisı Mevlevihanesi, bugün Divan Edebiyatı Müzesi olarak açık. Bu isim-

le ilgisi, divan şairlerimizden aynı zamanda o dergâhın şeyhlerinden biri olan Şeyh Galib'in mezarının ortada olması. Ama orayı gezenler orayı Galata Kulekapısı Mevlevihanesi olarak geziyor ve orada onu görüyor. Girişteki sebilden başlayarak, kütüphanesiyle, derviş hücreleriyle, semahanesiyle, geniş avlusuyla insanı büyülüyor. O azametli duruşuyla bir muhteşem tablo, bir sanat harikası ve bir ölümsüz medeniyet eseriyle karşı karşıya geliyorsunuz. Yanlış bilmiyorsam belli zamanlarda, sembolik olarak da olsa orada Mevlevi ayinlerinin yapılır olması da işin bir başka yönü. Bu örnekte olduğu gibi bu durumun güzel olan tarafını görmemezlik edemeyiz. Bu noktada bize düşen görev bu müesseselerin fonksiyonlarını gündeme taşımak ve bilimsel bir biçimde toplumu aydınlatmak olmalıdır. Ayrıca tekke deyince cübbeyi hatırlayan toplumumuza hatta öğrencilerimize bu durumun canlı bir model olarak tanıtılabilmek imkânı da ayrı bir kazanım olarak düşünülebilir. Yoksa onların, bir çilehaneye, sıradan bir mekân, hatta karanlık ve loş bir depo nazarıyla bakmaları kaçınılmaz olur.

Tasavvufun tevekkül, kanaat, sabır, zühd gibi bazı temel kavramlarını öğrencilerimize anlatmakta zorlanıyoruz. Bu konularda ayağımızın altında boşluklar var. Ayağımız yere basmıyor. Bu konuda nasıl bir yol izlenmeli?

Bu tür konulara yaklaşımda sufiler arasında da bir ittifak olmadığını biliyoruz. Malum şükür tanımlama konusunda, " Bulunca şükrediyor, bulamayınca sabrediyoruz" anlayışının ötesinde, bu yaklaşımı yeterli görmeyen ve doğru bulmayan bir yaklaşım daha var. " Bulunca dağıtınız, bulamayınca şükrederiz" diye. Dolayısıyla insanlar hangi katta yaşıyorlarsa o katın pencerelerinden gördüklerine göre, seviyelerine göre görüşlere sahip oluyorlar. Biz bu yaklaşımların bir zenginlik olduğunu ve izahının yapılabileceğini açıklamak ve yapmaya çalışmak durumundayız. Ben bu konuları öğrencilere anlatırken onların oturdukları yerden ne görebileceklerini dikkate alarak, olabildiğince akılcı bir yaklaşımla ve onların anlayabilecekleri bir üslupla onlara vermeye çalışıyorum. Mesela zühd kavramını sırf dünyadan el etek çekmek, maddi fakirlik, züğürtlük, sefilleri oynamak olarak sunarsanız bu anlayışı onlar saçmalık olarak değerlendireceklerdir. Yok eğer zühdü; maddeyi aşmak, madde esaretinden, bağımlılığından kurtulmak, Hakk'a giden yolda onu bir engel olmaktan çıkarmak olarak tanımlar, madde insan ilişkisinde kavgaları bitirecek anahtar bir kavram ve orijinal bir yaklaşım olarak sunarsanız sonuç farklı olur. Ben öğrencilerime havada uçan bir tasavvuf yerine, ayakları yere basan bir tasavvuf anlayışının daha gerçekçi olduğunu söylüyorum. Bir orta yol bulunmalı, ama orijinal durumla irtibat asla koparılmamalıdır. İnsanların bu konuda ulaştığı sonuçlara

baktığımızda ifrat ya da tefrite düştüklerini görüyoruz. Hani Napolyon'un söylediği gibi ya para para diye bir sıralama ile karşı karşıyayız. Ya da Hıristiyanlıkta olduğu gibi bir ruhbanlık anlayışıyla. Kısacası insanlığın en ciddi problemlerinden biri olan bu konuda kavgasız, gürültüsüz bir şekilde, tutarlı bir anlayış ve yaklaşımla maddenin aşılması, insanla dünya arasında, madde arasında sağlıklı bir dengenin kurulabilmesi için sözünü ettiğim değerlendirmeyi, sadece öğrencilerimize değil, toplumumuza da insanlığa da sunmamız gerekir kanaatindeyim. Kafaların karışık olduğu, bir bilezik için insanların öldürüldüğü, çıkar kavgalarının her gün daha da yaygınlaştığı bir dünyada yaşıyoruz. Bu konuda bir çözüm üretildiğinde sadece bu anlayışın insanları değil, başkaları da yarar sağlayacaklardır. Zira inananlar açısından konuya baktığımızda hiçbir kimse maddeyi aşmadıkça manaya vasıl olamaz. Dolayısıyla zahidane yaklaşım bu manada ön açan, asla vazgeçilmez, orijinal bir çözüm yolu, çıkış yoludur. Kavgaların tarafı olan insanlar için ise iki tarafında buluşup uzlaşabilecekleri bir orta yoldur. Eğer böyle bir sunum yaparsak hayatın pratikleri içinde olan, olması gereken insanlara ulaşabilir, onlar için de bir çıkış yolu ortaya koymuş oluruz. Ayrıca ben insanın fitratına ters düşebilecek, açıklanamaz, izah edilemez görüşlerin İslam'a da aykırı olduğu düşüncesindeyim. Konuya bu açıdan da bakılmalı, eğer bir görüş tasavvuf adına da söylenmiş olsa ve de beşeri bir zaaf taşıyorsa duygusal takılmadan ilim adına, İslam adına gerekeni yapmalıyız. Zira bizim için yeri geldiğinde eleştiri de bir görevdir, red de bir görevdir.

Tasavvuf dersinin farklı bir yönü var. Bir yönü ile akademik çevreye, öğrencilerimize hitap ediyoruz. Ama konunun halka dönük yönünde yapacaklarımız yok mu?

Derslerdeki yöntem konusuna daha önce temas ederken konunun öğrencilere yönelik olan boyutuna temas etmiştik. Burada temas edilmesi gereken iki husus var. Biri akademisyen alandışı meslektaşlarımızla ilişkiler konusu. Diğeri halkla ilişkiler konusu. Bana göre bilim dalı ne olursa olsun belli bir bilim anlayışına sahip meslektaşlarımızla yüksek sesle, tartışma üslubuyla konuları ele almak yanlış. Onların niyetlerini de iyi okuyarak özellikle ikili temaslarla ve samimi ortamlarda, sorular sorarak, sorulanları cevaplandırarak konuları ikna edici bir yaklaşımla tartışmak gerekir, sonuçta ya ikna olup kabul edecek ya da en azından ben öyle düşünmesem de size saygı duyuyorum diyecektir.

Halkla ilişkilere gelince, bu ilişki bir aydınlatma ve bilgilendirme düzeyinde cereyan etmelidir. Ulu orta, tartışma çıkartarak, şov yaparak fayda sağlayamayacak konuları ele almanın bir anlamı olmasa gerek. Özellikle İslam düşün-

cesinde var olan temel kavramların, dini vecibelerin, Kur'an ayetlerinin, hadislerin, tasavvuf penceresinden yorumlanması hem ilgi çekecektir, hem de sayısız faydalar sağlayacaktır. Yaşadığım bir durumdan hareketle konuya açıklık getirmek istiyorum. Geçen yıl Rabbim lütfetti hacca gittim. Orada insanlara çok daha kolay ulaşıyorsunuz. Mesela bir müftü saatlerce onlara haccın farzlarını, vaciplerini, sünnetlerini anlatıyor, ihram yasaklarından söz ediyor. Siz aynı konuları işin anlam boyutuna temas ederek, arka planından bahisle ele aldığınızda durum ve ilgi farklı oluyor, unutulmaz anlar yaşıyorsunuz. Dolayısıyla böyle bir yaklaşımı namaz için de, oruç için de, sabır kavramını, tevbe kavramını açıklarken de her ortamda ortaya koyabilir, insanlara yararlı olabilirsiniz. Ama onlara vahdet-i vücud anlayışını, tasavvufun bir problemini anlatmaya kalkışırsanız, etrafınızda kimseyi bulamazsınız. Son olarak bu konuda, kime ulaşmak, kimlerle ilişki kurmak istersek isteyelim, kullanacağımız üsluba, takip edeceğimiz usule son derece dikkat etmeliyiz derim. "Söz ola kese savaşı" uyarısı üslup açısından "Vusulsüzlüğümüz usulsüzlüğümüzdendir" veciz beyanı usul açısından nasıl dikkatli olmamız gerektiği hususunda fazla söze ihtiyaç bırakmayacak açıklıkta ve netliktedir. İfade etmeye çalıştığım çerçevede halkla ilişkiler kurmakta bir beis olmadığı gibi, sayılamayacak faydalar, hatta onları doğruya yöneltmek ve aydınlatmak açısından zorunluluk vardır diye düşünüyorum. Zira bizim görevimiz hem bilim yapmak hem de onu yaymaktır.

Bir de başka bilim dalında olan meslektaşlarımız bizim konulara girebiliyor ve bizden farklı yaklaşımlar sergileyebiliyorlar. Bu sefer öğrenciler şaşırıyor. Hocam sizin yaklaşımınız mı doğru? Yoksa filanca hocanın söyledikleri mi? Diye soranlar da oluyor. Sizin bu mesleği uzun yıllar yapmış bir hocamız olarak bizlere tavsiyeniz nedir?

Diğer bilim dalı elemanlarıyla ilişkilerimizi nasıl sürdürmeliyiz sorusunu daha önce cevaplamıştım. Bu konuda ilk olarak bizler, her şeyden önce müessesemizde, öğrenciler ve hocalar nezdinde, halk nazarında kendimize iyi bir yer edinmek mecburiyetindeyiz. Yani onlara ilmimizle, irfanımızla, ahlakımızla, duruşumuzla, sevgi, şefkat ve saygı dolu yaklaşımlarımızla kendimizi kabul ettirmek zorundayız. Böyle bir konumda olursak olumsuzlukları belki sıfırlamamız mümkün olmayabilir ama en azından asgariye indirebiliriz. Ben bizim fakültede bu konuda belki arz edeceğim nedenle sizlere göre daha şanslı bir durumdayım. Fakültemizin en kıdemli hocalarımdanım ve diğer bilim dallarındaki öğretim elemanlarından çoğunun hocası olma özelliğim var. Bu nedenle olmalı ki, çoğu kez bu alanla ilgili soruları "Hocamıza sorun" diye cevapladıklarını biliyorum. Ben de hayatım boyu öğrenci huzurunda ne bir arkadaşımın

ve ne de bir bilim dalının aleyhinde bulundum. Başkalarından da bu davranışı beklediğimi yeri gelince açık açık söyledim. Bu konuda problem yaşamamanın bir başka önemli şartı kuracağımız başarılı ilişkilerle irtibatlıdır. Eğer onlara ulaşabilir, düşüncelerinizi onlarla paylaşabilirseniz, başkaları ne derse desin ortada bir sorun kalmaz. Ancak burada içi doldurulmayan sloganlarla, dayatmalarla, öğrencileri susturarak, onları azarlayarak, onları tehdit ederek bir iletişim kurulamayacağını belirtmek isterim. Yenilenerek, pedagojik yaklaşımlar sergileyerek, üslup ve usule dikkat ederek onlara ulaşabilir, onlarla çok iyi ilişkiler kurabilirsiniz. Bir başka ifadeyle onları derse gönüllü katılımcı haline getirmeyi başardığımızda sözü edilen problem, problem olmaktan çıkar. Öğrencilerimizi sufi yapmak gibi bir görevimiz yok ve olamazda. Görevimiz onları bu konuda doğru bir bakış sahibi yapmaktır. Eğer onları bu noktaya getirebilirsek sonrası hakkında onlar doğru kararları verebileceklerdir. Bilindiği gibi sufiler insanlara ulaşma ve onları eğitme konusunda ön sıralarda yer alan insanlardır. Bu yüzden tasavvufun ihtida olaylarındaki etkinliği diğer disiplinlere göre daha fazladır. Bu yolla onlar, âlimlere de zalimlere de, sultanlara da, hizmetçilerine de, hiç bir ayırım yapmadan tüm halka ulaşmışlardır. Halktan kopuk olur, öğrencilerimizden uzak durur, meslektaşlarımızla da hiç bir ilişkimiz olmazsa problem değil problemler yaşamamız kaçınılmaz olur. Eğer bu durumdaysak başkalarından önce kendimizi sorgulamamız gerekir diye sorunuzu cevaplamış olayım.

Hocam bu noktada benim de bir sorum var. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de tasavvufa yönelik genel eleştiriler var. Biz bu eleştirilere cevap verecek miyiz? Yoksa görmezden mi geleceğiz?

Bu eleştirileri görmezden gelmemiz ve onlara cevap vermemiz yanlış olur. Ancak Kadızadelilerin yaklaşımıyla ortaya konan, ön yargılı, inkârâ dayalı eleştirileri ciddiye alıp söylenen her söze cevap yetiştirme gibi bir yol da izleyemeyiz. Zaten buna imkân da yoktur. Fakat iyi niyetli, aydınlanma amaçlı, sonuçta fayda sağlayacağını umduğumuz soruları eleştirel beyanlar da olsa ciddiye alıp cevaplamamız gerekir kanaatindeyim. İnsanların tek bir görüşü benimsemeleri, tek düze düşünmeleri ve davranmaları mümkün olmadığı gibi farklı yaklaşımlar sergilemeleri de son derece doğaldır ve üstelik bir zenginlik vesilesidir. Mesela namazda Kabeye yönelmiş iseniz, onun ister doğusunda, ister batısında, ister kuzeyinde, ister güneyinde durun, sorun değildir, yeter ki istikametinizde sapma olmasın. Bu konuda ben yapıcı eleştirilerin yararına da inandığımı özellikle belirtmek istiyorum. Endişe içeren, uyarı içeren aydınlatma içeren eleştirilere kim ne diyebilir? Şüphesiz saldırı boyutuna varan, insaf ölçülerini aşan

bilimsel olmaktan uzak ve saçmalıklar içeren hezeyanların da can sıkmadığını söyleyemeyiz. Kısaca ifade etmem gerekirse, bir ucunda insan olan her eylem ve söylemde hata payı mutlaka olabilir. Buna bağlı olarak da her alanla ilgili bir eleştiri getirmek mümkündür. Ama bu eleştiriler maksadı aşmamalı, yapıcı olmalı, kaş yapayım derken göz çıkarılmamalıdır. Keza bu ölçüler her branş elemanı için geçerlidir. Ayrıca yapılan eleştirileri amacına, zaman ve zemin şartlarına, sonuçta sağlanacak faydasına bakarak cevaplar, eğer daha fazla bir olumsuzluğa, mesela bir fitneye vesile olunacaksa, onu görmezden gelebiliriz. Böyle bir tercihin, birilerinin şarlatanlıkla, rant sağlama, reklam yapma amacıyla ve arka planda var olduğu bilinen çirkin arzularını tatmin için sergilediği bir yaklaşıma alet olmama gibi geçerli başka bir nedeni de olabilir.

Tasavvufun diğer İslami ilimlerle veya sosyal bilimlerle irtibatı var. Tasavvufi konuları açıklarken o verilerden de yararlanmamız önemli. Fakat bugün gerek felsefedeki, gerek psikolojideki ve gerekse İslami diğer disiplinlerden faydalanırken sanki heba ettiğimiz, yani felsefileştirdiğimiz, psikolojik yaklaşımın kalıbına soktuğumuz, kelamileştirdiğimiz kavramlar, ifadeler oluyor. Bu durum maksadın aşıldığı bir durum olmuyor mu? Bu konuda size göre nasıl bir yol izlemek doğru olur?

Doğrusu insanla ilgili her konuya doğrudan ya da dolaylı olarak ama mutlaka müdahil olan tasavvufun İslami disiplinlerle amaç, sosyal bilimlerle ise konular açısından bir ölçüde bir çakışma durumu söz konusudur. Bu ilişki tefsir örneğinde olduğu gibi iş'ari tefsir adıyla özgün bir tefsir tarzı ortaya koymak suretiyle sıcak bir temasa, yakın bir ilişkiye dönüşebiliyor. Felsefe örneğinde görüleceği üzere konu beraberliği tarzında tezahür edebiliyor. Güzel sanatlar alanında gözlemlendiği veçhile özgün bir edebiyat, özgün bir musiki üretme gibi bir sonuç doğurabiliyor. Bu güzel tezahürler şüphesiz ki kültürümüze büyük bir zenginlik olarak yansımıştır. Bu tür ilişkilere rağmen her bir disiplin kendi olarak kalabilmiştir. Ancak günümüzde de, geçmişte de yazılan kimi tasavvufi eserlerde felsefi etkiler, usulpler neredeyse onun tasavvufi bir eser olma özelliğini arka plana itmiştir. Şu hususu belirtmekte fayda var. Eğer bu ilişki sonucunda ortaya konan açıklamalar, yapılan izahlar, kullanılan kavramlar konuyu muhataba doğru olarak yansıtmaya katkı sağlıyorsa sorun yok. Böyle bir faide sağlamadığı gibi o konuyu o disiplinin alanı içinden de çıkartıyorsa o takdirde düşünmeliyiz. Zira böyle bir yaklaşım ve böyle bir izah bizim alanımızın ürünü ve yorumu olmaz. Onun felsefi bir yorum olarak, psikolojik bir izah olarak, sosyolojik bir tahlil olarak, kelamî bir yaklaşım olarak doğru olması belirtilen özelliğini değiştirmez. Biz onu ait olduğu disiplinin içinde yer alan bir doğru olarak kabul ederiz. Bu sorunuzla ilgili söylemek istediğim bir

başka husus; her disiplinin kendi terminolojisi ile var olabileceğinin ve kendine has kavramları kullanarak varlığını sürdürebileceğinin, kendi metodolojisi ile alanına giren konuları ele almasının zorunluluğunun hatırdan çıkartılmaması gerçeğidir.

Hulasa bu ilişki ile tasavvufa ve onun kullandığı istilahlara hanel ve zarar verilmiyorsa, bu temas, onların verilerinden materyal olarak yararlanma düzeyinde kalabiliyorsa bir beis yoktur. Zira disiplinler arasında pratik faydalar sağlayacak, bilimlerin gelişmesine katkısı olacak her türlü alış veriş olabilir, olması da gerekir. Mesela, biz ilk nazarda, hiç bir ilişki kurmayı düşünmediğimiz günümüz istatistik ilminden, onun verilerinden, hatta yöntemlerinden yararlanarak tasavvufla ilgili alan çalışması yapabiliriz. Sonuçta doğru bilgilere ulaşmış ve orijinal bir bilgi üretmişseniz bu durumun karşısında olamazsınız. Yani konuyu bütünüyle bizim alandan çıkarmadan, bizim özgün duruşumuzu zedelemeyen, diğer disiplinlerle sağlıklı bir ilişki içinde bulunmak mümkündür demek istiyorum. “Bizim soframızda bayat yiyeceklere yer yoktur” diyen, sürekli taze ve orijinal bilgiler üreten ve bu disiplini böyle bir anlayışla kuran insanların varislerinin de bütünüyle yeniliklerden, disiplinler arası ilişkilerden uzak durmalarını düşünmek, izah etmek mümkün değildir. Aksine bize uyan, faydalı gördüğümüz her açılmadan, her yaklaşımdan, her disiplinden istifade etmemizde faide mülahaza ettiğimi ifade ederek, sorunuzun cevabını bağlıyorum.

Şöyle bir düşünce de var özellikle metodoloji açısından bazı hocalarımız mesela psikolojik düşüncelerimizi batılı psikologların görüşlerinden destekleyici deliller getirmek suretiyle açılım sağlamayı öneriyor. Bu anlayışa karşı olanlar da var. Sizin bu konuya yaklaşımınız nasıl?

Ben bu sorunuzun cevabını biraz önce verdiğimi zannediyorum. Tekrara düşmeden sözü edilen materyallerin alanımızın orijinalitesine ve kendi olarak kalmasına zarar verecek bir biçimde değil, sadece yardımcı unsur olarak, konuların daha da iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak bir şekilde kullanılmasında bir sakınca olmadığını, bunu tasavvufi kavramların içini boşaltmadan, bir komplekse kapılmadan, disiplinimize, muhataplarımıza, kültürümüze sağlayacağı fayda oranında yapabileceğimizi ifade edebilirim.

İzininiz olursa ben hem soru sormak ve hem de bahsi geçen soruyu biraz daha açmak istiyorum. Çünkü bu sorun ciddi bir sorun olarak karşımızda. İfade ettiğiniz tarzda disiplin dışı materyallerin yardımcı unsur olarak kullanılması pratikle ne kadar örtüşüyor? Buna bakmak lazım. Ben aslında genel manada kullanılmasına

karşıyım. Kanaatimce doktora, doçentlik gibi savunulması gereken çalışmalarda mümkün olduğu kadar kendi sahamızla ilgili, tamamen konuya o safha içinde kalınarak hâkimiyet kurabileceğimiz bir düzeyde çalışmalar yapılmalıdır diye düşünüyorum. Bir örnek verecek olursak, Mevlana'da aşkı izah ediyorsunuz bu arada Freud'dan da bir alıntı yapıyorsunuz. Çoğu kez alıntı yaptığınız cümle ya da cümleler alıntı yaptığımız yerdeki bir bütünüün bir parçası olarak ifade ettiği anlamı, sizin kullandığınız yerde ifade etmeyebiliyor. O zaman bu durum bilimsel bir çalışmada sanki bir çarpıtma yapmış olmak gibi bir durumla sizi karşı karşıya getirmiyor mu? Ben Mevlana'da benlik üzerine çalıştım. Bu konu ile ilgili başkalarını araştırdım. On dört tane çağdaş benlik kuramcı tespit ettim. Bunun üzerine dört tane doktora tezi yapılmış. Mevlana'da benlik konusunu araştırırken dışarı çıkıp o materyallere de dalarsam işin içinden nasıl çıkacağım? Keza metodoloji kitaplarında bize hep şu tavsiyede bulunulur. Konunuzu, özellikle doktora veya bu tür akademik çalışmalarda ne kadar sınırlayabilirseniz ürettiğiniz bilgi o kadar bilimsel olur. Konunuzu ne kadar genişletirseniz, işiniz o ölçüde zorlaşır başlarsınız karavana kurşun atmaya. Ben bu nedenle yabancı materyalin yardımcı unsur olarak da kullanılmasına karşıyım. Bu kullanım günümüzdeki duruma işaretten öteye gitmemeli. Alıntı yapma konusunda bir husus daha var, bir şahıs zaman içinde sizin alıntı yaptığınız fikrinden dönmüş ve sizin görmediğiniz başka bir eserinde bu durumu açıklamış olabiliyor. Biz bütünüyle o şahsı araştıran biri olmadığımızdan bu tür hatalara düşmekten korunma şansımız da yok. Kısacası ürettiğimiz bilgi ne ölçüde kesin ve değişmez olursa o ölçüde bilimsel olur. Yani değişmezlikten kastım geliştirilmez manasında değil, şüphesiz ki her gelen bu konuya bir şeyler ekleyecektir, ama o kadar. Böyle yapmayı oradan, buradan bir şeyler alıp bir çalışma ortaya koyuyorsanız, çalışmanız sathi olacağından bilimsellik sorunu ile karşılaşmanız kaçınılmazdır. Son olarak sözü biraz uzattım, izin verirseniz mukayeseli çalışmalar konusuna da değinmek istiyorum. Mukayese çalışmaları nasıl olmalı? Mukayese amaçlı alıntılar yapılabilir mi? Bu konuda görüşünüz nedir?

Ben, aynı zamanda, tahliller, değerlendirmeler, tespitler içeren açıklamalarından ve güzel sorularından dolayı Osman Bey arkadaşımıza teşekkür ediyorum. Bu söyleşi çapraz ateş altında gerçekleşiyor. Heyecanımızı kaybetmeden daha da ısınarak üç gündür birlikteliğimizi böyle kalabalık ve fevkalade düzeyli bir ekiple, zevkle sürdürüyoruz. Her arkadaşım bu söyleşiye ayrı bir katkı sağladı. Sona yaklaştığımız noktada Osman Beyin soru ve açıklamalarını toplantının amacını ne ölçüde gerçekleştirmiş olduğunu ortaya koymasına bakımdan da memnun edici bir güzellik olarak gördüğümü belirterek söze başlamak

istiyorum.

Daha önce de belirtmeye çalıştığım gibi her bilim dalının kendi olarak kalması, kendi orijinalitesini ortaya koyması, kendi ıstılahlarını kullanması ve bütün bunları kendine has bir yöntemle yapması konusunda bir ihtilafımız yok. Ancak şurası da bir gerçek ki kimi zaman ele alınan konular, kimi zaman ulaşılan sonuçlar yönüyle benzerlikler, hatta çakışmalar ve tedahüller hep ola gelmiştir. Bundan böyle de olacaktır. Ben konularımızı işlerken başka disiplinlerden yapacağımız alıntılar yardımcı unsur, yardımcı materyal olarak kullanabiliriz derken mutlak manada söylemiyorum. Bu yöntemin bir takım koşullar dahilinde kullanılabileceğini söylüyorum. Yani bir gerekçesi olan, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayan, rasgele değil, sağlıklı tespitler içeren alıntılarının kullanılabilceğini, bu manada başka disiplinlerden ve o disiplinlerin mensuplarının görüşlerinden yararlanılabileceğini, pratikte de hep böyle olduğunu söylüyorum. Mesela bir el sanatı olarak sıradan, oransız ve düzensiz bir biçimde hazırlanan yamalı bohçaların değil, çeşitli kumaş parçalarının düzenli ve ölçülü dizilmesi, bir araya getirilmesi sonucu yapılan ve harika bir el sanatı olma özelliğini taşıyan bohçaların benzer özellikleri yanında harika güzellikleri yansıttığını ve beğeni ile kabul gördüğünü hatırlamanız ne söylemek istediğimin anlaşılması konusunda güzel bir örnektir.

Önemli olan bir usul dahilinde kalmak ve hedeften sapmamak. Osman Bey kullandığı için ben de karavana tabirini kullanayım. Aslolan, atışları onikiden vurmak, hedefine yönelik yapmak, işaret tahtasının dışına çıkmamak, karavana atış yapmamaktır. Konuya bir misalle açıklık getirmek istiyorum. Eskiden rüzgârın getirdiği bereket, odun vs. cinsinden, taşıdığı gözle görülür nesnelere bağlı kalınarak açıklanırdı. Şimdi ise, biyolojik bulgulara dayalı olarak döllenme hadisesiyle açıklanıyor, meteorolojik bulgularla, yağmur bulutlarını taşımakla açıklanabiliyor. Bu tespitler dîni bilimlerden herhangi birisinin alanına girmese de eğer böyle bir konudan bahsedilecekse böyle bir tespiti gözardı etmek mümkün müdür? Burada yapılacak şey mesela, bütünüyle üreme problemini ele almak değil, sadece kendi konusunun bütünlüğünü bozmadan, hedef sapması hatasına düşmeden, karavana atış yapmadan, rüzgarla döllenme arasındaki ilişkiye de rüzgarın görevleri, bereketi babında işaret etmekten ibarettir. Bu işaret, metinde olabileceği gibi dipnotta da olabilir. Yani bu manada ilimler arasında alış-verişler yapılmıştır, yapılacaktır. Ayrıca, mesela Mevlânâ' da benlik konusunu bilimsel bir yaklaşımla ele alıp orijinal bir biçimde ortaya koymaya kimin itirazı olur? Bunun yanında günümüzdeki duruma işaret sadedinde yapılabiliyorsa bir mukayese imkânı hazırlamak için çağdaş ondört benlik kuramcısına da bütünlüğü bozmadan, girişte genel bigi faslından veya uygun bir

verde, dipnotta olsa bile kısaca temas edilmiş olsa ne gibi bir sakınca doğar? Bu arada fen bilimlerinde sınırlamalar getirme, getirilen sınırlamalara uyma durumunun daha kolay, sosyal bilimlerde ise daha zor olabileceğini de unutmamak gerekir. Keza, konuyu sınırlandıralım ama mutlak manada araştırmacıyı sınırlandırmayalım, ona bir takdir hakkı verelim, bir usul dahilinde, hedeften sapmadan ihtiyaç duyduğu materyalleri ipin ucunu kaçırmadan kullanabilsin. Bu kullanım yerine göre sizin de belirttiğiniz gibi güncel duruma işaretle de sınırlı kalabilir. Dolayısıyla çok da farklı düşünüyoruz. Ben de yardımcı unsur olarak kullanma, diğer disiplinlerle alış-veriş derken sözünü ettiğim çerçevede, araştırmamıza olumlu bir katkı sağlayacak çerçevede bir ilişkiyi kastediyorum. Bugün kültürlerarası, medeniyetlerarası, disiplinlerarası var olan ilişkileri kimse görmemezlikten gelemez. Yerine göre bütüncül yaklaşımdan koparsanız, parçacı yaklaşımla ürettiğiniz parça elinizde kalabilir. Diğer taraftan akademik çalışmalarda konu belirlerken onu olabildiğince sınırlı tutup, derinlemesine ele alma yöntemine kimsenin karşı çıkması düşünülemez. Mesela bildiğiniz gibi bazı arkadaşlarımız Osmanlı döneminde yüzyılları kapsayan doktora çalışmaları yaptılar. Bu çalışmalarla, dönemlerle ilgili çok yararlı tespitler yapıldı. Tabir caizse bu dönemlerin fotoğrafları çekildi. Şimdi çekilen bu fotoğrafların karelerinin ayrı ayrı okunmasına, bu kareler içinde derinlemesine yapılabileceklerin yapılmasına ve emar düzeyinde tüm özelliklerin ortaya konulmasına sıra geldi diye düşünüyorum. Eskiden tez konusu verirken Osmanlı Müellifleri ve benzeri eserlerden yararlanıyorduk. Şimdi ben bu çalışmalara bakıyor ve fotoğraf karesi teşkil edebilecek durumda olanları bir sınır çizerek öğrencilere veriyorum.

Araştırmalarımızda alıntı yaparak felsefi birikimlerden de sosyolojik ve psikolojik verilerden de yararlanalım diyoruz. Bu yapılıyor da zaten. Bu konuda bir tekdüzelik de yok. Bu tür alıntılarla konumunu teyid ve zenginleştirmek yerine, bu bir tercihtir tabii, daha özele inmek suretiyle, diyelim bir Mevlâna-Hegel bağlamında, Gazali-Freud bağlamında vs. mukayeseli çalışmalar yapılırsa hem diğer ekollerin ve batıdaki felsefi ve modern çalışmaların birikiminden, hem de İslam Tasavvufunun içerdiği verilerden derinlikli ve daha sağlıklı bir şekilde istifade edilemez mi? Bizde doktora çalışmaları mukayeseli tarzda yapılmıyor. Bu kapıyı açarak konuları derinlikli bir tarzda, son noktayı koyabilecek biçimde çalışmalar yapmamız gerekiyor mu?

Ben bu tercihlerden birini diğerine alternatif olarak görmüyorum. Önceki sorunun cevabında açıkladığım sınırlar içinde o yöntemi kullanmanın yanında,

mukayeseli çalışmalara, dar alan çalışmalarına yönelinmesini ve önem verilmesini de özellikle tavsiye ediyorum. Ancak bu tür çalışmalar bizim alanımız yanında batıyı tanımayı, keza mukayeseli çalışmayı düşündüğümüz alanı, ekolü, şahsı ve eserlerini tanımayı da gerekli kılar. Zor olmakla birlikte, başarılı olduğu takdirde hem kendi insanlarımıza hem de batılılara hatta daha geniş kitlelere sahip olduğumuz kültürel zenginlikleri tanıtmış, ayrıca medeniyetler ve kültürlerarası uzlaşma, diyalog arayışlarına da bilimsel manada katkı sağlamış oluruz. Ayrıca ben, mukayeseli çalışmalarda kendi alanımızın büyüklerini öncelikli olarak konu edinmemizin gerektiğine inanıyorum. Bu düşünceyle bir öğrenime “Ebu Talib Mekki ve Ebu Hamid Gazâlî’de Muhabbet Anlayışı” konusunu verdim. Halen üzerinde çalışıyor. Faydalı bir sonuca ulaşacağımızı umuyorum.

“Tasavvufa dair Kur’an’dan deliller”, “Tasavvufun Hadislerdeki Yeri” gibi başlıklarla yapılan çalışmaları nasıl buluyorsunuz? Bu bir meşruiyet arayışı mı? Böyle bir sorun var mı?

Ben bunu mutlak manada bir meşruiyet arayışı olarak görmüyorum. Ancak dün de bugün de tasavvuf karşıtı duruşlar olmuş ve bunlar konuyu güya Kur’an ve sünnetle ilişkilendirerek ele alma ve reddetme cihetine gitmişlerdir. Dün Kadızadeliler’in bugün de Vehhabilerin tavrı bu şekildedir. Bunların dışında bir kısım insanlar da bu şekilde düşünmektedir. Zaman zaman “Hz. Peygamber zamanında böyle bir şey var mıydı? Bu tür isimlendirmeler var mıydı?” diye sorulara muhatap olmuyor muyuz? Ayrıca bir tevekkül anlayışını kelamcı da ele alabilir, mutasavvıf da ele alabilir. Fakat konuya her biri ayrı yöntemlerle yaklaşır ve farklı zaviyelerden değerledirme yaparlar. Bunun yanında her ikisi de İslâmî birer disiplin olmaları nedeniyle görüşlerini mutlaka Kur’an ayetleriyle ve Peygamber’in hadisleriyle temellendirme cihetine giderler. Kendi yöntemleri dahilinde, akli ve keşfi bilgilere dayalı yorumlar, izahlar yapsalar da, neticede Kur’an ve sünnet eksenli bir duruşu, ortak bir özellik olarak ortaya koymak durumundadırlar. Dolayısıyla, sözünü ettiğiniz türden yapılan çalışmalar bir meşruiyet arayışının ürünü değildir. Asırları kapsayan bir geçmiş, İslam düşüncesinin ayrılmaz bir parçası olan bir disiplinin, bir bilim dalının nasıl olur da meşruiyet sorunu olur? Bu tür çalışmaları toplumun bu istikametteki ihtiyaç ve beklentilerini, taleplerini karşılamayı amaçlayan çalışmalar olarak görmek daha doğru olur kanaatindeyim. Konuya bir başka açıdan baktığımızda, mesela temel kaynaklarımızdan *Menâzilü’s-Sâirîn*’de Herevî her bir kavramın açıklamasına bir ayetle başlıyor mu? *Risâle*’de Abdülkerim Kuşeyrî aynı yöntemi izlememiş mi? Bu durum belirttiğim sebebin yanında İslâmî bir disiplin olmanın gereği olarak da düşünülmelidir, diyor; keza bu tür

çalışmaların alanımız adına olumlu bir kamuoyu oluşması hususunda bir ölçüde de olsa fayda sağlayacağını beyan ederek bu soruların cevabıyla ilgili sözlerimi bitiriyorum.

Ben bu topluluğa biraz soft kaçacak bir soru sormak istiyorum. Öğrencilerinize dersinizi anlatma yöntemini açıklarken, her an soru sorabildiklerini sorularını cevaplamaya çalıştığınızı söylerken aklıma gelmişti. Eğer bir öğrenci tasavvufun pratik yönü ile ilgili bir soru sorsa ki sorular mutlakça oluyordur; bu ve benzeri soruları nasıl cevaplıyorsunuz?

Bu tür sorularla her zaman muhatap oluyoruz. İkili sohbetlerimizde soruların daha özele inilerek yöneltildiği de oluyor. Benim cevabım, bütün disiplinleri, İslamı doğru öğrenmekle işe başlanılabileceği, bilmeden pratik boyuta sıra gelmeyeceğini ve bir ilahiyatçı olarak ismarlama çözümlere talip olma yerine bizzat çözüm üretme konumuna gelmelerini ve dînî bir konuda hocanız olarak ben de dahil bir başkasının kararının değil, kendi kararlarının önemli olduğunu ifade ediyor, onları öğrenmeye, araştırmaya, aydınlanmaya önem vermeleri hususunda uyarıyor ve onlara bizlerden öğrenme konusunda, araştırma konusunda yardım isteyin diyorum. Keza her fırsatta Kur'an ve sünnet kültürüne vâkıf olmanın gerekliliği konusunda onların dikkatlerini çekiyorum. Tasavvuf nedir? Ne değildir? Tarikat nedir? Ne değildir? Mürşidin özellikleri konusunda ne tür tespitler yapılmıştır? Bu soruların bilimsel ve doğru cevaplarını bulduklarında, dün itibarıyla de bugün itibarıyla de tasavvufun pratik yönünü değerlendirebilecek konuma gelebileceklerini ve yollarına "ilim ilim bilmektir"i gerçekleştirerek devam etmelerini, ondan sonra "ilim kendin bilmektir"e sıra geleceğini beyan ediyor, her vesile ile onları ilme ve araştırmaya teşvik ediyorum.

Sizleri yorduğumuzun farkındayım. Son olarak alanımızla ilgili, ülkemizde ve dünyada tasavvufun dünü ve bugünü konusunda bir değerlendirme yapma konusunda bir talebim var. Ayrıca toplantı hakkında da başta ve aralarda değerlendirmeleriniz oldu. Ama sonuçta da bir şeyler söylemenizi istiyorum.

Türkiye'de tasavvufi düşüncenin akademik anlamda gelişiminin ve genel olarak bu düşüncenin tarihi serüveninin inişli çıkışlı bir çizgi takip ettiği, hatta uzun süre ihmal edildiği bilinen bir durum. Geçmişinde yüzlerce kelimelik ekolü, felsefe ekolü, fıkıh ekolü ve tasavvuf ekolü kurmuş olan bir medeniyetin kurucuları olarak bırakın yeni ekoller kurmayı, her alanda olduğu gibi tasavvuf alanında da büyük bir birikime ve zengin bir kültür mirasına sahip olan geçmişimizi, bilimsel yönden, akademik manada gereği kadar tanımış ve buna bağlı olarak da onu toplumumuza ve de insanlığa bir zenginlik ve güzellik olarak

tanıtabilmiş değiliz. Buna rağmen Tasavvuf ve Tasavvuf Tarihi derslerinin ilahiyat fakültelerimizde lisans ve lisansüstü düzeyde okutulmasından, yüksek lisans ve doktora çalışmaları yaptırılmasından sonra bu alanda çok sayıda değerli bilim adamı yetişti ve yetişiyor. Bu yüzden geleceğimiz konusunda daha da ümitliyiz. İnşallah yeni kuşaklar sahip olunan ve sürekli gelişen imkânlar sayesinde daha da iyi yetişecekler, bu alandaki zenginliklerimizi, bu bilim alanını ve bu evrensel düşünceyi bize ait yönüyle en doğru şekliyle daha ileriye, tüm insanlığa “gelin...” çağrısı yapabilen bir zirveye taşıyacaklardır. Küreselleşen dünyada cereyan eden herhangi bir olumsuzluk herkesi etkilemekte, yerel olsun, küresel olsun yaşanan acılarda, yükselen feryatlarda, çarpık fikirler, çıkar oyunları etkili olmaktadır. Hiç kuşkusuz barış ve huzura giden yol ise evrensel doğruların insanlığa nakledilmesinden ve egemen kılınmasından geçmektedir. Bu konuda en büyük görev ise diğer disiplinlere nispetle daha çok evrensel mesajlar içeren, tarih boyu sevgi ve hoşgörü eksenli bir duruş sergileyen tasavvufa düşmektedir. Tasavvufun bu görevi yapabilmesi ise, hiç kuşkusuz onun verici konumuna getirilmesi ile mümkündür. Bunca dram yaşayan insanlığın alıcı konumuna gelmesi hususunda bir problem yaşanacağını düşünmüyorum. Zira yeniden dine dönüş olgusu her geçen gün güç kazanmaktadır. Nitekim Sayın Ali Köse'nin “Milenyum Tarikatları” isimli eserinde yaptığı tespitlere göre Avrupa ve Amerika'da yirmi binden fazla farklı dini hareketin varlığından söz ediliyor ki bu tür oluşumlar bir arayışın ifadesidir. Bu durum genelde Hıristiyanlığın, sekülerist, materyalist, rasyonalist, yaklaşımlara, modernite-din ilişkisinde yaşanan olumsuzluklara karşı ortaya koyduğu tepkilerle irtibatlı olsa da aynı zamanda ve daha ziyade bu alanda duyulan ihtiyaçlarla ilişkilidir kanaatindeyim. Hemen belirtmeliyim ki bu hareketlerin pek çoğu insanların sorunlarını çözmekten, onlara huzur sağlamaktan, onların ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilmekten uzaktır. Hatta çözüm üretmeyi bir tarafa bırakın onlardan kimi, insanları toplu intiharlara, sapık ve çarpık ilişkilere sürüklemekte, kimi de yeni putperest anlayışlara, büyücülük türü akımlara yönlendirmek suretiyle insanları yanıltmakta, üstelik sömürmektedirler. Bu konuda Halkın Mabedi Tarikatı, Ahir Zaman Azizleri, Mormonizm ve Satanizm hareketleri örnek olarak hatırlanabilir. Bugün maalesef pek çok insan büyük bir çaresizlik içinde yaşadıkları bunalımlardan kurtulabilme ümidiyle karşılıklarına çıkan her davete bir imdat simidine sarılmanın heyecanı ile sarılıyor. Sonra da aradığını bulduğunu sandığı ya da içine girip de bir daha çıkamadığı bu hareketlerle birlikteliğini sürdürüyor. Bu hareketler doğru ve tatmin edici bir özelliğe sahip olmamalarına rağmen neden ve nasıl çoğalıyor ve yaşıyor dersiniz cevap basit: Doğru tektir ama sahte için, yanlışlar için sınır ve sayı

belirlenemez. Bu arada bu oluşumlardan çıkar sağlayan profesyonel şahısların, manevi boşluk arazisine kolayca inşa ettikleri gecekondu dergâhlara, açıkta kalmış pek çok insanın sığınıp barınmak için yönelmesi hiç de zor olmasa gerek.

Peki, insanlara ulaşmak bu kadar kolay, bu alan bu kadar boşken bizler üzerimize düşeni yapıyor muyuz?

Ne yazık ki hayır, üstelik bu insanlar, bizler doğru İslam'ı onlara tanıtmadığımız için sayılamayacak kadar çok yolla ve yanlış bir tanıyışla içine girdiği güzel dinimizin daha çok şekilci, yanlış imajlar uyandıran, ürküten ve korkutan bir temsilcisi oluveriyor. Binaenaleyh insanlık açısından önemli ve öncelikli sorun; doğru İslam'ı tanıma, bizim açımızdan ise doğru İslam'ı tanıma sorunudur. Bu sorunu çözenin yolu da şüphesiz liyakat sahibi, ilim erbabı insanların devreye girip aydınlatıcı, somut çalışmalar yapmalarından ve bir arayış içine giren bu insanlara bir yolunu bulup ulaşmalarından geçmektedir. Keza bunun için tevhidin ve birliğin öneminin, evrensel doğruların, içten benimsenebilen ideal ve ülkülerin, insani davranış modellerinin, kâmil ahlaka sahip olabilmenin gereğinin insanlara anlayabilecekleri bir üslup ve yöntemle anlatılması lazım gelir. Bu konuda geçmiş itibariyle çok farklı meşreplere sahip insanlara, farklı meslek gruplarına ulaşip onların içinde daha önce eşkiya iken bu yolla bir evliya, bir Allah dostu haline getirilen insanlara uygulanan başarılı tasavvufi eğitim yöntemlerinden faydalanılabileceğini unutmamak gerekir, kanaatindeyim. Bu yöntem hizmet alan değil, hizmet veren ve üreten; kendine çıkar değil; başkalarına yarar sağlamayı önemseyen, veren el konumunda bulunan, topluma hizmeti ibadet bilen, edebi yapılanmayı, üstün bir ahlaka sahip olmayı öngören, yaratandan ötürü tüm yaratılmışlara şefkat elini uzatan, sevgiden, hoşgörüden, barıştan ve kardeşlikten yana tavır koyan, bütün bunları sadece Allah'ın rızasını kazanabilmek için yapmayı isteyen bir yöntemdir.

Sözü uzatmayayım, akademik açıdan düne nispetle bugün daha iyi durumdayız ama daha yapacak çok iş var. Mesela bu alanın sağlıklı bir envanteri elimizde yok. Bir ilçe kütüphanesinde bile hiç umulmadık bir eser ile karşılaşabiliyoruz. Ben tez konumu tespit edebilmek için defalarca İstanbul Süleymaniye kütüphanesine gittim, geldim. Daha sonra Amasya, Çorum ve Vezirköprü kütüphanelerinde, üzerinde çalışma yapılabilecek eserlerin mevcut olduğunu gördüm. "Bizim soframızda bayat yiyeceklere yer yoktur." diyen ve sürekli orijinal fikirler, görüşler üreten, ulaştığı makamlarda, keşfettiği hakikat ve güzellikleri diğer insanlarla paylaşan ve alanlarında çığır açan büyük mutasavvıflar, örneğin Cüneyd-i Bağdadî'ler, Ebu Yezid Bistamî'ler, Ebu Süleyman

Darânî'ler, Hamdûn Kassâr'lar, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ler, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'ler ve daha sayılamayacak kadar çok nice büyük şahsiyetler bugünün dünyasında yok ama en azından onların eserleri elimizde... Onların bu eserlerde insanlığa sunduğu ölümsüz mesajlar hala canlılığını ve tazeliğini koruyor. Mesela Rabiâtü'l-Adeviye'nin sevgiye; Cüneyd-i Bağdadî'nin manevi silkiniş ve uyanışa, tevhide; Yunus'un aşk ateşi ile yanmaya; Mevlâna'nın tüm insanları İslâm'ın güzelliklerinde buluşmaya yaptıkları çağrılar hala kulaklarda yansımaları sürdürüyor. Ama ne yazık ki, bu emsalsiz ve ölümsüz kültür mirasımızı tanımak ve tanıtmak konusunda üzerimize düşeni yaptığımızı söyleyemeyiz. Ancak umuyor ve inançla bekliyorum ki yeni kuşaklar, siz gençler aradaki rötayı kapatacak, bugün itibarıyla insanlarda oluşmuş olan İslâm'la ilgili, alanımızla ilgili olumsuz kanaatleri tashih edecek, önyargılı, yanlış bakışları düzelteceklerdir. Zira geçmişinde engizisyonlar olmayan, hikmeti, yalnız hikmeti ve gerçeği arayan, Hak ve hakikat yolcusu ve sevdalısı bir kültürün ve büyük bir medeniyetin kurucusu olan bir dinin mensupları, bugün neden terörle, şiddetle, geri kalmışlıkla birlikte anılıyorlar? Ne oldu da dün sevgi medeniyetinin kurucusu olarak tanınan bir toplum, bugün şiddet kültürünün ve terörist faaliyetlerin failleri olarak tanınıyor ve tanıtılıyor? Şüphesiz böyle bir durumu kabul etmek mümkün değil. Ancak olup bitenlerin bir açıklamasını yapmamız, sadece Müslümanların değil, insanlığın da problemi olan bu karmaşık sorunu çözmemiz gerekir diye düşünüyorum. Çözüm, doğru tespitler yaptıktan sonra, doğru adreslere yönelmekte ve gerçeklerle insanları buluşturmakta... Çözüm gecikmeksizin, ilmin, evrensel doğruların rehberliğinde şiddet kültürünün yerini barışa, hukukun üstünlüğüne, başkalarının, ötekilerin haklarına ve insana saygıya terk etmesindedir. Bu durumun tahakkuk edebilmesi için ise hem içerdiği ve verdiği mesajlar açısından, hem de eğitim yöntemleri yönüyle tasavvufi düşüncenin ve birikimin insanlığa verebileceği çok şey vardır diye düşünüyorum.

Üç gündür devam eden bu programa katılımınızdan dolayı, gösterdiğiniz sıcak ilgi ve katkılardan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyor, bu güzel buluşmada emeği geçen herkese, başta Prof. Dr. Ethem Cebecioglu Hocamıza ve onun yanında yer alan gençlere en içten şükranlarımı sunuyorum.